

დამხმარე სახელმძღვანელო სამოქალაქო
განათლების მასწავლებლებისათვის

 ძალადობრივი
ეესტრემიზმისა
და რადიკალიზმის პრევენცია

დამხმარე სახელმძღვანელო სამოქალაქო
განათლების მასწავლებლებისათვის

„ძალადობრივი ექსტრემიზმისა და
რადიკალიზმის პრევენცია“

თბილისი, 2019

ავტორი: მაკა ბიბილეიშვილი, ნინო ჭიაბრიშვილი, ანა მენაღარიშვილი

რედაქტორი: მაკა ბიბილეიშვილი

კვლევის კონსულტანტი: მარიამ თოხაძე

კვლევის კონტრიბუტორები: გიორგი გოგუაძე, ლევან დოლიძე

წინამდებარე სახელმძღვანელო მომზადდა საქართველოს სტრატეგიისა და განვითარების ცენტრის მიერ სამოქალაქო განათლების პედაგოგთა ფორუმთან პარტნიორობით „ადგილობრივი საზოგადოების მხარდაჭერის ინიციატივის“ პროექტის ფარგლებში, რომელიც ხორციელდება ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის, გლობალური ჩართულობის ცენტრის (GEC) ძალისხმევით. პროექტი საქართველოში ხორციელდება PH International - ის საქართველოს ოფისის და საქართველოს სტრატეგიის და განვითარების ცენტრის (GCSD) პარტნიორობით.

პუბლიკაციის შინაარსზე პასუხისმგებელია სამოქალაქო განათლების პედაგოგთა ფორუმი. საქართველოს სტრატეგიის და განვითარების ცენტრის წერილობითი ნებართვის გარეშე დოკუმენტის არცერთი ნაწილი არ შეიძლება გადაიბეჭდოს ნებისმიერი, მათ შორის, ელექტრონული ან მექანიკური ფორმით. დოკუმენტში გამოხატული მოსაზრებები ეკუთვნის ავტორს და შესაძლოა არ გამოხატავდეს საქართველოს სტრატეგიის და განვითარების ცენტრის პოზიციას.

სარჩევი

შესავალი.....	6
თავი I. გლობალური მოქალაქეობა და მისი გამოწვევები.....	8
თავი II. მრავალფეროვნება.....	16
თავი III. რადიკალიზაცია, როგორც სოციალური და იდეოლოგიური ფენომენი. რადიკალიზაციის და ექსტრემიზმის გამომწვევი ფაქტორები.....	30
თავი IV. რადიკალიზაციის და ძალადობრივი ექსტრემიზმის გამომწვევი და მამოძრავებელი ფაქტორები.....	34
თავი V. რადიკალიზაცია და ექსტრემიზმი ახალგაზრდობში - ნიშნები, მიზეზები, ამოცნობა, რეაგირება და თავიდან აცილება.....	40
თავი VI. უფლებების სწავლება.....	52
თავი VII. ინსტრუმენტები მოსწავლეებთან მუშაობის პროცესში.....	62
გამოყენებული ლიტერატურა.....	93
განმარტებები.....	97

შესავალი

წინამდებარე სახელმძღვანელო შექმნილია სამოქალაქო განათლების მასწავლებლებისთვის და მიზნად ისახავს ძალადობრივი ექსტრემიზმის თავიდან აცილებას. წიგნი დაგვეხმარება გავიაზროთ, გლობალიზაციის პროცესში მშვიდობიანი თანაცხოვრებისათვის რა მნიშვნელობა აქვს ადამიანის უფლებებისა და მრავალფეროვნების სწავლებას. სახელმძღვანელო ეყრდნობა რადიკალიზაციისა და ძალადობრივი ექსტრემიზმის შესასწავლად არსებულ საუკეთესო გამოცდილებას საქართველოში არსებული ვითარების გათვალისწინებით. გარდა დემოკრატიის ფუნდამენტური ღირებულებების სწავლებისა, ნაშრომი შესაძლებლობას მისცემს მასწავლებელს, გაეცნოს რადიკალიზაციისა და ძალადობრივი ექსტრემიზმის შესახებ ინფორმაციას, შეძლოს რადიკალიზაციისა და ძალადობრივი ექსტრემიზმის პირველადი ნიშნების ამოცნობა და მათზე დროული რეაგირება. ყოველი თავის ბოლოს მოცემული სავარჯიშოები კი არის იდეების ერთგვარი ბანკი, რომელიც მას კონკრეტული კლასის (მოსწავლის) საჭიროებებიდან გამომდინარე, სასურველი აქტივობის შერჩევასა და განახორციელებაში დაეხმარება.

წინამდებარე სახელმძღვანელოზე მუშაობისას ვეყრდნობოდით რამდენიმე ძირითად მოსაზრებას:

რადიკალური იდეებისა და ძალების არსებობა ჩვენი დროის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი გამოწვევაა;

რადიკალური იდეები ნებისმიერ დროსა და სივრცეში შეიძლება წარმოიშვას და ძალიან სწრაფად და მძლავრად მოიკიდოს ფეხი;

რადიკალიზაცია არ არის დაკავშირებული კონკრეტულ ასაკთან, სქესთან, სოციალურ ჯგუფთან, თუმცა, კვლევები ადასტურებს, რომ რადიკალიზაციის საფრთხისადმი განსაკუთრებულად მოწყვლადები ახალგაზრდები არიან;

მედეგობისთვის საჭირო ცოდნისა და უნარების შესაძენად, დამოკიდებულებების ჩამოსაყალიბებლად ახალგაზრდებს ესაჭიროებათ შესაბამისი საგანმანათლებლო გარემო, რაც მათ პროპაგანდით გამოწვეული საფრთხეების თავიდან აცილებაში დაეხმარება.

პრობლემასთან გასამკლავებლად მხოლოდ ხარისხიანი სასკოლო განათლება არ არის საკმარისი, თუმცა, მყარი საფუძველია განათლების ინსტიტუციების მიერ თანმიმდევრული, მიზანმიმართული და შეთანხმებული ინტერვენციების ეფექტურობისთვის.

განათლება უნივერსალური ღირებულება და უმნიშვნელოვანესი ინსტრუმენტია საზოგადოების სიცოცხლისუნარიანობისა და მედეგობის გასაზრდელად. სწავლება (სწავლა) ემსახურება ფიქრს, ფიქრი კი საფუძვლად უდევს ქმედებას. თუკი შევძლებთ, რომ ადამიანებმა სხვაგვარად იფიქრონ, თეორიულად გვაქვს იმედის საფუძველი, რომ სხვაგვარად იმოქმედებენ.

მადლობას ვუხდით ყველას, ვინც სახელმძღვანელოზე მუშაობისას გვეხმარებოდა.

თავი I. გლობალური მოქალაქეობა და მისი გამოწვევები

„მე ვარ დედა, მშობელი ყველასი, რაც კი თვალით ჩანს, თუ არა ჩანს, ყველას ჩემს კალთაზე უძევს თავი, ყველა ჩემით სულდგმულობს, არსებობს, საზრდოობს. შემომქმედმა მე დამბადა ყველა არსთა სიცოცხლის წყაროდ“.

ვაჟა-ფშაველა

„იქნებ ჩვენ, ყველა, სხვადასხვა გემით მოვედით, მაგრამ ახლა ყველა ერთ ნავში ვსხედვართ“.

მარტინ ლუთერ კინგი

ეპიგრაფად გამოყენებული გამონათქვამები, ალბათ, ყველაზე უკეთ აღწერს გლობალიზაციის არსს. ერთის მხრივ, ცალკეული ქვეყნების მდიდარი კულტურული გამოცდილება თავისი მნიშვნელობით და მასშტაბით შესაძლოა გემს შევადაროთ. მეორე მხრივ, სურთ თუ არა გემ-ქვეყნებს, ანგარიში უნდა გაუწიონ გემების საერთო პორტს - დედამიწას, რომელიც ოსტატურად არის ნავს შედარებული - „კალთას, სადაც ყველას თავი უძევს“. მეტაფორების მთავარი სათქმელი სამყაროს წონასწორობაზე ზრუნვაა.

წონასწორობის მნიშვნელობა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ კიდევ უფრო თვალსაჩინო გახდა. ერთ-ერთი მოსაზრებით, სწორედ ამ პერიოდიდან იწყება თანამედროვე გლობალიზაციის ათვლა - „მსოფლიოს, როგორც ერთი მთლიანობის, ისტორია“.

„დედამიწა ერთიანი გახდა. გაჩნდა ახალი შესაძლებლობები და ახალი საშიშროებები. ყველა არსებითი პრობლემა - მთელი კაცობრიობის პრობლემა“.

ტერმინი „გლობალიზაცია“ 1983 წელს პირველად ამერიკელმა მეცნიერმა თეოდორ ლევიტამ გამოიყენა სასაქონლო ბაზრების შერწყმის აღსანიშნავად. ეს ტერმინი ერთიანი მსოფლიო საზოგადოების ჩამოყალიბების, ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი საზღვრებისა და შეზ-

ლუდვების გაუქმების ფართო მნიშვნელობით გამოიყენება 1990 წლიდან, როცა გამოქვეყნდა ჰარვარდის ბიზნეს-სკოლის იაპონელი კონსულტანტის, კენიჩი ომეს წიგნი „მსოფლიო საზღვრებს გარეშე“ და ბრიტანელი სოციოლოგის, მარტინ ელბროუს კრებული „გლობალიზაცია: შემეცნება და საზოგადოება“. ელბროუმ ამ ტერმინში გააერთიანა ყველა ის პროცესი, რომელთა წყალობით მსოფლიოს ხალხები ერთიან მსოფლიო საზოგადოებაში ერთვებიან. ამგვარად, თუ დასაწყისში გლობალიზაცია ნმინდა ეკონომიკური შინაარსის ტერმინი იყო, ძალიან სწრაფად ფართო, გლობალური მნიშვნელობა შეიძინა და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფერო მოიცვა (პოლიტიკა, სოციალური მხარე, კულტურა, მენტალიტეტი). იგი გაერთიანების, შერწყმის სინონიმად იქცა.

ელბროუ საუბრობს ახალი ტიპის „გლობალურ მოქალაქეობაზე, რომელიც „ინყება ხალხის ყოველდღიურ ცხოვრებაში, აისახება ყოველდღიურ საქმიანობაში და სრულდება კოლექტიური ქმედებით გლობალურ დონეზე“. ამის მოდელად ის XIX საუკუნეში მუშათა კლასის საერთაშორისო მოძრაობას მიიჩნევს, თუმცა, თანამედროვეობაში მის ფესვებს ხედავს მოქალაქეებშიც, რომლებიც, მისი თქმით, „სახელმწიფოს წარმოადგენენ“. დღეს მრავალი გლობალური ქმედება ადგილობრივ დონეზე ხორციელდება. ბევრი მოთხოვნა, ცხადია, ახალი სოციალური მოძრაობებიდან მოდის - ეკო-მებრძოლების, არატრადიციული სექსუალური ორიენტაციის წარმომადგენელთა, ქალთა... ისინი აიძულებენ ხელისუფლებას, აღიაროს ისეთი საკვანძო საკითხები, როგორცაა „სწრაფად მზარდ, დაუმორჩილებელ მსოფლიოში ადამიანების (პირად) ცხოვრებაზე კონტროლის არსებობა“.

ავტორთა განმარტებებიდან ჩანს, რომ გლობალიზაციის მთავარი ნიშანი სახელმწიფო და ეროვნული საზღვრების მოშლა ეროვნული ეკონომიკის გლობალური ეკონომიკით, ეროვნული კულტურის გლობალური კულტურით, ეროვნული ცნობიერების გლობალური ცნობიერებით შეცვალა. ყველაფერი ეს ეწინააღმდეგება ნაციონალიზმის ძირითად პრინციპებს, სადაც ეროვნული სახელმწიფო, ეროვნული ეკონომიკა, კულტურა და ცნობიერება უმაღლეს ღირებულებად მიიჩნევა. ამიტომ გლობალიზაცია და ნაციონალიზმი თანამედროვე ეპოქის მთავარი დაპირისპირებული ძალებია და მათ შორის წინააღმდეგობა

მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს კიდევ თანამედროვე მსოფლიო პოლიტიკის შინაარსს.

სამოქალაქო განათლების ლექსიკონში *ნაციონალიზმი* ასეა განმარტებული: 1) იდეოლოგია, რომელიც ემყარება ნაციის, ერის ცნებას და გარკვეულ პოლიტიკურ და კულტურულ მიზნებს ისახავს. მათ შორის უმთავრესია ეროვნული თვითგამორკვევის იდეა, რომელიც შეიძლება მიღწეული იქნეს დამოუკიდებლობის, ირედენტიზმისა თუ სეცეისიის გზით; 2) გრძნობა, რომლის მიხედვითაც ერი და ერი-სახელმწიფო არის უმაღლესი ღირებულება და მისდამი ლოიალობა აღმატებულია ყველა სხვა ლოიალობასთან შედარებით. ეროვნული ინტერესები პირად, ნათესაურ, ტომობრივ, კლასობრივ რელიგიურ თუ ზოგადსაკაცობრიო ინტერესებზე მაღლა უნდა იდგეს.

ნაციონალიზმი წარმოიშვა XVIII საუკუნის ბოლოს და საფრანგეთის დიდ რევოლუციას, ნაპოლეონის ომებს უკავშირდება. ევროპის ხალხების უმრავლესობამ თავი კულტურულ ერთობად მაშინ გააცნობიერა (ამაში დიდი წვლილი შეიტანა მშობლიურ ენებზე წიგნებისა და პრესის სწრაფმა გავრცელებამ, ანუ ე.წ. ბეჭდვითმა კაპიტალიზმმა) და მიზნად პოლიტიკურ ერთობად ქცევა დაისახა, რაც ეროვნული სახელმწიფოს ჩამოყალიბებისათვის ბრძოლასაც ნიშნავდა.

გლობალიზაცია, როგორც ძალზე რთული და წინააღმდეგობრივი პროცესი, შეუძლებელია ერთმნიშვნელოვნად შეფასდეს და იგი გამოკვეთილად პროგრესულ ან ნეგატიურ მოვლენად მივიჩნიოთ.

გლობალიზაცია სხვადასხვა ქვეყანაში თავს სხვადასხვაგვარად იჩენს და განსხვავებულ საფრთხეებს წარმოშობს. ცხადია, ნაციონალიზმიც სხვადასხვა ფორმით მჟღავნდება. განვითარებადი ქვეყნები, უპირველეს ყოვლისა, შეშფოთებულები არიან მათი ეკონომიკის უცხოურ ფირმებზე და ტრანსნაციონალურ კორპორაციებზე დაქვემდებარებისა და დასავლური კულტურისა და ღირებულებების მასიური გავრცელებით, რაც მათი აზრით, გამოიწვევს ტრადიციულ ფასეულობების გადაფასებას და საფრთხეს შეუქმნის ეროვნულ კულტურას. განვითარებულ ქვეყნებში კი სერიოზულ საფრთხედ აღიქმება მასიური მიგრაცია განვითარებადი ქვეყნებიდან, რამაც რასიზმისა და ქსენოფობიის ზრდა გამოიწვია.

ნაციონალიზმისა და გლობალიზაციის ბედის შესახებ მოსაზრებათა მრავალფეროვნებაში ორი ექსტრემალურად დაპირისპირებული პასუხი შეიძლება გამოიყოს:

1. გლობალიზაციის პროცესის შედეგად მოხდება მსოფლიო პოლიტიკის, ეკონომიკის, კულტურის სრული შერწყმა; წაიშლება საზღვრები სახელმწიფოებს შორის; არსებობას შეწყვეტენ *ერი-სახელმწიფოები*; მოხდება ხალხების სრული აღრევა და წარმოიშობა ერთ ენაზე მოლაპარაკე მსოფლიო ერი; ერების და სახელმწიფოების გაქრობა თავისთავად ნიშნავს ნაციონალიზმის გაქრობას. გლობალიზებულ სამყაროში ნაციონალიზმისთვის ადგილი აღარ რჩება.
2. გლობალიზაცია მითია. ვერანაირი ინტეგრაცია და ურთიერთდაახლოება ვერ მოსპობს ერებს, ენებსა და კულტურებს. პირიქით, ეროვნული გრძნობები სულ უფრო მეტ ხალხებში გაიღვიძებს და ისინი თავიანთი ეროვნული სახელმწიფოების შესაქმნელად იბრძოლებენ. მომავალი მსოფლიოს ძირითადი შინაარსი იქნება ბრძოლა სახელმწიფოებსა და საკუთარ ეთნიკურ უმცირესობებს შორის. მაშასადამე, მოდის ნაციონალიზმის ეპოქა.

ცხადია, ზემოხსენებულ უკიდურეს პროგნოზებს მეცნიერებს შორის მხარდამჭერი არ ჰყავს, თუმცა, ზოგადად, შეიძლება პასუხები ამ უკიდურესობებს შორის იმალებოდეს.

როგორი მოქალაქე სჭირდება თანამედროვე სამყაროს?

როგორი სცენარითაც უნდა წარიმართოს კაცობრიობის მომავალი, ვფიქრობთ, განათლების სფეროს წარმომადგენელთა უმთავრეს ღირებულებად „დედამინელობის წესების“ სწავლა-სწავლება დარჩება.

გაერთიანებული ერების გენერალური მდივანი ბან კი-მუნი (2012) მიიჩნევს, რომ „ჩვენ გლობალური მოქალაქე უნდა აღვზარდოთ. განათლება გაცილებით მეტია, ვიდრე წიგნიერება და ანგარიში - ის მოქალაქეობაცაა. განათლებამ სრულყოფილად უნდა გაიაზროს თავისი

არსებითი როლი - დაეხმაროს ადამიანებს შექმნან უფრო სამართლიანი, მშვიდობიანი და შემწყნარებლური საზოგადოებები“.

გლობალური მოქალაქე ფართოდ აღიქვამს და აცნობიერებს სამყაროს და თავის ადგილს ამ სამყაროში. ის აქტიურად მონაწილეობს თემის ცხოვრებაში და სხვებთან თანამშრომლობს, რათა პლანეტა უფრო თანასწორი, სამართლიანი და მდგრადი გახადოს. მას სამყაროსთან ურთიერთქმედებისათვის საჭირო ცოდნა, უნარები და ღირებულებები აქვს და სჯერა, რომ ადამიანებს ცვლილების ძალა შესწევთ.

განათლება გლობალური მოქალაქეობისთვის სწავლის სამ სფეროს ეყრდნობა: შემეცნებითს, სოციო-ემოციურს და ქცევითს:

კოგნიტური - სამყაროსა და მისი სირთულეების უკეთ გასააზრებლად აუცილებელი ცოდნა და სააზროვნო უნარები;

სოციო-ემოციური - ღირებულებები, დამოკიდებულებები და სოციალური უნარები, რაც მოსწავლეს ემოციური, ფსიქოსოციალური და ფიზიკური განვითარების საფუძველს უქმნის და სხვებთან ერთად პატივისცემითა და მშვიდობიანად ცხოვრების საშუალებას აძლევს;

ქცევითი - ქცევა, საქმიანობა, პრაქტიკული გამოყენება და ჩართულობა.

სასწავლო პროცესი სწორედ ამ სამი ურთიერთდაკავშირებული ელემენტის გათვალისწინებით უნდა წარიმართოს.

იუნესკოს მიერ გლობალური მოქალაქეობისთვის შემოთავაზებული განათლების განმარტება, თავის მხრივ, „განათლება 2030 წლისთვის დღის წესრიგსა და მოქმედებათა ჩარჩოში“ მოყვანილ მდგრადი განვითარების მიზნებს ითვალისწინებს: „ყველა მოსწავლეს გააჩნდეს მდგრადი განვითარების ხელშემწყობი აუცილებელი ცოდნა და უნარები. მათ შორის, ცხოვრების მდგრადი წესის, ადამიანის უფლებების, გენდერული თანასწორობის, მშვიდობისა და არაძალადობრივი კულტურის მხარდაჭერის, გლობალური მოქალაქეობის, კულტურული მრავალფეროვნებისა და კულტურის წვლილის გაცნობიერების (აღიარების)“.

გლობალურ მოქალაქეობაზე საუბრისას შესაძლოა, გზამკვლევად გამოგვადგეს ჯერ კიდევ მე-20 საუკუნის დასაწყისში ნათქვამი ცნობილი მოსაზრებები სკოლისა და განათლების შესახებ: „მომავლის სკოლა, რომლის მიზანი მოქალაქეობრივად განწყობილი ხასიათის აღზრდა

იქნება, აუცილებლად ბევრს იფიქრებს სასკოლო ცხოვრებაში მჩქეფარე პრაქტიკულ საქმიანობაზე, რომელიც დღენიადაგ აღძრავს ბავშვებში თვითშემოქმედებას, ინიციატივას, შეუპოვრობას“ (დიმიტრი უზნაძე); „განათლება არ არის ცხოვრებისთვის მზადება, ის თვით ცხოვრებაა. ცხოვრებისეული გამოცდილების უწყვეტი მშენებლობის პროცესია, რომელიც ინდივიდებში გარემოს კონტროლისა და საკუთარი პასუხისმგებლობების შეცნობისთვის აუცილებელ უნარებს ავითარებს“ (ჯ. დიუი).

გლობალური მოქალაქეობისათვის განათლების სარგებელი ერთ-ნაირად მნიშვნელოვანია სკოლისთვისაც და საზოგადოებისთვისაც. ის ეხმარება მოსწავლეებს:

- წარმოდგენა შეექმნათ მსოფლიოში მიმდინარე მოვლენებზე;
- დაფიქრდნენ მათთვის მნიშვნელოვან ღირებულებებზე;
- ისწავლონ რეალური სამყაროსაგან;
- დაუპირისპირდნენ უცოდინრობასა და შეუწყნარებლობას;
- გახდნენ ეროვნული და გლობალური საზოგადოების წევრები;
- ჩამოაყალიბონ არგუმენტი და გამოხატონ თავისი მოსაზრება;
- სჯეროდეთ, რომ შეუძლიათ მოქმედება და აქვთ გავლენა გარემომცველ სამყაროზე.

გლობალური მოქალაქეობა მასწავლებლებისა და მშობლებისთვისაც შთაგონებისა და ინფორმაციის წყაროა. უმთავრესი კი ის არის, რომ გლობალური მოქალაქეობა ახალგაზრდებს აჩვენებს, რომ მათი ხმა მნიშვნელოვანია. ახალგაზრდებს აქვთ პოზიტიური ცვლილების ძალა - მათი დახმარებით ყველასთვის უფრო სამართლიანი, უსაფრთხო და დაცული სამყარო შეიძლება აშენდეს.

რა ცოდნა, უნარები და დამოკიდებულებები სჭირდება გლობალურ მოქალაქეს?

შეგვიძლია ეს ცხრილი ერთგვარ ტესტად გამოვიყენოთ და შევაფასოთ, რა ხარისხით ვართ გლობალური მოქალაქეები მასწავლებლები და ჩვენი მოსწავლეები.

ცოდნა და ბაზრების	უნარები	ღირებულებები და დამოკიდებულებები
<p>სოციალური სამართლიანობა და თანასწორობა</p> <p>იდენტობა და მრავალფეროვნება</p> <p>გლობალიზაცია და ურთიერთდამოკიდებულება</p> <p>მდგრადი განვითარება</p> <p>მშვიდობა და კონფლიქტი</p> <p>ადამიანის უფლებები</p> <p>ძალაუფლება და მართვა</p>	<p>კრიტიკული და შემოქმედებითი აზროვნება</p> <p>თანაგანცდა</p> <p>თვითშემეცნება და რეფლექსია</p> <p>კომუნიკაცია</p> <p>თანაშრომლობა და კონფლიქტის გადაჭრა</p> <p>სირთულისა და გაურკვევლობის მართვა</p> <p>ინფორმირებული და გააზრებული მოქმედება</p>	<p>იდენტობისა და თვითშეფასების გრძობა</p> <p>სოციალური სამართლიანობისა და თანასწორობის ერთგულება</p> <p>ადამიანებისა და ადამიანის უფლებების პატივისცემა</p> <p>მრავალფეროვნების დაფასება</p> <p>გარემოზე ზრუნვა და მდგრადი განვითარების ერთგულება</p> <p>რწმენა, რომ ადამიანებს შეუძლიათ ცვლილება</p>

სავარჯიშო 1

გაახსენეთ მოსწავლეებს, რომ კულტურათა ინტეგრაცია მანამდე ხდებოდა, სანამ სიტყვა „გლობალიზაცია“ გაჩნდებოდა. სთხოვეთ იმსჯელონ, როგორ შეუწყო ხელი ამ პროცესს გლობალიზაციამ.

მაგალითად, ჯაზი შეერთებულ შტატებში ერთ-ერთი ადგილობრივი მუსიკალური ფორმაა. თუმცა, ჯაზის ფესვები ასევე მონათა გაერთიანებებისა და აფრიკული კულტურების მუსიკალურ ტრადიციებში უნდა ვეძებოთ. ჯაზის დაბადებიდან მოყოლებული, კულტურის გიგანტებმა, როგორებიც არიან ელა ფიცჯერალდი, ქაუნთ ბეისი, დიუკ ელინგტონი, ბილი ჰოლიდეი და სხვა მრავალი, არა მხოლოდ ჯაზის ტრადიცია გაამდიდრეს, არამედ გავლენა იქონიეს სხვა მუსიკალურ ფორმებზე, მათ შორის როკ-ენ-როლზე.

სავარჯიშო 2

სთხოვეთ მოსწავლეებს ახსნან, რას გულისხმობს ამერიკელი სოციოლოგის, ჯორჯ რიცერის (1992) მიერ გამოყენებული ტერმინი „მაკდონალდიზაცია“ და რა კავშირი აქვს მას გლობალიზაციასთან.

სავარჯიშო 3

მცირე ჯგუფებად დაყოფილ მოსწავლეებს სთხოვეთ დაასაბუთონ, როგორ არის პიქსარის მიერ შექმნილ ანიმაციაში „პატარა ხარაზი“ (The Small Shoemaker) <https://www.youtube.com/watch?v=fEUwBMThY1w&t=22s> წარმოდგენილი გლობალიზაციის ერთ-ერთი შედეგი. მოიფიქრეთ ხარაზის ვერსიისაგან განსხვავებული ვერსია ამ შედეგის შესამსუბუქებლად.

თავი II. მრავალფეროვნება

„ყველა ადამიანი დაბადებით თავისუფალია და კანონის წინაშე თანასწორია განურჩევლად რასისა, კანის ფერისა, ენისა, სქესისა, რელიგიისა, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებებისა, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილებისა, წარმოშობისა, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობისა, საცხოვრებელი ადგილისა“.

საქართველოს კონსტიტუცია, მე-14 მუხლი

„დავითი თავის დიმიტრიოთურთ ყოველდღე დადიოდა უმთავრეს მეჩეთში, ისმენდა სამეფო ლოცვას და თვით ყურანის კითხვას. დავითი უხვად აძლევდა ფულს ქათიბს და მუაძინებს. მან ააშენა უცხო ტომთათვის ქარვასლები, და პოეტთათვის, რომელთაც ულუფას უნიშნავდა. თუ ვინმე ისურვებდა ტფილისის დატოვებას, გულ-სავსებით ხელს უპყრობდა და მგ ზავრობის ღონისძიებას აძლევდა ფულით. დავითი უფრო მეტს პატივსა სცემდა მუსულმანთა, ვიდრე მთავარნი მუსულმანთანი“.

მუსლიმი მწერალი ალ-აინი დავით აღმაშენებლის შესახებ

მრავალფეროვნების ცნება ადამიანებსა და მათ ინტერესებს შორის განსხვავებებს ასახავს. ადამიანები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან ცხოვრების სტილით, ეთნიკური წარმოშობით, რწმენით, ღირებულებებით, სოციალური სტატუსით, სქესით, ენით, დიალექტით, თაობით, წარმოშობის ადგილითა და სხვა. სოციალური და ეკონომიკური ცვლილებების პარალელურად მრავალფეროვნება კიდევ უფრო იზრდება.

კულტურის მკვლევარი კენეტ კუშნერი ადამიანის კულტურული იდენტობის წყაროებს წარმოგვიდგენს სქემით, სადაც კარგად ჩანს ის ძირითადი ფაქტორები, რაც გავლენას ახდენს ადამიანის იდენტობის ჩამოყალიბებაზე:

ყოველდღიურ ცხოვრებაში მრავალფეროვნების გამო დაპირისპირების უამრავ მაგალითს ვაწყდებით. განსხვავებული კულტურის წარმომადგენლებს შორის დაპირისპირების მიზეზი შეიძლება იყოს:

1. მხარეებს უჭირთ გააზრება, რომ განსხვავებული წარმოდგენებისა თუ სოციალური ჩვევების მქონენი არიან;
2. განსხვავებული კულტურის წარმომადგენლებს არ ესმით ერთმანეთის სამეტყველო ენა და მოსმენილის, საკუთარი ენის ანალოგიით გაგებას ცდილობენ;
3. მცდარი არავერბალური ინტერპრეტაციები. ერთი და იგივე შესტი სხვადასხვა კულტურაში განსხვავებულ მნიშვნელობას შეიძლება ატარებდეს;

4. სტერეოტიპული წარმოდგენები განსხვავებულ კულტურაზე, რამაც შეიძლება ხელი შეგვიშალოს განსხვავებული კულტურის წარმომადგენლის მიმართ ობიექტურ დამოკიდებულებაში.
5. ყოველ კულტურას ახასიათებს ფასეულობათა უნიკალური სისტემა, ფასეულობათა განსხვავებულობამ, შესაძლოა, გაუგებრობა ან კონფლიქტიც კი გამოიწვიოს.

უცხო ს მიმართ არაცნობიერი შიში განსაკუთრებით თვალსაჩინოა იზოლირებული კულტურის წარმომადგენლებში. ცალკეულ ადამიანებს, ისევე, როგორც ჯგუფებსა და საზოგადოებებს, შესაძლოა, ახასიათებდეთ შიში განსხვავებულისადმი, რაც, თავის მხრივ, განსხვავებულისადმი უთანასწორო დამოკიდებულების მიზეზი შეიძლება გახდეს და ჩვეულებებისა და ტრადიციების მიმართ უპატივცემულობით და შეუწყნარებლობით გამოიხატოს.

ტოლერანტობის დაბალი ხარისხი ყველა ეპოქის საზოგადოების მნიშვნელოვანი პრობლემა იყო. ის არ აძლევდა ადამიანს ინდივიდუალური შეხედულებების შესაბამისად ცხოვრების უფლებას. განსხვავებული კულტურების მშვიდობიანი თანაარსებობისა და ინტეგრაციისთვის მნიშვნელოვანია, ქვეყანაში მცხოვრები უმრავლესობისა და უმცირესობის კულტურათა წარმომადგენლებმა განსხვავებულად დაიწყონ ფიქრი. განათლების მკვლევარი პოლ გორსკი მიიჩნევს, რომ განათლების მიზანი სოციალური ცვლილებებია. ამ მიზნისკენ მიმავალი გზა სამგვარ ტრანსფორმაციას გულისხმობს:

„მე“-ს ტრანსფორმაცია;

სკოლისა და სწავლების ტრანსფორმაცია;

საზოგადოების ტრანსფორმაცია (ჩორსკი, 2010).

ისტორიული გამოცდილების, თანამედროვე მსოფლიოში განვითარებული მოვლენების გათვალისწინებით ნათლად დავინახავთ, რომ განსხვავებული შეხედულებები იოლად შეიძლება იქცეს სერიოზული დაპირისპირების, რადიკალური განწყობების მთავარ მიზეზად და ხელი შეუშალოს საზოგადოების განვითარებას. გლობალურ სამყაროში დაკარგვის შიშმა მეოცე საუკუნეში მრავალი ისეთი მოძრაობა გააჩინა,

რომელსაც ბევრი ადამიანისა თუ მთლიანად საზოგადოებების განადგურება მოჰყვა. მაგალითად, რუსი სლავიანოფილების მნიშვნელოვანი ნაწილი ბოლშევიკურ რევოლუციას უცქერდა, როგორც განსაკუთრებული რუსული გზის დასაწყისს. გერმანული ფაშიზმი ცდილობდა, გლობალურ სამყაროში გერმანული კულტურის გადარჩენა აყვავება ყველა სხვა ხალხის დამორჩილებით უზრუნველყო. იგივე გზას დაადგინენ იაპონელი მილიტარისტებიც შორეულ აღმოსავლეთში. დღეს მუსლიმი ექსტრემისტები ტერორისტული აქტებით ცდილობენ წინ აღუდგინონ სამყაროს გლობალიზაციის ტენდენციებს და პროცესები საკუთარი რელიგიური მრწამსის ჩარჩოებში მოაქციონ.

თანამედროვე სოციალურ მეცნიერებებში ხშირად შეხვედებით შემდეგ მოსაზრებას: მრავალფეროვნების მიმღებლობის მთავარი ხელშემშლელი პირობაა ე. წ. საზრისის მონოპოლიური ფლობის პრინციპი - ვითარება, როდესაც საზოგადოებაში გაბატონებული შეხედულების მიხედვით ჭეშმარიტებაზე მონოპოლია აქვს ამა თუ იმ საზოგადოებრივ ინსტიტუტს ან პიროვნებათა ჯგუფს. საზოგადოების დანარჩენი ნაწილის ვალია, უსიტყვოდ მიჰყვეს ჭეშმარიტების „მფლობელს“. ეს პრინციპი იოლად შობს პოლიტიკურ, საზოგადოებრივ და საყოფაცხოვრებო ექსტრემიზმს და, საბოლოოდ, ვნებს საზოგადოებრივი ცხოვრების უმთავრეს ამოცანას: *ჰარმონიული და პროგრესირებადი სასიცოცხლო გარემოს შექმნას.*

დღემდე უპასუხოდ რჩება კითხვა - როგორ შეიძლება რადიკალური განწყობების დაძლევა და ამა თუ იმ ხარისხით ჰარმონიული საზოგადოების ჩამოყალიბება? გულუბრყვილობა იმის მცდელობა, რომ ამ კითხვას რაღაც უნივერსალური ხერხით ერთხელ და სამუდამოდ ვუპასუხებთ. საზოგადოების მრავალფეროვნება ისეთი მასშტაბისაა, თანამედროვე სამყარო ისე სწრაფად იცვლება, რომ ამ ცვალებადი მრავალფეროვნების ჰარმონიულობის პრობლემა დღითი დღე უფრო აქტუალური ხდება.

თანამედროვე ადამიანების წინაშე ეპოქალური ამოცანა დგას - როგორ ვიცხოვროთ ერთად და მშვიდობიანად გლობალურ სამყაროში და ამავდროულად კულტურული იდენტობაც შევინარჩუნოთ. როგორ დავიცვათ წონასწორობა ორ უკიდურესობას შორის: ერთის მხრივ,

განსხვავებული მრწამსის, ტრადიციების, კულტურის ადამიანების მიუღებლობას და მეორე მხრივ, იმის გაცნობიერებას, რომ განსხვავებულისათვის არსებობის უფლების მინიჭებითა და მისი ღირსებების აღიარებით არა მხოლოდ არ ვკარგავთ თავს, არამედ ჩვენი თავისთავადობის ახალი განზომილებების შექმნისა და მისი გამყარება-განვითარების შანსს ვიძენთ.

მსოფლიო განმანათლებლებთან ერთად, ქართველი საზოგადო მოღვაწეებიც აღიარებდნენ, რომ ადამიანის თანასწორობა ყოველგვარი სიკეთის საფუძველია. ილია ჭავჭავაძე რელიგიურ ტოლერანტობას ერის გამთლიანების წინაპირობად მიიჩნევს: „სარწმუნოების სხვადასხვაობა ჩვენ არ გვაშინებს, ქართველმა, თავისის სარწმუნოების ჯვარცმულმა, იცის პატივი სხვისი სარწმუნოებისაც. ამიტომაც ჩვენს ისტორიაში არ არის მაგალითი, რომ ქართველს სურვებიყოს ოდესმე სხვისა სარწმუნოების დაჩაგვრა და დევნა. სომეხნი, ებრაელები, თვით მაჰმადიანნიცა, ჩვენს შორის მცხოვრებნი, ამაში ჩვენ ვერაფერს ვერ ნაგვაყვედრებენ. სხვა ქვეყანაში სარწმუნოებისათვის დევნილნი და დაჩაგრულნი-აქ, ჩვენში ჰპოულბდნენ მშვიდობის-მყოფელს სავანესა და სინდისის თავისუფლებასა“ ან „რა ჩვენი საქმეა-ვინ როგორ სარწმუნოებას აღიარებს, ვინ რა რჯულის არის? რა რჯულიც ჰსურს, იმ რჯულზე იყოს; მხოლოდ კარგი, პატიოსანი კაცი იყოს, მშრომელი და თავისთვის და ქვეყნისთვისაც სასარგებლო“.

ჩვენი ისტორიული ბედისა და გეოგრაფიული მდებარეობის გამო, მუდმივად გვიწევდა განსხვავებული კულტურისა და აღმსარებლობის საზოგადოებებთან ურთიერთობა. გეოპოლიტიკურმა მდებარეობამ ჩვენი საზოგადოება კულტურათა ურთიერთობების ფორმების შემუშავების აუცილებლობის წინაშე დააყენა. დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ ამ თვალსაზრისით ჩვენი გამოცდილება უნიკალურია, თუმცა, ხშირად მას უგულისყუროდ ვეპყრობით. საუკეთესო გამოცდილების მაგალითებად, შესაძლოა, რამდენიმე გავიხსენოთ: მას შემდეგ, რაც კომუნისტურმა მთავრობამ თბილისში მტკვრის ნაპირას მდებარე შიიტური მეჩეთი დაანგრია, სუნიტმა მუსლიმებმა შიიტებს საშუალება მისცეს, სუნიტურ მეჩეთში ელოცათ. შემუშავდა ამ ორ კონფესიას შორის ურთ-

იერთობის უნიკალური ფორმა - ერთ მეჩეთში ისინი ფარდით გაყოფილები ერთად აღავლენდნენ ლოცვას.

ყოველი წლის სექტემბრის ბოლოს ალავერდის ტაძარში იმართება რელიგიური დღესასწაული ალავერდობა, რომლის დროსაც საუკუნეების განმავლობაში შეიძლებოდა გეხილათ ის, რასაც ბევრგან ვერ ნახავდით. დღესასწაული სამი ბრუნისაგან შედგებოდა. პირველი ბრუნი (პირველი კვირა) ქრისტიანული იყო და ძირითადად ქართველები ზეიმობდნენ. მეორე ბრუნის განმავლობაში ისინი ადგილს უთმობდნენ მუსლიმებს, რომლებისთვისაც ალავერდის ტაძრის ადგილი, ასევე, საკრალური იყო და მის გალავანში მცირე სამლოცველოც ჰქონდათ. მესამე კვირას კვლავ ქრისტიანები ზეიმობდნენ.

მშვიდობიანი თანაცხოვრების საუკეთესო მაგალითი იყო შეჯიბრებები ჭიდაობასა და ცხენოსნობაში, რომელიც ტაძრის გალავნის გარეთ, ველზე იმართებოდა. ასე იქმნებოდა რელიგიათა მშვიდობიანი თანაარსებობის უნიკალური პრეცედენტები.

განსხვავებულ კულტურათა მშვიდობიანი თანაარსებობის აუცილებლობამ მთის ხალხებს უბიძგა შეემუშავებინა და დაეხვენა, ე.წ. „ადათი“, მორალური კოდექსი, რომელიც სავალდებულო იყო ნებისმიერი აღმსარებლობის ადამიანისათვის და ურთიერთობისას საერთო ზნეობის სივრცეს ქმნიდა. ეს გარემოება საუცხოოდ აქვს აღწერილი ვაჟა-ფშაველას თავის ნაწარმოებებში. ზემოთ მოყვანილი მაგალითები ცხადყოფს, რომ ტოლერანტობის კულტურას და მის პროგრესულ ნორმად აღიარებას ჩვენს საზოგადოებაში ძლიერი ფესვები აქვს.

ისტორია გვიჩვენებს, რომ რადიკალიზაციისაგან თავის დაღწევის მთავარი გზა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში დიალოგისა და თანამშრომლობის კულტურის ჩამოყალიბება და მუდმივი განვითარებაა. თითქმის 2000 წლის წინათ ძველმა ბერძენმა ფილოსოფოსებმა შექმნეს ადამიანთა ურთიერთობის მნიშვნელოვანი ფორმა - დიალოგი, რათა განსხვავებული მოსაზრებების შემთხვევაში, სიმართლის დადგენის საუკეთესო გზები იოლად მოეძებნათ. დიალოგის საშუალებით გადაწყვეტილების მიღება ბევრი კულტურისათვისაა დამახასიათებელი. საქართველოში ამის მაგალითია ე.წ. „ხევისბერის ინსტიტუტი“. ხევისბერი საზოგადოებისათვის მნიშვნელოვან საკითხებს თემის წინაშე წარადგენდა, იმართე-

ბოდა დიალოგი და ამის შემდეგ იღებდნენ გადაწყვეტილებას. ამერიკის რევოლუციის წინა პერიოდში არსებობდა „ქალაქის შეკრებების“ ტრადიცია, სადაც იხილავდნენ პრობლემებს, მართავდნენ დიალოგს ალტერნატიულ საკითხებზე და იღებდნენ გადაწყვეტილებას.

ოქსფორდის ლექსიკონის განმარტებით, დიალოგი ორ ან მეტ ადამიანს ან ჯგუფს შორის დისკუსიაა, რომელიც მიმართულია კონკრეტული საგნის შესწავლაზე ან პრობლემის გადაჭრაზე. დიალოგს რამდენიმე ძირითადი თავისებურება ახასიათებს:

- მხარე უსმენს მეორეს, რათა გაიგოს და აღმოაჩინოს განსხვავებები პოზიციებს შორის;
- ააშკარავებს მცდარ შეხედულებას;
- მისაღებია პოზიციის შეცვლა;
- იძლევა უფრო მეტ შესაძლებლობას, იპოვო საუკეთესო გადაწყვეტილება, ვიდრე დაეთანხმო რომელიმე მხარის ორიგინალურ პოზიციას;
- ავითარებს მოვლენებისადმი შემოქმედებით, ობიექტურ მრავალმხრივ დამოკიდებულებას;
- მოითხოვს ადამიანების და მათი იდეების პატივისცემას.

დიალოგისა და თანამშრომლობის პრინციპების დაცვით, საზოგადოების წევრები კულტურული, ეკონომიკური თუ პოლიტიკური თვალსაზრისით მშვიდობიანი გარემოს შექმნას ცდილობენ .

დემოკრატია, როგორც საზოგადოებრივი და პოლიტიკური ცხოვრების დღემდე არსებული საუკეთესო ფორმა, მხოლოდ ცალკეულ ადამიანთა აზრის თავისუფლებას არ გულისხმობს. ის იმასაც ნიშნავს, რომ საკუთარი აზრის მქონე ადამიანს მეორე ასეთივე ადამიანთან დიალოგისა და თანამშრომლობის უნარი აქვს. ეს შეუძლებელია ვინმეს ბრძანებით ან რაიმე კანონის შემოღებით -საჭიროა საზოგადოების წევრთა ყოველდღიური შეთანხმებული ძალისხმევა.

მშვიდობიანი თანაცხოვრების ხელშეწყობის მიზნით სხვადასხვა დროს შემუშავებულია მრავალი საერთაშორისო ნორმატიული აქტი. ამავე დროს, ყველა ქვეყანაში მოქმედებს ძირითადი კანონი - კონსტიტუცია, რომელშიც საზგასმულია ადამიანთა თანასწორობა და დისკრიმ-

ინაციის ნებისმიერი ფორმისადმი შეურიგებლობა. ჯერ კიდევ 1921 წელს საქართველოში მიღებული კონსტიტუციის მე-3 თავი მთლიანად ადამიანის უფლებებს ეხებოდა და მასში გაცხადებული იყო კანონის წინაშე ყველა მოქალაქის თანასწორობა, რწმენისა და სიტყვის თავისუფლება, დისკრიმინაციის მიუღებლობა.

საქართველოს მოქმედი კონსტიტუციის 38-ე მუხლი დისკრიმინაციის ყველა ფორმას კრძალავს: „საქართველოს მოქალაქენი თანასწორნი არიან სოციალურ, ეკონომიკურ, კულტურულ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში განურჩევლად მათი ეროვნული, ეთნიკური, რელიგიური თუ ენობრივი კუთვნილებისა. საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებისა და ნორმების შესაბამისად, მათ უფლება აქვთ თავისუფლად, ყოველგვარი დისკრიმინაციისა და ჩარევის გარეშე განავითარონ თავიანთი კულტურა, ისარგებლონ დედაენით პირად ცხოვრებაში და საჯაროდ“.

მნიშვნელოვანია, საზოგადოების წევრთა მიერ ოჯახში, სკოლაში, სამსახურში, რელიგიურ და სხვა საზოგადოებრივ ინსტიტუტებში გააზრებული და რეალიზებულია თუ არა ჩვენი ქვეყნის კონსტიტუციაში ასახული მშვიდობიანი თანაცხოვრების დემოკრატიული პრინციპები; აქვთ თუ არა ადამიანებს შესაბამისი ცოდნა, უნარები და დამოკიდებულებები თავისი და სხვისი უფლებებისა და თავისუფლების კანონით განსაზღვრული ნორმების შესახებ; იციან თუ არა თანამოქალაქეებისა და სახელმწიფოს წინაშე უფლებებისა და პასუხისმგებლობების წონასწორობის მნიშვნელობის შესახებ; შეუძლიათ თუ არა განსხვავებული აზრის პატივისცემა, კონფლიქტის მშვიდობიანი გზით მოგვარება, მოსალოდნელი შედეგების განჭვრეტა, მოლაპარაკებითა და დისკუსიით სასურველის მიღწევა და ა.შ. ამ კითხვების შესახებ ფიქრი და მათზე გააზრებული პასუხის გაცემის მცდელობა აქტიური მოქალაქისათვის საჭირო კომპეტენციების არსებობაზე მიგვანიშნებს.

თანამედროვე სასკოლო საზოგადოების უმნიშვნელოვანესი მიზანი და ვალდებულება ამ და სხვა მრავალი კითხვის დასმაში და მათზე პასუხის მოძებნაში მოსწავლეთა დახმარებაა. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მიუხედავად დემოკრატიულ საზოგადოებაში არსებული კანონის უზენაესობისა, დემოკრატიული კულტურის განვითარების ეს რთული

პროცესები ვერც ბრძანებით და ვერც კანონით ვერ განვითარდება. ამ პროცესებს, როგორც თომას ჯეფერსონი აღნიშნავდა, ყოველი ადამიანის „ჯარისკაცობა“ სჭირდება: „ყოველი მოქალაქე ჯარისკაცი უნდა იყოს. ასე ფიქრობდნენ ბერძნები და რომაელები და ასე უნდა ფიქრობდეს ნებისმიერი თავისუფალი სახელმწიფო“.

სწავლება მრავალფეროვნების შესახებ

იმ პროგრამების საშუალებით, რომლებიც წაახალისებს განსხვავებული კულტურის, რწმენისა და რელიგიის მქონე ადამიანთა შორის დიალოგს, განათლებას ძალა შესწევს მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანოს მდგრადი და ტოლერანტული საზოგადოებების განვითარებაში. **ინტერკულტურული განათლება** ერთგვარი პასუხია ყველა ადამიანისთვის ხარისხიანი განათლების უზრუნველყოფაზე, რომელიც ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციაშია მოცემული: „განათლება მიმართული უნდა იყოს ადამიანის პიროვნების სრული განვითარებისა და ადამიანის უფლებათა, ძირითად თავისუფლებათა პატივისცემის გადიდებისაკენ. განათლებამ ხელი უნდა შეუწყოს ყველა ხალხის, ყველა რასობრივი თუ რელიგიური ჯგუფის ურთიერთგაგებას, შემწყნარებლობასა და მეგობრობას...“

„ინტერკულტურული განათლების იუნესკოს გზამკვლევის“ მიხედვით, ტერმინი „მულტიკულტურული“ საზოგადოების კულტურულად მრავალფეროვან ბუნებას გულისხმობს. ის არა მხოლოდ ეთნიკური ან ეროვნული კულტურის ელემენტებს აღნიშნავს, არამედ ლინგვისტურ, რელიგიურ და სოციოეკონომიკურ მრავალფეროვნებასაც მოიცავს. ინტერკულტურალიზმი დინამიკური კონცეფციაა და კულტურულ ჯგუფებს შორის ურთიერთობას აღნიშნავს. ეს არის „მრავალფეროვან კულტურებს შორის თანასწორი ურთიერთობები და დიალოგისა და ურთიერთპატივისცემის საფუძველზე კულტურული თვითგამოხატვის გაზიარებულ ფორმათა შექმნის შესაძლებლობა“. ინტერკულტურული ურთიერთობები გულისხმობს მულტიკულტურალიზმს და ადგილობრივ, რეგიონულ, ეროვნულ ან საერთაშორისო დონეებზე კულტურათაშორისი გაცვლისა და დიალოგის შედეგია.

დემოკრატიის განსამტკიცებლად განათლების სისტემამ მხედველობაში უნდა მიიღოს საზოგადოების მულტიკულტურული ხასიათი და მიზნად დაისახოს აქტიური მონაწილეობა მშვიდობიანი თანაარსებობისა და სხვადასხვა კულტურულ ჯგუფებს შორის პოზიტიური ინტერაქციისთვის პირობების შესაქმნელად. ტრადიციულად ორი მიდგომა არსებობს: **მულტიკულტურული განათლება** და **ინტერკულტურული განათლება**. მულტიკულტურული განათლება სხვა კულტურების შესახებ სწავლებას იყენებს ამ კულტურათა აღიარების, ან სულ მცირე, მათდამი ტოლერანტობის ჩამოსაყალიბებლად. ინტერკულტურული განათლება პასიური თანაარსებობის მიზანს სცილდება და მიზნად ისახავს მულტიკულტურულ საზოგადოებებში განვითარებადი და მდგრადი თანაცხოვრების მიღწევას სხვადასხვა კულტურულ ჯგუფებს შორის ურთიერთგაგების, ურთიერთპატივისცემისა და დიალოგის გზით.

საქართველოს სამეცნიერო წრეებში თანამედროვე მრავალფეროვანი გარემოს აღსანიშნავად იყენებენ ტერმინს „მულტიკულტურული“, ხოლო განათლებასთან მიმართებაში - ტერმინს „ინტერკულტურული“.

ინტერკულტურული განათლება მულტიკულტურული გარემოს საგანმანათლებლო მიზნებს ემსახურება.

ინტერკულტურული განათლების პრინციპები და მიდგომები

გთავაზობთ ინტერკულტურული განათლების ზოგად პრინციპებს, რომელიც იუნესკოს მიერ არის ჩამოყალიბებული.

I პრინციპი. ინტერკულტურული განათლება პატივს სცემს მოსწავლის კულტურულ იდენტობას ყოველი მათგანისთვის კულტურის თვალსაზრისით შესატყვისი და ხარისხიანი განათლების უზრუნველყოფით.

II პრინციპი. ინტერკულტურული განათლება მოსწავლეებს უზრუნველყოფს კულტურის შესახებ იმ ცოდნით, უნარებითა და დამოკიდებულებით, რომლებიც აუცილებელია საზოგადოებაში აქტიური და სრულყოფილი მონაწილეობისათვის.

III პრინციპი. ინტერკულტურული განათლება უზრუნველყოფს ყველა მოსწავლეს კულტურის შესახებ ცოდნით, უნარებითა და დამოკიდებულებით, რაც მათ საშუალებას აძლევს თავისი წვლილი შეიტანონ ეთნიკურ, სოციალურ, კულტურულ და რელიგიურ ჯგუფებსა და ერებს შორის პატივისცემის, ურთიერთგაგებასა და სოლიდარობაში.

საზოგადოებაში მშვიდობიანი თანაარსებობისა და დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლების მთავარი ქვაკუთხედი ფიქრი, ძიება, დისკუსია, „ერთადერთი“ ჭეშმარიტების ეჭვქვეშ დაყენებაა. შესაბამისად, მასწავლებლის უპირველესი ამოცანაა, მოსწავლეებს აზროვნება ასწავლოს, მუდმივად იზრუნოს მის განვითარებაზე და კლასში თავისი დომინანტური პოზიცია დათმოს.

თანამედროვე „მასწავლებელი აღარ არის ერთადერთი აქტორი, რომელიც ასწავლის - ის მოსწავლეებთან დიალოგის პროცესის ერთ-ერთი მონაწილე ხდება. თავის მხრივ, მოსწავლეები სწავლის პროცესში ასწავლიან მასაც. მოსწავლეები, მასწავლებლის მსგავსად, „იტვირთებიან“ პროცესისადმი პასუხისმგებლობით, რაც ორივე მხარის ზრდის სანინდარია“ (პაულო ფრეირე).

სავარჯიშო 1 „კოლეჯი ყველასთვისაა“

მასწავლებელი ჯგუფებად გაყოფილ მოსწავლეებს ურიგებს სამუშაო ფურცელს „კოლეჯი ყველასთვისაა“. მოსწავლეები ყურადღებით ეცნობიან ტექსტში აღწერილ სიტუაციას და პასუხობენ ტექსტის ბოლოს მოცემულ კითხვებს და ცდილობენ კონფლიქტური სიტუაციიდან გამოსავლის მოძებნას. თითო ჯგუფიდან თითო მოსწავლე ჯგუფის სახელით წარმოადგენს პრეზენტაციას კონფლიქტური სიტუაციის გადაჭრის კონკრეტული ვარიანტის შესახებ.

სამუშაო ფურცელი: „კოლეჯი ყველასთვისაა“

კოლეჯის დირექტორი ძალიან ჰუმანური და სულგრძელი ადამიანი გახლდათ; მას ღრმად სწამდა, რომ განათლება ძალიან მნიშვნელოვანია. დირექტორი თანამშრომლებს ყოველთვის ეუბნებოდა: „ყველა ადამიანი

იმსახურებს ცხოვრების კარგ დასაწყისს. არ უნდა მოეპყრათ რომელიმე მოსწავლეს უფრო მეტი კეთილგანწყობით, ვიდრე სხვებს. ეს არ იქნება სამართლიანი“.

ერთ დღეს სკოლაში განსხვავებული იდენტობის მქონე დევნილ მოსწავლეთა ჯგუფი მოვიდა; მათი ოჯახები მეზობელი სახელმწიფოდან კონფლიქტს გამოექცნენ. დირექტორმა თანამშრომლებს განუცხადა: „ამ საწყალმა ადამიანებმა ყველაფერი დაკარგეს. ხელგაშლილი მიეგებეთ მათ. დროა, ამ ადამიანებს შევეშუბუქოთ ტკივილი; მათი ბრალი არ არის, რომ ომის მსხვერპლად იქცნენ“.

თანამშრომლები დირექტორს დაეთანხმნენ. დევნილი მოსწავლეები კლასებში ასაკის მიხედვით გადაანაწილეს. ძირითადად, ყველა კლასში ერთი დევნილი მოსწავლე მოხვდა. მხოლოდ ერთ კლასში აღმოჩნდა 4 დევნილი ბიჭი.

მასწავლებლებმა მალე აღმოაჩინეს, რომ დევნილებისა და მათი ძველი მოსწავლეებისადმი თანაბარი მოპყრობა რთული იყო. მასწავლებლები პრობლემების შესახებ დირექტორს შესჩიოდნენ: „დევნილმა ბავშვმა ჩვენი ენა და კულტურა არ იცის. მე არ მაქვს დრო, რომ მას ყველაფერი ვუთარგმნო. თარგმნას ძალიან დიდი დრო სჭირდება და ეს დრო დანარჩენ მოსწავლეებს აკლდებათ“. „ჩემს კლასში დევნილი მოსწავლე არავისთან ამყარებს ურთიერთობას. ეს, შესაძლოა, ომისგან მიყენებული ტრავმის შედეგი იყოს. არ არის გამორიცხული, რომ მას პრობლემები ჰქონდეს სწავლასთან დაკავშირებითაც. როგორ მოვიქცე?“ „ჩემს კლასში დევნილი ბავშვი დასახიჩრებულია; მას არ შეუძლია სიარული; ის ფიზიკურ აქტივობებში ვერ მონაწილეობს, ლაბორატორიაშიც კი ვერ ამოდის, რადგან კიბეებია ასავლელი“.

პრობლემები არ მცირდებოდა. სადილზე, შესვენების დროს, ადგილობრივები დევნილ ბავშვებს ჩაგრავენ და დასცინოდნენ, ზოგჯერ შეურაცხმყოფელი სიტყვებითაც მიმართავდნენ. სკოლის ძველი მოსწავლეები დევნილებს მოუწოდებდნენ, იქ დაბრუნებულიყვნენ, საიდანაც მოვიდნენ.

ერთ კლასში მოხვედრილმა იმ ოთხმა დევნილმა, საკუთარი ინტერესების დასაცავად დაჯგუფება ჩამოაყალიბეს. ერთ დღეს ერთ-ერთმა დევნილმა ბიჭმა ადგილობრივთან იჩხუბა და მძიმე ფიზიკური ტრავმა

მიაყენა. მასწავლებლები თვლიდნენ, რომ ეს დევნილი ბიჭი სკოლიდან გარიცხვის ღირსი იყო. დირექტორი კი თავს ეკითხებოდა, სამართლიანი იქნებოდა თუ არა დევნილი მოსწავლის სკოლიდან გაძევება. მასწავლებლები ამბობდნენ: „ჩვენ ვეცადეთ მათთან გვემუშავა. ჩვენი მოსწავლეები ზარალდებიან. არ შეგვიძლია ერთდროულად დევნილებსაც ვასწავლოთ და ჩვენს ძველ მოსწავლეებსაც“.

მოგვიანებით, დევნილი ბავშვების მშობლებმაც მოისურვეს დირექტორთან შეხვედრა და განუცხადეს: „ჩვენ არ მოგვწონს, რომ გოგონებსა და ბიჭებს ერთად უტარდებათ ფიზიკური აღზრდის გაკვეთილები. ეს ჩვენს რელიგიასა და კულტურას ეწინააღმდეგება“.

დირექტორს მოთმინება ეწურებოდა; იგიძალიან რთული დილემის წინაშე იდგა და იცოდა, რომ იმედის დაკარგვა ასეთ დროს არ შეიძლებოდა“.

კითხვები დისკუსიისთვის:

- მიაღწია თუ არა დირექტორმა დასახულ მიზანს, როცა ყველა მოსწავლისადმი თანასწორი მოპყრობა გადანყვიტა?
- უნდა გაეთვალისწინებინა თუ არა დირექტორს დევნილი მშობლების სურვილი და ბიჭები და გოგონები განეცალკევებინა? მოიყვანეთ არგუმენტები;
- უმჯობესი ხომ არ იქნებოდა, რომ დევნილ მოსწავლეებს ცალკე კლასში ესწავლათ? მოიყვანეთ არგუმენტები.
- როგორ შეიძლება მოგვარდეს სკოლაში არსებული პრობლემები? საჭიროა თუ არა, სკოლამ ზოგიერთ პრობლემაზე თვალის დახუჭოს და რატომ?
- შესაძლებელია თუ არა ყველა ბავშვისთვის, მათი კულტურული კუთვნილების მიუხედავად, საუკეთესო განათლების შესაძლებლობის მიცემა მისი მოთხოვნების სრულად გათვალისწინებით? რა შეიძლება გააკეთოს სკოლამ და რა დახმარება სჭირდება მას გარედან?

სავარჯიშო 2

გააცანით მოსწავლეებს მშვიდობის დარგში ნობელის პრემიის ლაურეატისა და ჰოლოკოსტს გადარჩენილი მწერლის, ელი ვიზელის სიტყვები: „თუკი სადმე კაცს ან ქალს სდევნიან მისი რასის, რელიგიის ან პოლიტიკური შეხედულებების გამო, ის ადგილი იმ მომენტში სამყაროს ცენტრად უნდა გადაიქცეს“.

სთხოვეთ მოსწავლეებს, იმსჯელონ თითოეული ადამიანის მოქმედების მნიშვნელობაზე საზოგადოების წონასწორობისთვის.

სავარჯიშო 3

მესამეკლასელ გოგონას მუდმივად ჩაგრავდნენ მასწავლებელი, კლასელები და მათი მშობლები. ჩაგვრის საფუძველი გახდა ის ფაქტი, რომ გოგონას მშობლები გაიყარნენ, ცალკე-ცალკე ახალი ოჯახები შექმნეს და შვილს ყურადღებას არ აქცევდნენ. ბებიის ცნობით, გოგონას თანაკლასელების მშობლები და მასწავლებლები მშობელთა კრებაზე, საჯაროდ და ზურგს უკან, ოჯახებში, შვილების გასაგონად განიხილავდნენ მის მდგომარეობას. ზოგი ამბობდა, რომ ცუდ ოჯახში აღზრდილი გოგონა, თავადაც ცუდი და გზას აცდენილი გაიზრდებოდა. გოგონას მუდმივად უხდებოდა თავის დაცვა თანაკლასელებისგან, მათი უფროსი და-ძმებისგან, მშობლებისგან და მასწავლებლისგანაც კი.

სთხოვეთ მოსწავლეებს, იმსჯელონ წარმოდგენილ სიტუაციაზე. განიხილეთ მასში მოყვანილი ფაქტების გამომწვევი მიზეზები და მასთან დაკავშირებული საკითხები.

თავი III. რადიკალიზაცია, როგორც სოციალური და იდეოლოგიური ფენომენი. რადიკალიზაციის და ექსტრემიზმის გამომწვევი ფაქტორები

„აზრსაც იმის მიხედვით აქვს ბაზარი და გასაყალი, რამდენადაც მტკიცე და შეუპოვარნი არიან მისი მტვირთველნი, რამდენიც მეტი წამებული ჰყავს. ყველა რჯულის აზრი, სოციალური თუ სარწმუნოებრივი, იმის მიხედვით იმარჯვებს, თუ რამდენად ნიადაგი აქვს განხორციელებისა და რამდენად თავგამოდებულნი მომხრენი ჰყვანან“.

ვაჟა-ფშაველა

„რას ეტყოდით კაცს, რომელიც გეუბნებათ, რომ ურჩევნია ღმერთს დაემორჩილოს, ვიდრე ადამიანებს და ამასთანავე დარწმუნებულია, რომ სამოთხეში მოხვდება, თუ ყელს გამოგჭრით?“

ვოლტერი

ზოგადი კონტექსტის აღწერა:

გლობალიზაციის პირობებში ქვეყანათა უმრავლესობა მულტიეთნიკური და მულტიკულტურულია. ამ მხრივ, არც საქართველოა გამონაკლისი. 2014 წლის საყოველთაო აღწერის მიხედვით, აქ მოსახლეობის 13 პროცენტს ეთნიკური უმცირესობები შეადგენს. ეს ჯგუფები, ძირითადად, საქართველოს სხვადასხვა მხარეში კომპაქტურად არიან დასახლებული. მრავალფეროვანია მოსახლეობის განაწილება რელიგიური აღმსარებლობის მიხედვითაც. ქვეყანაში მართლმადიდებელ ქრისტიანობას ყველაზე მეტი მიმდევარი ჰყავს (83,4 პროცენტი), ხოლო რიცხოვნებით მეორე ადგილზეა ისლამი - 10,7 პროცენტი. შემდეგ მოდის მოსდევს სომხური სამოციქულო ეკლესია (გრიგორიანული ეკლესია) - 2,9 პროცენტი. დანარჩენ სამ პროცენტს სხვადასხვა რელიგიური მიმდინარეობის აღმსარებლები ინაწილებენ (კათოლიკეები - 0,5, იელოვას მონაწევები

- 0,2, პროტესტანტები 0,2 პროცენტი და ა.შ). თუ ამ რიცხვებს რეალური პერსპექტივიდან შევხედავთ და გავიაზრებთ, ნათლად დავინახავთ, რომ საქართველოსთვის გამოწვევაა, როგორც ეროვნული, ასევე რელიგიური უმცირესობების ინტეგრაცია და შემწყნარებლური გარემოს შექმნა.

მსოფლიოში (რასობრივი, ეთნიკური, რელიგიური) ნონასწორობის დაცვის საკითხი აქტუალური მეორე მსოფლიო ომის დასასრულს გახდა. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ, გოტალიტარული რეჟიმიდან დემოკრატიულზე გადასვლისას ჩვენთან განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა ეროვნული, სამოქალაქო, რელიგიური თუ პოლიტიკური იდენტობის პრობლემამ. დღის წესრიგში დადგა სოციალური დაახლოების საკითხი. ვერ ვიტყვით, რომ საზოგადოებაში ადგილის პოვნა და თავის დამკვიდრება მხოლოდ ეთნიკურ ან რელიგიურ უმცირესობებს გაუჭირდათ. იდენტობის მწვავე კრიზისის წინაშე დადგა ეთნიკურად ქართველი მოსახლეობაც, რამაც ქვეყანაში არსებული ვითარება კიდევ უფრო გაართულა.

დღესდღეობით, საქართველო ჯერ კიდევ „გარდამავალ“ პერიოდში იმყოფება - სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ინსტიტუტები ბოლომდე არ ჩამოყალიბებულა. შესაბამისად, არსებობს ხილული თუ ფარული საფრთხეები, რომლებმაც, შესაძლოა, მშვიდობიანი დაახლოების, განვითარების, თანაცხოვრების პროცესს ხელი შეუშალოს.

რადიკალური იდეები

მსოფლიოს დიდ პოლიტიკურ და სოციალურ სცენაზე აშკარად შეიმჩნევა რადიკალური იდეების წინ ნამოწვევის ტენდენცია, რაც, შესაძლოა, ჩვენი ეპოქის ერთ-ერთ ურთულეს თავსატეხად იქცეს. გახშირდა ტერორისტული აქტები; გააქტიურდნენ რადიკალური მემარჯვენე მიმდინარეობები. ამ პროცესს, შესაძლოა, ბევრი მიზეზი ჰქონდეს - ლტოლვილების კონფლიქტური რეგიონებიდან შემოდინება, უმუშევრობის ზრდა, იდენტობის კრიზისი და ასე შემდეგ. რადიკალური იდეები ღვივდება ეთნიკურ და რელიგიურ ნიადაგზე, რაც ხშირად მსოფლიო მასშტაბით სხვადასხვა სახის ძალადობრივი აქტების საფუძველი ხდება.

შესაძლოა, რადიკალური იდეები მოულოდნელად წარმოიშვას და ნებისმიერ დროს, ნებისმიერ სივრცეში ძალიან სწრაფად გავრცელდეს. წინასწარ ამის გამოცნობა ძალიან რთულია.

მაინც რა იგულისხმება რადიკალურ იდეებში? რადიკალიზაციის ცნების სირთულიდან გამომდინარე, ერთი საყოველთაოდ აღიარებული განმარტება არ არსებობს - სამეცნიერო ინსტიტუტები, საერთაშორისო ორგანიზაციები და ქვეყნების სამართალდამცავი ორგანოები მას სხვადასხვანაირად განმარტავენ. ფართო გაგებით, რადიკალიზაცია არის პროცესი, როდესაც ინდივიდი ან ინდივიდთა ჯგუფი ეწინააღმდეგება ფართო საზოგადოებაში მიღებულ (დანერგილ) ნორმებს (კანონებს, ტრადიციებს, ცხოვრების წესს...); მხარს უჭერს რომელიმე ექსტრემალურ, პოლიტიკურ, სოციალურ ან რელიგიურ იდეოლოგიას და ამით არღვევს საზოგადოების სტაბილურობას.

ისევე, როგორც გლობალიზაციას და ნაციონალიზმს, რადიკალურ იდეებსაც ორი მხარე აქვს - არაძალადობრივი და ძალადობრივი. რადიკალური იდეების მატარებელი, შესაძლებელია, ნებისმიერი ჩვენგანი იყოს. მაგალითად, ადამიანს ადარდებს პლანეტის დაბინძურების საკითხი, ცხოველების უფლებები, ან საზოგადოებაში მოხუცებისადმი დამოკიდებულება და ამის შესახებ მისი განცხადებები და ქცევა სიხსიტითა და რადიკალიზმით გამოირჩევა.

შესაძლოა, დაპირისპირებისა და რადიკალიზაციის მიზეზად იქცეს, გაუბრალოვდეს და თავდაპირველი მნიშვნელობა დაკარგოს ნებისმიერმა ყველაზე ღირებულმა და კეთილშობილურმა იდეამ. რაიმე იდეის მხარდამჭერმა პირმა თავისი ცხოვრების განმავლობაში მიზნის მისაღწევად იქნებ რაღაც გააკეთოს ან სულაც არაფერი მოიმოქმედოს. თუ რადიკალურ იდეებს ამ თვალსაზრისით განვიხილავთ, მაშინ იქნებ ჯობდეს კიდევ, რომ დედამიწაზე ცხოვრების გასაკეთილშობილებლად ადამიანები გარკვეული საკითხების მიმართ უფრო რადიკალურები და გულანთებულები გახდნენ. მაგრამ როდესაც ინდივიდი, ან ინდივიდთა ჯგუფი, ძალადობას გამართლებულად მიიჩნევს, ნებისმიერი პოლიტიკური, სოციალური თუ სხვა სახის მიზნის მისაღწევად, ისე ცვლის თავის შეხედულებებს და ქცევას, რომ მსხვერპლი გარდაუვალია, მაშინ რადიკალიზაცია ძალადობრივ ექსტრემიზმად გარდაიქმნება.

არსებობს რადიკალიზაციისა და ძალადობრივი ექსტრემიზმის სხვადასხვა ფორმა:

1. **მემარცხენე ძალები.** მაგალითად, გერმანიაში არსებობდა „ნითელი არმიის ფრაქცია“, რომელმაც 1970-იან წლებში დასავლეთ (კაპიტალისტური) გერმანიის წინააღმდეგ რამდენიმე სისხლიანი აქცია მოაწყო.
2. **მემარჯვენე ძალები.** ბოლო დროს განსაკუთრებით აქტიურად ჩანან მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში, როგორც პოლიტიკური ლიდერების, ასევე სხვადასხვა დაჯგუფებების სახით და უკვე საქართველოშიც ნაციონალისტურად განწყობილი პოლიტიკური სუბიექტები, რადიკალური მართლმადიდებლური იდეები და საზოგადოებრივი ღირებულებები ერთიანობაში ქმნის მემარჯვენე ნაციონალური განწყობებისთვის ნოყიერ ნიადაგს.
3. **ნაციონალისტ-სეპარატისტები.** ესპანეთში ბასკების სეპარატისტულმა მოძრაობამ არაერთი უდანაშაულო მოქალაქის და პოლიციელის სიცოცხლე შეინირა.
4. **რელიგიური რადიკალები.** ამის მაგალითად ალ-ქაიდას მიერ 2001 წლის 11 სექტემბერს განხორციელებული ტერორისტული აქტი გამოგვადგება.

ზოგჯერ მკვლევრები ამ სიას კიდევ ერთი მიმართულების ექსტრემიზმსაც უმატებენ - რადიკალური ჯგუფები, რომლებიც ძალადობრივ თავდასხმებს ახორციელებენ ცხოველთა უფლებების დაცვის მოტივით. შესაძლებელია, ამ ჩამონათვალს რადიკალიზაციის შერეული/ჰიბრიდული ფორმებიც დავმატოს.

ამრიგად, რადიკალიზაცია და ძალადობრივი ექსტრემიზმი როგორც ადგილობრივ, ასევე გლობალურ დონეზე საფრთხის შემცველია მშვიდობის, უსაფრთხოებისა და ადამიანის უფლებების დაცვისთვის. ამიტომ მოცემული საკითხის სიღრმისეულად გააზრება და ცნობიერების ამაღლება აუცილებელია.

თავი IV. რადიკალიზაციის და ძალადობრივი ექსტრემიზმის გამომწვევი და გამოძრავებელი ფაქტორები

ისეთ მრავალმხრივ და რთულ ფენომენს, როგორც რადიკალიზაცია და ძალადობრივი ექსტრემიზმია, მხოლოდ ერთი გამომწვევი მიზეზი ვერ ექნება. შესაბამისად, ამ თემის მრავალი მკვლევარი ცდილობს მათი გამომწვევი ფაქტორების მეტ-ნაკლებად ამომწურავი კატეგორიზაცია შემოგვეთავაზოს. მათ შორისაა მანგუს რანსტროპი, რომელმაც რადიკალიზაციისა და ძალადობრივი ექსტრემიზმის გამომწვევი ფაქტორები 9 ჯგუფად გააერთიანა.

ინდივიდუალური სოციო-ფსიქოლოგიური ფაქტორები აერთიანებს ისეთ ემოციებსა და შეგრძნებებს, როგორიცაა სიბრაზე, უსამართლობის განცდა, გარიყულობა, იმედგაცრუება, დამცირება, გაორება და ა.შ. გარდა ამისა, ინდივიდი შეიძლება არასწორად აანალიზებდეს არსებულ სიტუაციას ამიტომ შეთქმულების თეორიებისადმი მიდრეკილი გახდეს.

სოციალური ფაქტორები აერთიანებს ისეთ ფაქტორებს, როგორიცაა სოციალური წრიდან გარიყვა, მარგინალიზაცია და დისკრიმინაცია (რეალური ან ინდივიდის მიერ აღქმული), რაც იწვევს სოციალური ინტეგრაციის მიღწევის შეუძლებლობას, კრიმინალის გაზრდილ დონეს და, შესაბამისად, თვითშეფასების შემცირებას. ეს ფაქტორი ასევე სოციალურ მობილობაზე/გადაადგილებაზე, განათლებაზე და დასაქმებაზე შეზღუდულ წვდომას გულისხმობს.

პოლიტიკური ფაქტორები უმეტესწილად მოიცავს ისეთი შინაარსის მქონე ფაქტორებს, როგორიცაა „ჩვენ“ და „ისინი“. ასეთი ტიპის შინაარსის მქონე გზავნილები იწვევს ძლიერი უსამართლობისა და სიბრაზის განცდას, ადამიანს სამყარო ეჩვენება ორად გაყოფილად, სადაც ერთი ნაწილი აუცილებლად საჭიროებს მისი მხრიდან დაცვას და მისი გადარჩენისათვის თავგანწირვას; ხოლო მეორე ნაწილი წარმოადგენს გაბოროტებულ მხარეს, რასაც თავისთავად მიყვარათ ისეთ უარყოფით სტერეოტიპებამდე, როგორიცაა ქსენოფობია და სხვადასხვა ტიპის დისკრიმინაცია.

იდეოლოგიური/რელიგიური ფაქტორები ძირითადად დატვირთულია ისტორიული და საკრალური შინაარსით. თანამედროვე ეპოქაში ასეთი იდეოლოგიები, როგორც წესი, დასავლეთის ქვეყნების სეკულარიზმის საწინააღმდეგოდაა მიმართული. ამის მაგალითებია ქრისტიანობის სახელით ჩადენილი დანაშაულები, მაგალითად ჯვაროსნული ომები და ჯიჰადისტური დაჯგუფებების მიერ ინტერპრეტირებული სალაფიტური ისლამი, რომელიც რწმენის პირვანდელი სახის ცოდვისა და გარყვნილებისგან დაცვისა და განწმენდის ძალადობრივ მეთოდებს ქადაგებს.

კულტურა და იდენტობის კრიზისი დაკავშირებულია კულტურულ მარგინალიზაციასთან, როდესაც ნებისმიერი სახის უმცირესობის წარმომადგენლები ვერ მიაკუთვნებენ თავს დომინანტ კულტურას, უჭირთ ინტეგრაცია და, შესაბამისად, თავს „სხვად“ და გარიყულად გრძნობენ. როგორც წესი, ნოციერ ნიადაგს რადიკალური იდეებისადმი სოლიდარობის ჩამოსაყალიბებლად გაუცხოვების და უსამართლობის განცდა ქმნის.

ტრავმა და მისი გამონვევის მექანიზმები გულისხმობს ბავშვობაში გადატანილ ფსიქოლოგიურ ტრავმებს ან პოსტ-ტრავმულ აშლილობებს. გარდა ამისა, ეს ფაქტორი აერთიანებს სხვადასხვა სახის მრავალმხრივ ფსიქოლოგიურ პრობლემას.

ჯგუფური დინამიკა დაკავშირებულია ჯგუფის ფორმირებასთან, ჯგუფის ნორმების ჩამოყალიბებასთან. ამ დროს იქმნება შემდგომში ჯგუფის წევრებზე ზეგავლენის ერთგვარი ინსტრუმენტი. ჯგუფის დინამიკის სიძლიერე მისი წევრების ერთმანეთთან მიზიდულობის ხარისხით განისაზღვრება. ჯგუფური დინამიკის წყალობით, ინდივიდმა, შესაძლოა, ისეთი გზა აირჩიოს, რომელზედაც თავად არასდროს უფიქრია და ბრმად მისდის ჯგუფის შიგნით არსებულ იდეალებს. შესაბამისად, რადიკალიზაცია და ძალადობრივი ექსტრემიზმი ძალიან მარტივად შეიძლება წარმოიშვას ერთი იდეოლოგიის ქვეშ გაერთიანებულ ჯგუფში.

რადიკალიზატორები მოიცავს სიძულვილის ენით მოსაუბრე ადამიანებს, რომლებიც საზოგადოებაში უარყოფითი შინაარსის მქონე გზავნილებს ავრცელებენ და ასევე, იმ ადამიანებს, რომლებიც მოწყვლად

ჯგუფებში დარწმუნების, ზენოლისა და მანიპულაციების გზით ეძებენ/ არჩევენ პოტენციურ თანამოაზრეს.

სოციალური მედია თანამედროვე ეპოქაში ყველაზე ხელსაყრელ პლატფორმას ინფორმაციის სწრაფ, სასურველ ფორმატში გასავრცელებლად და პოტენციური თანამოაზრეების შესარჩევად. სწორედ სოციალური მედიის საშუალებით ხდება სიძულვილის ენის და ყალბი ინფორმაციის ტირაჟირება. არსებობს უამრავი ღია და დახურული ჯგუფი, მობილური აპლიკაცია თუ გვერდი/არხი, რომლებიც ადამიანს პირდაპირ მოუწოდებენ, ზემოქმედებენ მათ ემოციურ და ფსიქიკურ მდგომარეობაზე, რომ დრო არ დაკარგონ და შეუერთდნენ სხვადასხვა პროფილის მქონე ძალადობრივ გაერთიანებებს. უმეტეს შემთხვევებში ძალიან რთულია ერთმანეთისგან ნამდვილი და ყალბი ამბების გარჩევა. შესაბამისად, ძალიან დიდია იმის ალბათობა, რომ ინდივიდი ამა თუ იმ მონოდების ზეგავლენის ქვეშ მოექცევა.

აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ არსებობს რადიკალიზაციის სხვადასხვა დონეები და გავრცელების სისწრაფე. აქედან გამომდინარე, განასხვავებენ რადიკალიზაციის მამოძრავებელ ორ, განმზიდეველ და მიმზიდეველ ფაქტორს.

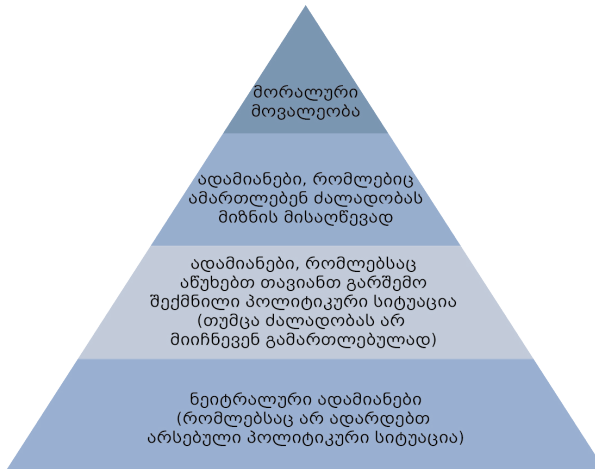
განმზიდეველი (push)	მიმზიდეველი (pull)
<p>საზოგადოებაში არსებული რთული სოციალური, ეკონომიკური და პოლიტიკური პირობები და სხვა პირადი ფაქტორებით განპირობებული ნეგატიური ფონი, რომელიც უზიძვებს ადამიანს ძალადობისა და ძალადობრივი იდეოლოგიისკენ</p>	<p>არსებული „მომზიბველი“ პირობები და ფაქტორები, რომელიც ხელს უწყობს ინდივიდის ჩართვას ძალადობრივ რადიკალურ ორგანიზაციაში, რომლის მუშევრითაც შეძლებს საკუთარი სურვილების დაკმაყოფილებას</p>

განმზიდეველი (Push) ფაქტორებია მეტ-ნაკლებად რთული სოციალური, პოლიტიკური და ეკონომიკური მდგომარეობა, უსამართლობის, მარგინალიზაციისა და დისკრიმინაციის განცდა; პირადი იდენტობის კრიზისი და ტრაგედია; იმედგაცრიებისა და გაუცხოების განცდა და ა.შ. ამ ფაქტორების არსებობა ინდივიდს უზიძვებს ძალადობისკენ.

მიმზიდველი (Pull) ფაქტორებია უკვე არსებული ძალადობრივი დაჯგუფებები; იდეოლოგიებით შეპყრობა და მისი რომანტიზაცია; დიდებისა და ძალაუფლების მოპოვების სურვილი; ახალი შესაძლებლობების არსებობა; მატერიალური კეთილდღეობის გაუმჯობესება და ა.შ. ეს ყოველივე, ინდივიდს ხელს უწყობს ჩაერთოს ძალადობრივ და რადიკალურ ორგანიზაციებში.

მაკოლი და მოსკალენკო (2014) გვთავაზობენ ორი პირამიდის მოდელს, აზრების პირამიდა და ქმედებების/ქცევების პირამიდა, სადაც ერთმანეთისგან ნათლადაა გამიჯნული ორი შემთხვევა: 1. რადიკალური აზრები, რომლებიც, შესაძლოა, ექსტრემისტულ **აზრებში** გადაიზარდოს და 2. რადიკალური აზრები, რომლებიც ექსტრემისტულ **ქცევად** გარდაიქმნება.

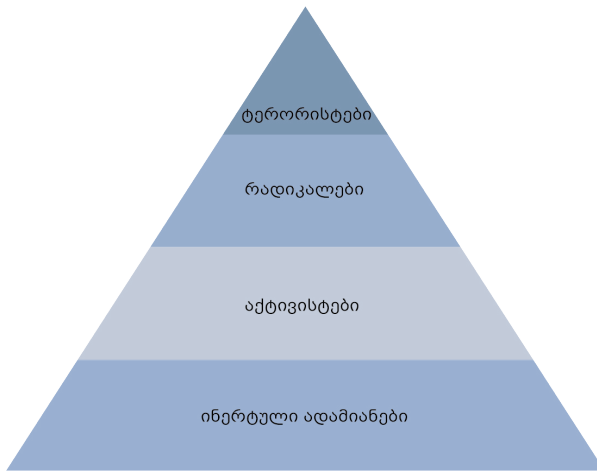
აზრების პირამიდა

აზრების პირამიდის პირველ საფეხურზე დგანან ისეთი ადამიანები, რომლებსაც არსებული სოციალური, ეკონომიკური და პოლიტიკური ვითარება არ ადარდებთ და ამიტომ ნეიტრალურ პიროვნებებად განიხილებიან. პირამიდის მეორე საფეხურს იკავებენ ისეთი ადამიანები, რომლებსაც არ აკმაყოფილებთ ის გარემო, რომელშიც ცხოვრობენ, თუმცა

ძალადობის გამოყენებას (თუნდაც სიტუაციის უკეთესობისკენ შეცვლის მოტივით) არ ამართლებენ. პირამიდის მომდევნო საფეხურზე დგანან ისინი, ვინც არასასურველი სოციალური, პოლიტიკური თუ ეკონომიკური ვითარების შესაცვლელად ძალადობის გამოყენებას გამართლებულად მიიჩნევენ. პირამიდის თავში კი დგანან ადამიანები, გარემოს შესაცვლელად ძალადობის გამოყენებას მორალურ ვალდებულებად რომ მიიჩნევენ. პირამიდულ მოდელში შემავალი საფეხურები შეიძლება შეიცვალოს ინდივიდის მოსაზრებების მიხედვით, ანუ ადამიანმა შეიძლება გამოტოვოს რამდენიმე საფეხური და ქვემოდან ზემოთ (ან პირიქით) გადაინაცვლოს.

ქმედებების (ქცევების) პირამიდა

ქმედებები (ქცევების) პირამიდის პირველ საფეხურზე იმყოფებიან ადამიანები, რომლებიც ინერტულად არიან განწყობილი და არაფერს აკეთებენ თავიანთი საცხოვრებელი გარემოს შესაცვლელად. პირამიდის მომდევნო საფეხურს იკავებენ ისინი, ვინც კანონის ფარლებში მოქმედებენ და არსებული პოლიტიკური, სოციალური თუ ეკონომიკური ვითარების უკეთესობისკენ შეცვლას ცდილობენ. მათ ხშირად აქტივისტებად მოიხსენიებენ. მათ ზემოთ არიან ადამიანები, რომლებიც არა-

ლეგალურ და არაკანონიერ აქტივობებში ერთვებიან და, შესაბამისად, რადიკალურად მიიჩნევიან. პირამიდის წვერში კი ერთიანდებიან ადამიანები, რომლებიც სხვადასხვა მიზეზების გამო იყენებენ ძალადობას და გამოუსწორებელ ზიანს აყენებენ სხვა ადამიანებს. მათ ტერორისტებად მოვიხსენიებთ.

პირამიდულ მოდელში შემავალი საფეხურები შეიძლება შეიცვალოს ინდივიდის მოსაზრებების მიხედვით, ანუ ადამიანმა შეიძლება გამოტოვოს რამდენიმე საფეხური და ქვემოდან ზემოთ (ან პირიქით) გადაინაცვლოს.

აღნიშნულიდან შეიძლება შეიძლება დავასკვნათ, რომ მრავალმხრივი ბუნებიდან და გამომწვევი მიზეზებიდან გამომდინარე, რადიკალიზაცია და ძალადობრივი ექსტრემიზმი საკვლევად და დასაძლევად ურთულესი ფენომენებია. შედეგების მისაღწევად აუცილებელია ამ ფენომენების სიღრმისეული შესწავლა და სხვადასხვა საზოგადოებრივი ინსტიტუტის კოორდინირებული მუშაობა. მხოლოდ ასეთი მიდგომით შევძლებთ დავებმართოთ მოსწავლეებს მშვიდობიანი თანაცხოვრებისთვის აუცილებელი კომპეტენციების განვითარებაში.

სავარჯიშო 1

სთხოვეთ მოსწავლეებს, იმსჯელონ და დაასაბუთონ ვაჟა-ფშაველასა და ვოლტერის ზემოთ მოყვანილი ციტატების ჭეშმარიტება/მცდარობა.

სავარჯიშო 2

უფლებათა დამცველი, რომელიც ახალგაზრდებსა და საზოგადოების სხვა წევრებს ტოლერანტობას, განსხვავებულის მიმღებლობასა და მშვიდობისმოყვარეობას ასწავლიდა, განსხვავებული ეთნიკური წარმომავლობის გამო ერთერთი ნაციონალისტური დაჯგუფებისთვის თავად აღმოჩნდა მიუღებელი, რაც, საბოლოოდ, ამ ადამიანის სასტიკი მკვლელობით დასრულდა.

სთხოვეთ მოსწავლეებს, იმსჯელონ მოყვანილ ქეისზე.

თავი V. რადიკალიზაცია და ექსტრემიზმი ახალგაზრდებში - ნიშნები, მიზეზები, ამოცნობა, რეაგირება და თავიდან აცილება

„თუ მართალი ხარ, შეუძლებელია იყო მეტისმეტად რადიკალური; თუ ცდები, ვერ იქნები მეტისმეტად კონსერვატორი“.

მარტინ ლუთერ კინგი უმცროსი

არაერთხელ აღვნიშნეთ, რომ რადიკალური იდეები ნებისმიერ დროს, ნებისმიერ სივრცეში და ძალიან სწრაფად შეიძლება გაჩნდეს. მიუხედავად იმისა, რომ რადიკალიზაციის პროცესში ჩართვა არ არის დაკავშირებული მხოლოდ რომელიმე კონკრეტულ ასაკთან, სქესთან, ჯგუფთან თუ საზოგადოებასთან, მისდამი განსაკუთრებულად მონყვლადი ჯგუფი ახალგაზრდები არიან. ალბათ, პოლიტიკური ლიდერების და სხვადასხვა გავლენიანი ადამიანების სიტყვით გამოსვლის პროცესში ხშირად გვსმენია, რომ მომავალი ახალგაზრდებს ეკუთვნით. ეს, რომ ნამდვილად ასეა, ამაზე არავინ დავობს. სწორედ, ამიტომ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, ერთი მხრივ, იმ მიზეზების ზუსტად დადგენა, რის გამოც ახალგაზრდები რადიკალიზაციის პროცესში ერთვებიან და მეორე მხრივ, მომავალი თაობისთვის ჯანსაღი და უსაფრთხო გარემოს შექმნასა და სწორი ღირებულებითი სისტემის ჩამოყალიბებაზე ზრუნვა. რატომ შეიძლება ახალგაზრდა დაინტერესდეს რადიკალური იდეებით?

ახალგაზრდების რადიკალიზაციის მიზეზები, პირობითად, შეგვიძლია სამ ჯგუფად გავაერთიანოთ. პირველ ჯგუფში შედის ისეთი კონტექსტუალური და გლობალური ფაქტორები, რომლებიც ინდივიდს მიღმა, გარემოში მდებარეობს და ახალგაზრდას მასზე ზეგავლენა ნაკლებად შეუძლია. ასეთი ფაქტორებია, ქვეყნის შიგნით ან გარეთ (მსოფლიოში) არსებული პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური მდგომარეობა. გლობალურად მიმდინარე პროცესების გავლენით იცვლება ადგილობრივი ვითარებაც - იზრდება უმუშევრობის მაჩვენებელი, იმატებს სხვადასხვა ნიშნით დისკრიმინაციისა და სტიგმატიზების ალბათობა, რაც, თავის მხრივ, ხშირად ხდება უნდობლობის, უკმაყო-

ფილების და მარგინალიზაციის მიზეზი. გარე ფაქტორების ზემოქმედებაზე თითოეული ინდივიდი განსხვავებულად რეაგირებს. შესაბამისად, ისეთი სოციალურ-ფსიქოლოგიური მექანიზმები, როგორებიცაა ალქმული უსამართლობა და ჯგუფისადმი კუთვნილების გრძნობა, ადვილად შეიძლება იქცეს მარტოობისა და გარიყულობის განცდად, რაც ახალგაზრდას აიძულებს გამოსავალი (თავისი თავი) რადიკალურ იდეებში ეძებოს (Moors და van den Reek Vermeulen, 2010).

მეორე ჯგუფში ერთიანდება ინდივიდუალური განმზიდველი (Push) ფაქტორები: 1. იმპულსურობა, ხიფათის და თავგადასავლების სიყვარული, ადრენალინის მოთხოვნილება და ა.შ; 2. იმედგაცურება, ზიზი, სიბრაზე, შიში. ნეგატიური ემოციებით გამოწვეული ქცევა ან მზაობა ამგვარი ქცევისადმი, იოლად შეიძლება იქცეს ძალადობრივი ქმედებების საფუძველად (Doosje, Loseman, და van den Bos 2013; Riek და სხვები, 2009).

მესამე ჯგუფში ერთიანდება გარემოში არსებული ისეთი მიმზიდველი (Pull) ფაქტორები, როგორებიცაა: 1. სხვადასხვა ძალადობრივი დაჯგუფებების მიერ გავრცელებული მომხიბვლელი დაპირებები მტკივნეული საკითხების, ფუნდამენტური სოციალური და ფსიქოლოგიური საჭიროებების დაკმაყოფილებაზე (Mellis 2007; Bjørge 2002, 2012). 2. იდეოლოგიის გარშემო გაერთიანება, მიკუთვნებულობის გრძნობის გაჩენა (Sillke, 2008). 3. ახალი ოჯახისა და მეგობრების შექმნა, რომლებიც ინდივიდის მიერ სწორად მიჩნეულ შეხედულებებსა და იდეოლოგიებს განუსჯელად იზიარებენ და მის ახალ იდენტობას აღიარებენ (Olesen, 2009; Sageman, 2004; Bjørge, 2002, 2011; Atran, 2010).

ამრიგად, როდესაც ახალგაზრდის ცხოვრებაში სოციალური ინტეგრაციის, მიკუთვნებულობის და იდენტობის კრიზისი დგება, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ რადიკალური და ექსტრემისტული დაჯგუფებები მათ სამ რამეს სთავაზობენ (Fermin, 2009):

1. პასუხს ეგზისტენციალურ კითხვებზე - ახალგაზრდები სხვადასხვა იდეოლოგიებისადმი მიკუთვნებულობით პასუხებს პოულობენ თავიანთი ცხოვრების არსსა და მნიშვნელობაზე;

2. პოლიტიკური აქტივობის სახით (ეს აქტივობები უმეტესწილად ძალადობრივი აქტების შემცველია) პასუხს უსამართლობაზე; არწმუნებენ, რომ უსამართლობასთან ბრძოლა შესაძლებელია;
3. მიკუთვნებულობის განცდას და ახალი ოჯახის შექმნის შესაძლებლობას; შესაბამისად - პერსპექტივას, თავი სოციალური ჯგუფის და კონკრეტული საზოგადოების სრულფასოვან წევრებად იგრძნონ.

როგორ ხდება ახალგაზრდების რადიკალურ და ძალადობრივ დაჯგუფებებში გადაბირება?

თანამედროვე ინტერნეტიზაციის ყველაზე დიდ მიღწევად შეგვიძლია ყველანაირი ინფორმაციის მაქსიმალურად სწრაფად მიღების შესაძლებლობა და დროისა და სივრცის გაქრობა მივიჩნიოთ. ონლაინ სივრცე დიდი ხანია გასცდა მხოლოდ ინფორმაციის მიღების და გართობის შესაძლებლობას, მან შეიძინა პლატფორმის ფუნქციაც, სადაც უამრავი სოციალური და პოლიტიკური კამპანია თუ აქტივობა იგეგმება და ხორციელდება. ამავე დროს, ონლაინ სივრცის სწრაფად განვითარებამ თითქმის შეუძლებელი გახადა რეალური და გამოგონილი ამბების ერთმანეთისაგან გარჩევა, პროპაგანდით გამონვეული საფრთხეების თავიდან არიდება და ა.შ. აქედან გამომდინარე, გასაკვირი არ არის ის ფაქტი, რომ ინტერნეტ სივრცეში და, კერძოდ, სოციალურ ქსელებში თავიანთი იდეოლოგიის გასავრცელებლად და პოტენციური მხარდამჭერების მოსაძიებლად თავი მოიყარეს რადიკალურმა და ექსტრემისტულმა დაჯგუფებებმა.

არსებობს ახალგაზრდების ორი ტიპი: ერთნი აქტიურად ეძებენ თავისი იდეოლოგიის შესაბამის ჯგუფებს და თავადვე ექცევიან რადიკალური იდეოლოგიის გავლენის ქვეშ; მეორენი პასიურად ადევნებენ თვალს მსოფლიოში მიმდინარე სხვადასხვა ძალადობრივი შინაარსის მქონე მოვლენებს. სწორედ ეს კატეგორიაა რადიკალთა მრავალფეროვანი, გულისამაჩუყებელი ვიდეო რგოლების თუ გზავნილების სამიზნე. ასეთი ტიპის ვიდეორგოლები და გზავნილები სასურველი და მომხიბვლელი მომავლის წარმოჩინების გზით ცდილობენ ახალგაზრდის მოხიბვლასა და გადაბირებას. მსგავსი შინაარსის მქონე ვიდეოებით

თუ გზავნილებით სავსეა ჩვენი ვირტუალური სამყარო. მიწოდებული ინფორმაცია კრიზისში მყოფი ახალგაზრდის გონებაში ნელნელა ილექება და საბოლოოდ უსამართლობისა და სიბრაზის დაუოკებელ განცდას იწვევს. ასე ნაბიჯ-ნაბიჯ ხდება ახალგაზრდების ძალადობრივ და ექსტრემისტულ ჯგუფებში გადაბირება (Schils da Verhage, 2017).

ახალგაზრდებს, შესაძლებელია, ჰყავდეთ მისაბაძი ადამიანები ან სულიერი ლიდერები/წინამძღოლები, რომლებიც, როგორც წესი, კონფლიქტურ ზონებში მიმდინარე უსამართლო მოვლენებით ახალგაზრდების გრძნობებით მანიპულირებენ. შეიძლება ახალგაზრდებისთვის მისაბაძად იქცეს კონფლიქტის ზონიდან დაბრუნებული მებრძოლიც, რომელიც მიმზიდველად ხატავს მებრძოლთა ცხოვრებას. მათზე შესაძლებელია გავლენა მოახდინოს ძალადობრივი და რადიკალური დაჯგუფებების ლიდერების საზოგადოებრივმა სტატუსმა და მატერიალურმა მდგომარეობამ. ასევე, შეიძლება იმოქმედოს სტერეოტიპებმა, როდესაც ინდივიდი ფაქტებს და მოვლენებს გამარტივებული ნიშნების, თვისებების, მოდელების მიხედვით აერთიანებს. ასე მიიღება საზოგადოების ცნობიერებაში მყარად გამჯდარი წარმოდგენა, ამა თუ იმ ფაქტის აღქმის ერთადერთი, უცვლელი, მყარი სქემა - სტერეოტიპი.

როგორც ვხედავთ, ახალგაზრდების რადიკალიზაციისა და ძალადობრივი ექსტრემიზმის პროცესში ჩაბმა დამოკიდებულია მრავალ ურთიერთგადაჯაჭვულ ფაქტორზე. ამიტომ, სკოლა და მასში შემავალი თითოეული რგოლი ვალდებულია, პასუხისმგებლობა აიღოს ქვემოთ ჩამოთვლილ საკითხებზე:

- სკოლის როლი მოსწავლისთვის არა მხოლოდ განათლების მიცემაა, არამედ მისი საღად მოაზროვნე და აქტიურ მოქალაქედ აღზრდა;
- სკოლის პერიოდში მოსწავლეებს უნდა ჩამოუყალიბდეთ ჯანსაღი ღირებულებათა სისტემა;
- სკოლა და მასწავლებელი მომავალი თაობისთვის მაგალითის მიმცემი უნდა იყოს;
- სკოლა თითოეული მოსწავლისათვის უნდა ქმნიდეს უსაფრთხო და დაცულ სივრცეს;

- სკოლა მორგებული უნდა იყოს მოსწავლეების ინდივიდუალურ საჭიროებებს;
- სკოლა განსაკუთრებულ ყურადღებას უნდა აქცევდეს ბულინგის შემთხვევებს;
- სკოლა აუცილებლად უნდა ზრუნავდეს კიბერ უსაფრთხოებაზე;
- მასწავლებელს არ უნდა გამოეპაროს თავის მოსწავლეში არც ერთი ცვლილება;
- მასწავლებელმა დროულად უნდა იმოქმედოს, როდესაც მოსწავლეში რადიკალური იდეების ელემენტებს შენიშნავს;
- სკოლა მუდმივად უნდა ცდილობდეს სკოლაში მოსწავლეზე ორიენტირებული სწავლების მეთოდები დაწერგვას;
- სკოლა და მასწავლებელი მუდმივად უნდა ცდილობდნენ განვითარებას და მოსწავლეებისათვის ინოვაციური სიახლეების შეთავაზებას;
- სკოლასა და მასწავლებლებს შეუძლიათ ონლაინ აპლიკაციების შექმნა და სასწავლო პროცესში მათი ინტეგრირება.

და ბოლოს, რადიკალურ და ძალადობრივ იდეებთან ბრძოლა რთული და ხანგრძლივი პროცესია. ამიტომ აუცილებელია, ამ საკითხებზე ცოდნის მუდმივი გაღრმავება, ახალი ინფორმაციების მოძიება, პრევენციული ტაქტიკების შესწავლა და მოსწავლესთან და მის მშობლებთან დროული და სწორი კომუნიკაცია.

რადიკალიზაცია და ძალადობრივი ექსტრემიზმი გულისმობს პროცესს, როდესაც ადამიანებს უჩნდებათ მოტივაცია, მათთვის სასურველი და იდეოლოგიურად მოტივირებული/გამართლებული მიზნების მისაღწევად სხვა ჯგუფების და/ან პოლიტიკური და სოციალური ინსტიტუტების მიმართ გამოიყენონ ძალადობრივი მეთოდები. რადიკალური და ძალადობრივი იდეოლოგიის გავლენაში მოქცევის განმაპრობებელი მრავალი ფაქტორი არსებობს. ზოგჯერ მხოლოდ ერთი ფაქტორიც საკმარისია, ზოგჯერ რამდენიმე, ზოგჯერ კი ყველა ერთად უბიძგებს ადამიანს აღიაროს რადიკალური და ძალადობრივ იდეები და მისდიოს მათ.

რა თქმა უნდა, რადიკალიზაციის პროცესში ჩაბმას გააჩნია თავისი საწყისი წერტილი. არსებობს გარკვეული ნიშნები, რომლის საშუალებითაც შეგვიძლია რადიკალიზაციისა და ძალადობრივი ექსტრემიზმის ელემენტები ადრეულ ეტაპზე გამოვავლინოთ და, შესაბამისად, პრევენციულ ზომებს მივმართოთ. თუმცა, მათი არსებობა ყოველთვის არ არის რადიკალური და ძალადობრივი იდეების რწმენის ან ამგვარ დაჯგუფებებთან კავშირის ცალსახა და უტყუარი მტკიცებულება.

რადიკალიზაცია და ძალადობრივი ექსტრემიზმი უნდა გავიაზროთ, როგორც თანამედროვე მსოფლიოს უმნიშვნელოვანესი გამოწვევა, რომელიც: 1. ხელს უშლის ადგილობრივ (ქვეყნის შიდა) და გლობალურ (მსოფლიო) განვითარებას, მშვიდობასა და თანამშრომლობას; 2. იწვევს გარკვეული ჯგუფების მარგინალიზებას და დისკრიმინაციას, მსუყენიადაც ქმნის კონფლიქტებისთვის.

მასწავლებელს უნდა ახსოვდეს, რომ:

- ის ყველას მასწავლებელია;
- თითოეულ მოსწავლეს ინდივიდუალური საჭიროებები აქვს;
- თითოეულ მოსწავლესთან საჭიროა განსხვავებული მიდგომების გამოყენება;
- პასუხისმგებელია თითოეული მოსწავლის პირად წარმატებასა და პროგრესზე;
- მოსწავლეს უნდა განუვითაროს ყველა საჭირო უნარი, რომელიც მას ცხოვრების მნიშვნელოვან ეტაპებზე გადამწყვეტილების მიღების პროცესში დაეხმარება;
- არც ერთი მოსწავლე არ არის დაცული რადიკალური და ძალადობრივი იდეოლოგიების ზეგავლენისაგან;
- სჭირდება სიფრთხილე და ამომწურავი ინფორმაცია;
- არ უნდა გამოეპაროს თავის მოსწავლეში ნებისმიერი სახის ემოციური და ქცევითი ცვლილებები.

საინტერესოა რადიკალურ იდეებში ჩაბმის პროცესიც. ვიქტორ-ოვიჩის თანახმად (Wiktorowicz, 2005), პირველ ეტაპზე ინდივიდს საზოგადოებისგან გარიყულობის გრძნობის გამო უჩნდება შემეცნებითი მზაობა ახალი ადამიანების, ახალი იდეების მისაღებად. შემდეგ ადამიანი

ცდილობს პირადი ურთიერთობა დაამყაროს აქტივისტებთან ან თვითონ რაიმე სახით ჩაერთოს სხვადასხვა აქტივობებში. მომდევნო ეტაპზე, ინდივიდი უკვე იზიარებს და აღიარებს რადიკალური იდეებისა და რადიკალური ლიდერების ლეგიტიმურობას. ბოლოს, ამ ეტაპებს მივყავართ იქამდე, რომ ინდივიდი აკეთებს რაციონალურ არჩევანს, გახდეს მსგავსი იდეების მიმდევარი და თანამებრძოლი.

სამოქალაქო განათლების პედაგოგებს განსაკუთრებული მისია აკისრიათ რადიკალური იდეების შეიმჩნევას, გამოვლენას, მათ მიმართ სწორად მიდგომასა და პრევენციაში. სწორედ, მათ უნდა ასწავლონ მოსწავლეებს, როგორ ჩამოყალიბდნენ დემოკრატიულად მოაზროვნე მოქალაქეებად, როგორ სცენ პატივი განსხვავებულ მოსაზრებას, როგორ მოახერხონ მშვიდობიანი თანაარსებობა განსხვავებული კულტურული, სოციალური, პოლიტიკური თუ რელიგიური შეხედულებების მქონე ადამიანებთან.

როგორ უნდა მოახერხოს ეს ყველაფერი?

უპირველეს ყოვლისა, სამოქალაქო განათლების პედაგოგს თავად უნდა ჰქონდეს გააზრებული საზოგადოების მრავალფეროვნება, კანონის უზენაესობა და მშვიდობის მშენებლობის მნიშვნელობა. უნდა შეეძლოს ისეთი საკლასო გარემოს შექმნა, სადაც თითოეული მოსწავლე თავს იგრძნობს დაცულად და, შესაბამისად, თამამად გამოთქვამს თავის მოსაზრებას. პედაგოგის ოსტატობა სწორედ ის არის, რომ მან შეძლოს და სწორად დაიჭიროს ის „სასწავლო მომენტები“, რომელიც ყველაზე მეტად გამოდგება მსგავსი თემების განხილვისა და დისკუსიისთვის.

რადიკალური განწყობები ზოგჯერ იმდენად ძლიერია, რომ მათი შეხედულებებისაგან განსხვავებული მოსაზრებების არსებობისა არათუ მოსწავლეს, თვით განსაკუთრებულად მძლავრი გონების ადამიანსაც კი უჭირს. შესაბამისად, მასწავლებელი ვალდებულია, სამოქალაქო განათლების სასწავლო კურსის ფარგლებში მოიცვას ყველა ის თემა, რომელიც ადამიანის უფლებებს, პოლიტიკურ და სოციალურ ცხოვრებაში ჩართულობის აუცილებლობას, დემოკრაციას, ტოლერანტობას და თანასწორობის მნიშვნელობას ეხება. პედაგოგებმა მოსწავლეებს თავიდანვე უნდა აუხსნან, რომ ჯანსაღი, დემოკრატიულ რელსებზე

მდგარი ქვეყნის მთავარი ღირებულება თავისუფალი ადამიანია და ნებისმიერ პირს, განურჩევლად რელიგიური თუ ეთნიკური კუთვნილებისა, უფლება აქვს, თავისი აზრი გამოხატოს. მოსწავლეებს უნდა მიაწოდონ პოზიტიური შინაარსის მაგალითები, რეალური ამბები და შემთხვევები. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სამოქალაქო განათლების პედაგოგი ახალგაზრდას უნდა დაეხმაროს ისეთი უნარების გამომუშავებაში, რომლებიც მას მთელი ცხოვრების განმავლობაში არამხოლოდ მართებული არჩევნის გაკეთებაში, არამედ ტოლერანტული განწყობების ჩამოყალიბებაშიც დაეხმარება.

გარდა ამისა, სამოქალაქო განათლების მასწავლებლებს შეუძლიათ მოსწავლეებში საზოგადოებრივ ცხოვრებაში თუ გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში აქტიური მონაწილეობის სურვილი გააღვიძონ სხვადასხვა აქტივობაში მათი ჩართვისა და ნახალისების გზით, დაანახონ თავიანთი როლი ისეთი სამოქალაქო საზოგადოების შექმნის პროცესში, რომელშიც არსებობს საყოველთაოდ გაზიარებული ნორმები და ღირებულებები, ხოლო ყველა ადამიანი კანონის წინაშე თანასწორია. ზემოთ ჩამოთვლილი მიზეზებიდან გამომდინარე, ზოგადად, განათლების ხელმისაწვდომობის ზრდა და, კერძოდ, სამოქალაქო განათლება უმნიშვნელოვანესი ინსტრუმენტი რადიკალურ იდეებთან საბრძოლველად.

როგორ მოვიქცეთ, თუ მცდელობების მიუხედავად მოსწავლე დიალოგზე არ მოდის?

ასეთ შემთხვევებში, სასურველია, ვაცნობოთ სკოლის დირექციას, სკოლის ფსიქოლოგს და მოსწავლის ღირებულებათა სისტემის ცვლილების გზებზე ერთად ვიფიქროთ. შესაძლებელია მოვინვიოთ სფეროში მომუშავე ექსპერტები და გავმართოთ სემინარები, პრეზენტაციები, ლექციები ამ მიმართულებით ცნობიერების ასამაღლებლად.

ამრიგად, საგანმანათლებლო დაწესებულების მთავარი ამოცანაა შექმნას უსაფრთხო და მშვიდი გარემო, სადაც თითოეულ მოსწავლეს ღიად, ყოველგვარი შიშისა და დაძაბულობის გარეშე შეეძლება საკუთარი აზრის დაფიქსირება. სასკოლო გარემო უნდა იყოს მოსწავლეზე ორიენტირებული, ხოლო სასკოლო რგოლში შემავალი თითოეული

თანამშრომელი სათანადო ინფორმაციით და უნარებით აღჭურვილი, რათა საჭიროების შემთხვევაში შეძლონ დროული და პრევენციაზე მიმართული რეაგირება.

სავარჯიშო 1

ქრისტიანის ოჯახში დაბადებული ორი მუსულმანი ძმა სირიაში წავიდა საბრძოლველად. წასვლის მიზეზები, სავარაუდოდ, მრავალფეროვანია. ძმებმა ისლამურ სახელმწიფოში საკმაოდ დიდ წარმატებას მიაღწიეს, როგორც მეზრძოლთა ლიდერებმა.

ხშირად რეალობა ძალზე შორს არის იმისაგან, რის გამოც ადამიანები საბრძოლველად წასვლას ირჩევენ, განსაკუთრებით, თუ გავითვალისწინებთ იმ უამრავ სისასტიკეს, რასაც ისინი რელიგიის სახელით სჩადიან. ძმებიდან ერთ-ერთი ამერიკის შეერთებული შტატების მხრიდანაც კი იძებნებოდა, როგორც ტერორისტი. საბოლოოდ, ძმები ომში დაიღუპნენ.

მათი საეჭვო ღირებულების მქონე გადანყეტილებისა და ტრაგიკული აღსასრულის მიუხედავად ძმები სამაგალითოდ იქცნენ ზოგი თანამემამულე ახალგაზრდისთვის, რომლებმაც იგივე გზის გავლა და ცხოვრების ისეთივე დასასრული არჩიეს.

სთხოვეთ, მოსწავლეებს იმსჯელონ:

- ა) რატომ ინტერესდებიან ახალგაზრდები რადიკალური იდეებით/ქმედებებით?
- ბ) რა როლი აქვს ოჯახს, საზოგადოებას, სახელმწიფოს ახალგაზრდების დაცვის თვალსაზრისით?
- გ) როგორ უნდა მოიქცეს სახელმწიფო და რა როლი ეკისრება მას ტერორიზმის პრევენციაში?

სავარჯიშო 2

მასწავლებელი ჯგუფებად გაყოფილ მოსწავლეებს ურიგებს სამუშაო ფურცლებს „სკოლა ტყის პირას“. მოსწავლეები ყურადღებით ეცნობიან ტექსტში აღწერილ სიტუაციას, პასუხობენ ტექსტის ბოლოს

დასმულ კითხვებს და ცდილობენ კონფლიქტური სიტუაციიდან გამო-სავლის მოძებნას. თითო ჯგუფიდან თითო მოსწავლე ჯგუფის სახელით წარმოადგენს პრეზენტაციას კონფლიქტური სიტუაციის გადაჭრის კონკრეტული ვარიანტის შესახებ.

სამუშაო ფურცელი: „სკოლა ტყის პირას“

ულრანი ტყის პირას ადამიანთა ჯგუფი ცხოვრობდა. ამ თემში შვილებს წინაპართა რელიგიური და კულტურული შეხედულებების მიხედვით ზრდიდნენ; მათი რელიგიისა და კულტურის მიხედვით, არ არსებობდა განსხვავება მამაკაცსა და ქალს შორის.

თემის საცხოვრებელი ადგილიდან მოშორებით იყო ზეგანი, სადაც განსხვავებული კულტურის მქონე თემი ბინადრობდა; ეს იყო მეზობლი ხალხი, სადაც დომინანტურ ფუნქციას მამაკაცები ასრულებდნენ. ქალებს ძალიან აფასებდნენ, მაგრამ ქალი ხელმძღვანელები არ ჰყავდათ.

ტყის და ზეგანის თემებს ერთმანეთთან მხოლოდ სიძულვილი და შიში აკავშირებდათ. წარსულში ისინი ერთმანეთს ეომებოდნენ. ერთ დღეს ახალგაზრდა კაცი მივიდა ტყის პირას მაცხოვრებელ თემთან და სკოლის აშენება შესთავაზა. ამ სკოლაში ორივე თემის ბავშვები ივლიდნენ, რაც მათ დაახლოებას შეუწყობდა ხელს.

მალე ააშენეს ხის მოკრძალებული შენობა და მასწავლებელიც მოძებნეს. ორივე თემის ბავშვები სკოლაში წავიდნენ. მშობლები და თემის ხელმძღვანელები გულდასმით ელოდნენ მოვლენათა განვითარებას.

თავდაპირველად იყო გარკვეული პრობლემები ბავშვებს შორის; ისინი ხშირად ჩხუბობდნენ. მალე ბავშვები დარწმუნდნენ, რომ სკოლაში სიარული სასარგებლო იყო და ერთმანეთს უკეთესად ეგუებოდნენ. მასწავლებელი მკაცრი იყო, მაგრამ სამართლიანი და ყველა ბავშვს თანასწორად ეპყრობოდა. მასწავლებელი ორივე თემის ცხოვრების წესს სცემდა პატივს და ბავშვებს ამ ორ თემს შორის არსებული განსხვავებების შესახებ ასწავლიდა. სკოლაში უფრო და უფრო მეტი ბავშვი დადიოდა.

თანდათანობით გამოიკვეთა, რომ სკოლის მოსწავლეთა დიდ ნაწილს ზეგანზე მაცხოვრებლები შეადგენდნენ. სკოლაში ყოველი 4 ბავშვიდან მხოლოდ ერთი იყო ტყის თემიდან. მასწავლებელი ორივე თემის წარმომადგენლებთან საუბრობდა და არწმუნებდა, რომ ბავშვების სკოლაში გამოშვება აუცილებელი იყო.

ერთ დღეს სკოლაში მისულ მასწავლებელს სკოლა გადამწვარი დახვდა.

კითხვები:

- ვის შეიძლება გადაეწვა სკოლის შენობა? რატომ?
- ვინ მოიგებს და ვინ წააგებს, თუ სკოლას არ აღადგენენ?
- ამ სკოლის მოსწავლე რომ იყოთ, მასწავლებლის როგორ ქცევას ისურვებდით?
- თქვენი აზრით, თქვენი თემის წარმომადგენლებს ეს მასწავლებელი მოეწონებოდათ?
- შეუძლია პიროვნებას საზოგადოებაზე ზემოქმედება? მოიტანეთ მაგალითები.
- უწყობს თუ არა ხელს ადამიანების ორ სხვადასხვა ჯგუფს შორის მშვიდობის დამყარებას მათი ბავშვების ერთად სწავლა?
- რა გამონვევების წინაშეა სკოლა და მასწავლებლები, სადაც სხვადასხვა ღირებულებისა და კულტურის მქონე მოსწავლეები სწავლობენ? როგორ შეიძლება ამ გამონვევების აღმოფხვრა?

სავარჯიშო 3

მსოფლიოში შეიმჩნევა ულტრა მემარჯვენე ძალების წინ წამოწევის ტენდენცია. საქართველოს შემთხვევაში, რადიკალური მემარჯვენე ძალების პოპულარობას ხელი შეუწყო რამდენიმე ფაქტორმა: არაბული ქვეყნებიდან ტურისტების გაზრდილმა რაოდენობამ, ანტიდისკრიმინაციული კანონის დამტკიცებამ და ა.შ. ულტრანაციონალისტური, პატრიოტიზმის სახელით მოქმედი დაჯგუფებები გამოირჩევიან აგრესიით, ძალადობის შემცველი მუქარებითა და ქცევებით. მათი მხრიდან,

ხშირად ისმის სხვადასხვა მოწოდებები და ინიციატივები. მაგალითად, „სახალხო პატრული“ დაკომპლექტდება ეროვნული სულისკვეთების მქონე ახალგაზრდებით. ისინი იპატრულირებენ აღმაშენებლის გამზირზე და ლესელიძეზე. მიგრანტების მიერ საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევის შემთხვევაში ისინი აღკვეთენ ფაქტს. აღმაშენებელს და ლესელიძეს სრულად გააკონტროლებს „სახალხო პატრული“! დამთავრდება უცხოტომელების თავგასულობა თბილისში!!!”

სთხოვეთ, მოსწავლეებს იმსჯელონ:

1. რატომ ინტერესდებიან ახალგაზრდები რადიკალური იდეებით/ქმედებებით?
2. რა როლი აქვს ოჯახს, საზოგადოებას, სახელმწიფოს ახალგაზრდების დაცვის თვალსაზრისით?
3. როგორ უნდა მოიქცეს სახელმწიფო და რა როლი აქვს მას პრევენციის კუთხით?

სავარჯიშო 4

სთხოვეთ მოსწავლეებს, მოამზადონ ჯგუფური პრეზენტაციები შემდეგ საკითხზე: „როგორ უნდა დაუპირისპირდეს მედია და ინფორმაციული წიგნიერება ძალადობრივ ექსტრემიზმს?“

თავი VI. უფლებების სწავლება

„თუნდაც ერთი ადამიანის უფლებების შელახვით, საფრთხე ემუქრება ნებისმიერი ადამიანის უფლებებს“.

ჯონ კენედი

„ნიგნიერება ტანჯვასა და იმედს შორის გადებული ხიდია; თანამედროვე საზოგადოებაში ყოველდღიური ცხოვრების იარაღია; დემოკრატიზაციის პლატფორმა, კულტურული და ეროვნული იდენტობების ხელშეწყობის ინსტრუმენტი; ყველგან და ყველასთვის საბაზისო ადამიანური უფლებაა... დაბოლოს, ნიგნიერება არის ადამიანური პროგრესის გზა, რომლის საშუალებით ნებისმიერ კაცს, ქალსა თუ ბავშვს თავისი პოტენციალის სრულყოფილად რეალიზება შეუძლია“.

კოფი ანანი

21-ე საუკუნის პოლიტიკური ლანდშაფტის ერთ-ერთი მთავარი მიღწევა „ადამიანის უფლებათა“ საერთაშორისო ენის დამკვიდრებაა. ადამიანის უფლებათა ხელშეწყობა და რეალიზაცია განათლების მეშვეობითაა შესაძლებელი. ადამიანის და, კერძოდ, ბავშვთა უფლებები არის გამაერთიანებელი ძალა და საფუძველი მულტიკულტურულ საზოგადოებაში და გლობალურ სამყაროში. დღევანდელ მრავალფეროვან საზოგადოებებში მიგრაცია და მობილობა ცხოვრების ნორმად იქცა, ხოლო კულტურული იდენტობა მუდმივად იცვლება. ადამიანის უფლებების სწავლება გვაფიქრებს ისეთ საკითხებზე, როგორიცაა თანხმობა, სამართლიანობა, კულტურული პლურალიზმი და თანასწორობა მულტიკულტურულ საზოგადოებებში. მასწავლებლები ადამიანის უფლებათა სწავლებისა და დაცვის მნიშვნელოვანი სოციალური აგენტები არიან და მათი შრომა უფრო ტოლერანტული, სამართლიანი და თანასწორი საზოგადოების მშენებლობას ემსახურება - „მასწავლებელმა იცის და იცავს მოსწავლის, მასწავლებლისა და მშობლის უფლებებსა და მოვალეობებს“.

ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნების დოკუმენტში რვა ძირითადი მიზნიდან ერთერთია კანონმორჩილი და ტოლერანტი მოქალაქის აღზრდა. დოკუმენტში ნათქვამია, რომ აღნიშნულია, რომ „სკოლამ უნდა გამოუმუშაოს მოზარდს ადამიანის უფლებების დაცვისა და პიროვნების პატივისცემის უნარი, რომელსაც იგი გამოიყენებს საკუთარი და სხვისი თვითმყოფადობის შესანარჩუნებლად. მოზარდს უნდა შეეძლოს ადამიანის არსებითი უფლებების შესახებ მიღებული თეორიული ცოდნის განხორციელება და ამ პრინციპებით ცხოვრება“.

ადამიანის და, კერძოდ, ბავშვთა უფლებები შესაძლებელია დავიცვათ განათლების მეშვეობით, ცნობიერების ამაღლებით და მულტიკულტურულ საზოგადოებებსა და გლობალიზებულ მსოფლიოში ერთად ცხოვრებასთან დაკავშირებული ღირებულებების გააზრებით.

„ადამიანის უფლებათა სწავლება“ ნიშნავს განათლებას, წვრთნას, ცნობიერების ამაღლებას, ინფორმაციას, პრაქტიკასა და საქმიანობებს, რომელთა მიზანია მოსწავლეებისა და სტუდენტებისათვის იმ რესურსების მიწოდება, რომლებიც საშუალებას მისცემს მათ, წვლილი შეიტანონ საზოგადოებაში ადამიანის უფლებათა საყოველთაო კულტურის დანერგვისა და დაცვის საქმეში, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დანერგვისა და დაცვის თვალსაზრისით.

ის, რომ განათლება არსებით როლს თამაშობს ევროპის საბჭოს ძირითად ღირებულებათა გავრცელებაში (დემოკრატია, ადამიანის უფლებები და კანონის უზენაესობა), ადამიანის უფლებათა დარღვევების აღკვეთაში და აღიარებულია ძალადობის, ექსტრემიზმის, ქსენოფობიის, დისკრიმინაციის და შეუწყნარებლობის აღზევებისაგან დაცვის მექანიზმად, დასტურდება ორგანიზაციის 47 წევრი ქვეყნის (მათ შორის, საქართველოს) მიერ, რეკომენდაციის CM/Rec (2010)7 ფარგლებში მიღებული ევროპის საბჭოს ქარტიით „დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლებისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების შესახებ“.

ძალადობრივ ექსტრემიზმთან განათლების საშუალებით ბრძოლა მსოფლიო დღის წესრიგში არც ისე დიდი ხნის წინ დადგა. ის პრობლემად აღიარებულია რიგი საერთაშორისო შეთანხმებებით: გაერთიანებული ერების უსაფრთხოების საბჭოს რეზოლუცია 2250 „ახალგაზრდობა, მშვიდობა და უსაფრთხოება“; გაერთიანებული ერების გენერალური

მდივნის „მოქმედების გეგმა ძალადობრივი ექსტრემიზმის თავიდან ასაცილებლად“ (2015); ქალაქ მანილაში მიღებული დეკლარაცია „რადიკალიზაციისა და ძალადობრივი ექსტრემიზმის ზრდის საპირისპირო ქმედება“; ევროპის საბჭოს დოკუმენტი „საერთო ხედვა, ერთობლივი ქმედება: უფრო ძლიერი ევროპა, გლობალური სტრატეგია ევროკავშირის საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკისთვის“ და სხვ.

ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები

ადამიანის უფლებათა თეორიისთვის ძირითად კონცეფციად თანდაყოლილი ადამიანური ღირსების ცნება მიიჩნევა. ადამიანი უფლებები და თავისუფლებები არ არის სახელმწიფოს მიერ განსაზღვრული სიკეთე. ისინი სახელმწიფოსგან დამოუკიდებლად არსებობენ. ადამიანის უფლებები ზნეობრივი და სამართლებრივი ნორმების ერთობლიობაა, რომელიც ერთი მხრივ, ეროვნულ საკონსტიტუციო და საერთაშორისო სამართლებრივ სივრცეში აისახება, მეორე მხრივ კი ადამიანის საზოგადოებასთან, საზოგადოების წევრებთან და სახელმწიფოსთან თანაცხოვრებისა და ურთიერთმიმართების პირობებს განსაზღვრავს.

ადამიანის უფლებების პატივისცემისა და დაცვის მოძრაობა მოქალაქის უფლებებს საერთაშორისო დონეზე განსაზღვრავს და გლობალური სტრანდარტიზაციისაკენ ისწრაფვის. საერთაშორისო ნორმებით განსაზღვრული ადამიანის უფლებები ერთნაირად ეხება მსოფლიოს ყველა ქვეყნის, მათ შორის, საქართველოს მოქალაქეს.

ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები ის მინიმალური სტრანდარტია, რომელიც ნებისმიერ სახელმწიფოსა და ხელისუფლებას საშუალებას აძლევს, რომ მასზე სამართლებრივი და პოლიტიკური გადწყვეტილებები ეროვნული ფასეულობების შესაბამისად დააფუძნოს. სახელმწიფოს საშუალება ეძლევა ამ მინიმალური სტრანდარტის გათვალისწინებით დემოკრატიული გადწყვეტილებები მიიღოს, განახორციელოს და ეს სტანდარტი საზოგადოებრივი მსოფლმხედველობის, მორალის, რელიგიური მრწამსის, კულტურული თვითმყოფადობის შესაბამის კანონებში ასახოს. ამასთან, ნებისმიერი ხელისუფლების ძირითადი ვალდებულებაა, მოქალაქეთა უსაფრთხოება და პირადი

კეთილდღეობის მიღწევის საშუალება სხვა მოქალაქეების ანალოგიური უფლებების დაცვით უზრუნველყოს.

სახელმწიფოს ვალდებულება ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების სფეროში სამ დონედ იყოფა:

1. პატივისცემის ვალდებულება, რომელიც ადამიანის ღირსების პატივისცემას გულისხმობს.
2. დაცვის ვალდებულება სახელმწიფოს ავალდებულებს საკონონდებლო დონეზე ასახოს და აღიაროს ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები;
3. შესრულების ვალდებულება, რომელიც სახელმწიფოსგან საკანონდებლო დონეზე აღიარებული უფლებების დასაცავად, ხელშესაწყობად და უზრუნველსაყოფად აუცილებელი მექანიზმების შემუშავებას გულისხმობს.

ადამიანის უფლებათა ზოგადი კონცეფცია ეფუძნება ისეთ ღირებულებებს, როგორებიცაა: *ღირსება, თავისუფლება, თანასწორობა, ტოლერანტობა, დემოკრატია და სამართლიანობა.*

ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები უნივერსალური ღირებულებაა და თანასწორობის პრინციპზეა დაფუძნებული. კოლექტიური უფლებები არ უნდა ზღუდავდეს და ეწინააღმდეგებოდეს ინდივიდუალურ უფლებებს და სტატუსს.

ადამიანის უფლებები თავისი ისტორიისა და თვისობრივი განსხვავებების მიხედვით 3 თაობად იყოფა.

ადამიანის უფლებების მდგომარეობა ყველაზე ზუსტ და ცხად წარმოდგენას იძლევა სახელმწიფოს განვითარების ეტაპის შესახებ, რადგან სწორედ მოქალაქისა და სახელმწიფოს ურთიერთმიმართება არის საზომი, რომელიც განსაზღვრავს სახელმწიფოს სამართლებრივ თუ არასამართლებრივ ბუნებას. თუმცა, მეორე მხრივ, ყველა მთავრობა მიდრეკილია იმისკენ, რომ დაარღვიოს ადამიანის უფლებები.

საქართველოში ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვისა და განვითარების მდგომარეობას სხვადასხვა გავლენიანი, სანდო

<p>I ტაბლის უფლებები</p>	<p>სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებები, ნეგატიური უფლება</p>	<p>სამოქალაქო უფლებები – იძლევა ფიზიკური და მორალური ხელშეუხებლობის მინიმალურ გარანტიას, მაგ. სიცოცხლის, ღირსების უფლებები; წამებისგან თავისუფლება; დისკრიმინაციის დაუშვებლობა; პირადი ხელშეუხებლობის, პირადი ცხოვრების ხელშეუვალობის უფლებები; სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობისა და რწმენის თავისუფლება; გადაადგილების უფლება.</p> <p>პროცესუალური უფლებები სამოქალაქო უფლებების ნაწილად ყალიბდება და უზრუნველყოფს იურიდიულ და პოლიტიკურ ინსტიტუტებთან შეხებაში მყოფ ინდივიდთა დაცვას. მაგ. უდანაშაულობის პრეზუმცია, სამართლიანი სასამართლო და ა.შ.</p> <p>პოლიტიკური უფლებები უზრუნველყოფს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობას (სახელმწიფოს მართვაში მონაწილეობა; საარჩევნო გაერთიანებებისა და კავშირების შექმნა; შეკრებისა და მანიფესტაციების თავისუფლებლება).</p>
<p>II ტაბლის უფლებები</p>	<p>სოციალური, კულტურული და ეკონომიკური უფლებები, პოზიტიური უფლება</p>	<p>სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული უფლებები უზრუნველყოფს ადამიანების ღირსეული ცხოვრების პირობებს. სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებებიდან განსხვავებით, აქ გაცხადებულია, თუ რისი გაკეთება უნდა უზრუნველყოს ხელისუფლებამ (სამუშაოს ხელმისაწვდომობა, შრომის სამართლიანი ანაზღაურება, შრომის ჯანმრთელი და უსაფრთხო პირობები, პროფესიული კავშირების შექმნისა და კოლექტიური შეთანხმების უფლება, სოციალური უსაფრთხოება, ჯანმრთელობის დაცვა და განათლება).</p>
<p>III ტაბლის უფლებები</p>	<p>კოლექტიური უფლებები (მე-20 საუკუნის 60-იანი წლებიდან)</p>	<p>კოლექტიური უფლებები: სამოქალაქო და პოლიტიკური შეთანხმება, რომლის ხელმოწერი სახელმწიფოები ვალდებული არიან, პატივი სცენ და დაიცვან საკუთარი ხალხის უფლებები „განუჩინებლად რასისა, კანის ფერისა, სქესისა, ენისა, პოლიტიკური ან სხვაგვარი შეხედულებებისა, ეროვნული ან სოციალური კუთვნილებისა, საკუთრებისა, წამოშობისა ან სოციალური მდგომარეობისა“. ეს უფლებები საერთაშორისო სტანდარტებში სხვადასხვა ჯგუფებისთვის (ეროვნული და ეთნიკური უმცირესობები, ქალები, რელიგიური და ენობრივი უფლებები) ინდივიდუალურად განსაზღვრულია.</p>

და მნიშვნელოვანი საერთაშორისო და ადგილობრივი ორგანიზაციები ყოველწლიურად აფასებენ. შეფასების ინტენსიურობა და შეფასებული ასპექტების მრავალმხრივობა საშუალებას იძლევა დასკვნები გამოვიტანოთ არსებული მდგომარეობის დინამიკის, ცვლილების ტენდენციების, პროგრესისა და რეგრესის, მტკივნეული და სუსტი მხარეების შესახებ.

მეორე მხრივ, მნიშვნელოვანია, თუ რამდენად იცნობს და აცნობიერებს თავად მოქალაქე ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს, მათ კულტურას. სწორედ ეს განაპირობებს მოქალაქის მოთხოვნასა და შესაძლებლობას, აკონტროლოს და შეაფასოს პოლიტიკური ლიდერების სამართლებრივი და ზნეობრივი დონე, პოლიტიკური რეჟიმი, სოციალურ-პოლიტიკური ქმედებები, ჰუმანიტარული საქმიანობის ხარისხი. კარგად გაცნობიერებულ მოქალაქეს მეტად შესწევს უნარი, დაიცვას საკუთარი და სხვათა უფლებები და განთავისუფლდეს სახელმწიფოზე ზედმეტი დამოკიდებულებისაგან. მხოლოდ გაცნობიერებულ მოქალაქეს შეუძლია წვლილის შეტანა სამოქალაქო და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, ჯგუფთა შორის კონფლიქტების პრევენციასა და მოგვარებაში, მის კონსოლიდაციაში. მხოლოდ გაცნობიერებული მოქალაქე ახერხებს საკუთარი უფლებებისა და თავისუფლების იმგვარად დაცვას, რომ არ შელახოს სხვისი და თავისი კეთილდღეობა ზნეობრივ პრინციპებზე დააფუძნოს.

მიუხედავად ადამიანის უფლებათა სფეროში გადადგმული ნაბიჯების ხანგრძლივი და რთული ისტორიისა, მსოფლიო მასშტაბით დღემდე უმნიშვნელოვანეს გამოწვევად რჩება ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვა და განვითარება. სწორედ ამიტომ არის მნიშვნელოვანი ფიქრი, სად და როდის უნდა დავინწყოთ ადამიანის უფლებებზე ზრუნვა. „სად იწყება, ბოლოს და ბოლოს, ადამიანის უნივერსალური უფლებები? - იქნებ ჩვენი სახლების სიახლოვეს და ისეთ პატარა ადგილებში, მსოფლიოს ვერც ერთ რუკაზე რომ ვერ მოიძებნება. მაგრამ ცალკეული ადამიანისთვის ეს მთელი სამყაროა; უბანი, სადაც იგი ცხოვრობს; სკოლა ან კოლეჯი, სადაც სწავლობს; ქარხანა, ფერმა ან დაწესებულება, სადაც მუშაობს. სწორედ ასეთ ადგილებში ეძიებს კაცი, ქალი თუ ბავშვი თანაბარ სამართლიანობას, თანაბარ შესაძლებლობებს,

თანაბარ ღირსებას დისკრიმინაციის გარეშე. თუ ამ უფლებებს აქ არ ენიჭება საკმარისი მნიშვნელობა, მაშინ არც სხვაგან მიენიჭება. თუ მოქალაქეებმა შეთანხმებული ქმედებით არ გაამყარეს ეს უფლებები თავიანთ სახლებთან ახლოს, მაშინ პროგრესის მოლოდინი დიდ სამყაროშიც ამაო იქნება“ (ელენორა რუზველტი).

უფლებების სწავლება, როგორც ძალადობრივი ექსტრემიზმის პროფილაქტიკა

დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლებისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების ერთ-ერთი არსებითი მიზანი მოსწავლეთათვის არა მხოლოდ ცოდნის გადაცემა, ნათელი წარმოდგენების შექმნა და უნარების გამომუშავება, არამედ საზოგადოებაში მოქმედებისათვის მზადყოფნისათვის მათი მომზადებაა, რაც ადამიანის უფლებათა, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დაცვისა და ხელშეწყობისათვის მზადყოფნაში გამოიხატება.

სახელმძღვანელოს წინა თავებში აღვნიშნეთ, რომ ძალადობრივი ექსტრემიზმი ზემოქმედებს ინდივიდებისა და საზოგადოების კეთილდღეობაზე, ღირსებასა და უსაფრთხოებაზე. შესაბამისად, ის ძალზე ართულებს ადამიანის უფლებებით სარგებლობასა და დაცვას. მსოფლიოს მასშტაბით მისი მსხვერპლი ხდება სხვადასხვა აღმსარებლობის, რასისა და ეროვნების ადამიანი. მიუხედავად იმისა, რომ ის არ არის „მიბმული“ კონკრეტულ რეგიონთან, ეროვნებასა თუ აღმსარებლობასთან, ძალადობრივი ექსტრემიზმის იდეოლოგია ცარიელ ადგილზე არ ჩნდება. „წარატივები მწუხარების, უბედურების, რეალური თუ სუბიექტურად აღქმული უსამართლობის, დაპირებული ძალაუფლებისა და მასშტაბური ცვლილებების შესახებ მომხიბვლელი მაშინ ხდება, როცა ილახება ადამიანის უფლებები, უგულებელიყოფა კარგი ხელისუფლება და იმსხვრევა მისწრაფებები“.

ძალადობრივი ექსტრემიზმის ფესვები რთული, მრავალსახოვანი და ურთიერთდაკავშირებულია. შესაბამისად, საჭიროა მრავალმხრივი და ყოვლისმომცველი მიდგომა, რომელიც უსაფრთხოების დაცვის პარალელურად, მიმართული იქნება ამ მოვლენის მიზეზების გამოვლენაზე.

ძალადობრივი ექსტრემიზმის წინააღმდეგ მიმართული ნებისმიერი ნაბიჯი უნდა ემყარებოდეს ადამიანის უფლებათა დაცვის მექანიზმს და ისე უნდა გადაიდგას, რომ ინდივიდის ან ადამიანთა ჯგუფის უფლებები და ძირითადი თავისუფლებები არ შეილახოს.

რადიკალიზაციის პროცესის განიარაღება ადამიანის უფლებებით და კანონის უზენაესობით, საზღვრებს შორის დიალოგით, ახალგაზრდა ქალებისა და კაცების უფლებამოსილების გაფართოებით სკოლის მერხ-იდანვე უნდა დაიწყოს. ახალგაზრდები განსაკუთრებით მონყვლადები არიან ეკონომიკური რყევების, სოციალური არასტაბილურობისა და კონფლიქტების მიმართ, რადგან ადგილობრივ და ეროვნულ დონეებზე ქვეყნის განვითარებაში ხშირად ვერ მონაწილეობენ. გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ხშირად „თამაშგარე მდგომარეობაში“ რჩებიან, რაც მათი მომავლის განსაზღვრის პოტენციალს ზღუდავს. ახალგაზრდები, რომლებიც თავს საზოგადოებისაგან გარიყულად გრძნობენ, შესაძლოა, ძალადობრივი ექსტრემიზმის „მიმზიდველი“ ფაქტორების მიმართ მონყვლად, ძალადობრივი რეკრუტირების ადვილ სამიზნეებად იქცნენ.

მედიის ყველაზე აქტიურად მომხმარებელი ახალგაზრდები განსაკუთრებით მონყვლადები არიან ექსტრემისტული ნარატივების მიმართაც, რომელთა პროპაგანდა მრავალფეროვანი ონლაინ პლატფორმებით ხდება. ამ თვალსაზრისითაც, განათლება უმნიშვნელოვანესი ინსტრუმენტია, რომელსაც შეუძლია „მისწვდეს“ ახალგაზრდებს და გააბათილოს ძალადობრივ ექსტრემიზმში მონაწილეობის ზოგიერთი „მიმზიდველი და განმზიდველი ფაქტორი“. განათლება შეიძლება იქცეს ერთგვარ ფარად, რომელიც ახალგაზრდებს მოქალაქეობას ასწავლის, მათ ემოციურ, ინტელექტუალურ და ფსიქოლოგიურ განვითარებას შეუწყობს ხელს და მეორე მხრივ, მრავალფეროვნებისადმი, ინტეგრაციისა და ადამიანის უფლებებისადმი პატივისცემას ჩაუნერგავს. ამას გარდა, კარგი განათლება ადამიანებს სამუშაოს შოვნისა, შრომის ნაყოფიერების ზრდისა და მაღალი შემოსავლის მიღების შესაძლებლობას აძლევს, რაც ეკონომიკური ზრდის პირობაა.

განათლება ეხმარება ახალგაზრდებს კრიტიკული აზროვნებით, მედია და ინფორმაციული წიგნიერებით დაუპირისპირდნენ ძალადობრივი ექსტრემიზმის ნარატივებს. იმავდროულად, განათლება, შესა-

ძლოა, ახალგაზრდების რადიკალიზაციის ბერკეტადაც იქცეს, კიდევ უფრო გაამძაფროს არსებული დაძაბულობა, ხელი შეუწყოს გარიყვასა და უთანასწორობას, წაახალისოს საზიანო იდეოლოგია და ქცევა.

ამრიგად, ერთის მხრივ, მნიშვნელოვანია, რომ განათლება იყოს ინკლუზიური, არადისკრიმინაციული და ხელს უწყობდეს მონაწილეობასა და განსხვავებულ შეხედულებებს. მეორე მხრივ, საგანმანათლებლო ინიციატივები საკლასო ოთახს უნდა გასცდეს, ძალადობისა და ძალადობრივი ექსტრემიზმის მიზეზების გასაცნობიერებლად მართვის მექანიზმები და წარმომადგენლობა გააფართოვოს.

მართალია, განათლების უფლება საერთაშორისო კონვენციებით და გაერთიანებული ერების მიერ წევრი ქვეყნებისათვის შემუშავებული „მდგრადი განვითარების მიზნების“ ერთ-ერთი ძირითადი ამოცანაა, ხარისხიანი განათლების მიღების გზაზე მრავალი ახალგაზრდა აწყდება წინააღმდეგობებს. გაერთიანებული ერების გენერალური მდივნის ანგარიშის თანახმად, მიუხედავად უკანასკნელ ათწლეულებში განათლების მიმართულებით მიღწეული წარმატებებისა, განათლების არათანაბარი ხელმისაწვდომობა, საგანმანათლებლო რესურსების (კვალიფიციური მასწავლებელი, ტექნოლოგიები...) არათანაბარი განაწილება კვლავ მთავარ გამოწვევად რჩება.

სავარჯიშო 1

აგრესიის გამომწვევი მიზეზების, ადამიანის ქცევის, ზნეობაზე მოქმედი სოციალური თუ ეკონომიკური ფაქტორების კვლევისას, ამერიკელი ფსიქოლოგი ალბერტ ბანდურა ვარაუდობდა, რომ ძალადობრივი ექსტრემიზმი მაშინ ჩნდება, როცა ადამიანი საკუთარ ზნეობრივ სტანდარტებს შორდება. ჩვეულებრივ, მორალური ქცევა სოციალიზაციის პროცესის შედეგია.

სთხოვეთ მოსწავლეებს, არგუმენტირებულად იმსჯელონ შემდეგი დებულების შესახებ: **მტკიცე ზნეობრივი ცნობიერების ადამიანი ვერ გახდება ძალადობრივი ექსტრემიზმის სამიზნე.**

სავარჯიშო 2

გააცანით მოსწავლეებს გაერთიანებული ერების გენერალური მდივნის ბან კი-მუნის სიტყვები: **„ძალადობრივი ექსტრემისტების მიზანი არა ადამიანების მიმართ დაპირისპირება, არამედ ადამიანების ერთმანეთისადმი დაპირისპირებაა. მათი დიადი მისია არა ქმედება, არამედ რეაქციაა. მათი მიზანი საზოგადოებების დანაწევრება და შიშის საფუძველზე მართვაა“.**

სთხოვეთ მოიტანონ ამ მოსაზრების დამადასტურებელი ან უარყოფელი არგუმენტები.

სავარჯიშო 3

სთხოვეთ მოსწავლეებს ერთი კვირის განმავლობაში ნახონ ფილმი „თავისუფლების მწერლები“ <http://net.adjara.com/Movie/main?id=919>. დათქმულ დღეს მონაყვეთ დისკუსია თემაზე: „ადამიანის საბაზისო უფლებები და განათლება“.

სავარჯიშო 4

აჩვენეთ მოსწავლეებს ჯეინ ელიოტის ექსპერიმენტი „კლასის დაყოფა“

https://www.youtube.com/watch?v=-IG0_lCuegE HYPERLINK

“https://www.youtube.com/watch?v=-IG0_lCuegE&t=20s”& HYPERLINK

“https://www.youtube.com/watch?v=-IG0_lCuegE&t=20s”t=20s

და სთხოვეთ იმსჯელონ, რამდენად იოლია ძალაუფლების დაპირისპირების იარაღად გამოყენება; როგორ შეგვიძლია წინ აღვუდგეთ დისკრიმინაციას და სტერეოტიპებს.

თავი VII. ინსტრუმენტები მოსწავლეებთან მუშაობის პროცესში

„თუ ერთადერთი, იარაღი, რაც გაგაჩნიათ, არის ჩაქუჩი, ყველაფერი ჰგავს ლურსმანს“. ნარატივები არის ხელსაწყოთა ყუთიდან მხოლოდ ერთი ინსტრუმენტი! პოლიტიკური მოქმედება, სამართლებრივი დაცვა, ახალგაზრდული საქმიანობა და არაფორმალური განათლება არის ხელსაწყოთა ყუთის შემადგენელი ნაწილი“.

სახელმძღვანელო „ჩვენ შეგვიძლია“

სიძულვილის ენის წინააღმდეგ მოქმედება საპირისპირო და ალტერნატიული ნარატივებით

„დღეისათვის, ონლაინ და ოფლაინ სივრცეებში მყარად იკიდებს ფეხს არატოლერანტულობისა და ქსენოფობიის ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული ფორმა - სიძულვილის ენა. ინტერნეტი ხშირად არის ბოროტად გამოყენებული მათ მიერ, ვისაც სურთ, რომ გავავრცელონ პროპაგანდა და აძაგონ სხვადასხვა ჯგუფები და პირები. მეინსტრიმულ პოლიტიკურ დისკურსში უფრო მეტად და მეტად ვხედავთ სიძულვილის ენის, ყალბი ინფორმაციისა და ნარატივების ტოქსიკურ ნარევს, რომლებიც სერიოზულ საფრთხეს უქმნიან თავისუფლებასა და დემოკრატიას“.

ტორბიორნ იაგლანდი
ევროპის საბჭოს გენერალური მდივანი, 2017

ინსტრუმენტი 1. ალტერნატიული ნარატივები

ლათინური წარმოშობის (Narratio, an Naration) სიტყვა „ნარატივი“ ინგლისურ ენაში გამოიყენება, როგორც ამბის (ისტორიის) ფორმალური ტერმინი ან ლიტერატურული ჟანრის (ნოველა, პროზა) აღმნიშვნე-

ლი ტერმინი. ნარატივი („ისტორია“, „მოთხრობა“, „ამბავი“) შეიძლება იყოს რეალურიც და მოგონილიც, ოღონდ მასში ასახული მოვლენები ან ინფორმაცია მკითხველისათვის (მსმენელისათვის) - მნიშვნელოვანი და საინტერესოა. პრობლემები ჩნდება მაშინ, როდესაც ნარატივს წარმოგვიდგენენ „ერთადერთ“, „სწორ“, „ნამდვილ“ ჭეშმარიტებას, რომელიც უარყოფს ალტერნატივებს ან, უკიდურეს შემთხვევაში, აქეზებს ძალადობას მათ მიმართ, ვინც „დამკვიდრებულ, გავრცელებულ, ნორმად ჩათვლილ“ ნარატივს ეჭვქვეშ დააყენებს. ამ შემთხვევაში, პლურალისტული და მრავალფეროვანი საზოგადოების საფუძვლები (აზრის, რელიგიის, რწმენის თავისუფლება და ა.შ.), შესაძლოა, საფრთხის ქვეშ დადგეს. ასეთ ნარატივებს შეუძლიათ საზოგადოებაში პოლარიზაციის გაღრმავება და სიძულვილის გამონევა.

არსებობს ნარატივები, რომლებიც ხელს უწყობს ცრურწმენებისა და სტერეოტიპების დამკვიდრებას. განსაკუთრებით საშიშია ავტორიტეტის ან ძალაუფლების მქონე ადამიანისაგან მოსმენილი ჩვენთვის უსაფუძვლოდ დამაჯერებელი ესა თუ ის ამბავი. შესაძლოა, მისთვის სასურველი და მომგებიანი ნარატივი. ადამიანმა თაღლითობის ან პირადი სარგებლის მიზნით შემოგვთავაზოს.

ნარატივები გავლენას ახდენენ ჩვენი აზროვნების სტილსა და მსოფლმხედველობაზე, სამყაროს აღქმაზე. ისინი მუდამ ჩვენთანაა. ონლაინ სივრცეში ნარატივი თითქოს ახლიდან იბადება - ნებისმიერს შეუძლია მისი წაკითხვა, ნახვა, თავისი მოსაზრების გამოხატვა. თანაც, ყველაფერი ეს შესაძლებელია ანონიმურად, რაც თავისუფლების ხარისხს ზრდის და დაუსჯელობის სინდრომს აჩენს. ნარატივებს დიდი ძალა და გავლენა აქვს: განსაზღვრავენ, რა არის ნორმალური და არანორმალური, ცუდი და კარგი, შავი და თეთრი, სოციალურად მისაღები და მიუღებელი. მათი გავლენა განსაკუთრებით საფრთხის შემცველია, თუკი საზოგადოებაში მედიაინჟინერების დეფიციტია.

ნეგატიურ სტერეოტიპებსა და ექსტრემისტულ ნარატივებს დიდი წვლილი შეაქვთ ძალადობისა და ძალადობრივი ქცევის სოციალურად მისაღებ ქცევად დამკვიდრებაში. ცხადია, ძალადობრივ ქცევას მხოლოდ სიძულვილით სავსე ნარატივის არსებობა არ განაპირობებს, თუმცა, ძალზე მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

წარმოდგენილი ნარატივების წინააღმდეგ ბრძოლის ეფექტური და მნიშვნელოვანი გზა ალტერნატიული ნარატივების შემუშავება, რომელთა საშუალებით ხდება ძალადობრივი ნარატივებისა და სიძულვილის ენის დისკრედიტაცია, დეკონსტრუქცია. ალტერნატიული ნარატივები ეფუძნება ადამიანის უფლებებსა და ისეთ დემოკრატიულ ღირებულებებს, როგორც არის, ღიაობა, განსხვავებულის პატივისცემა, თავისუფლება, თანასწორობა და სხვა.

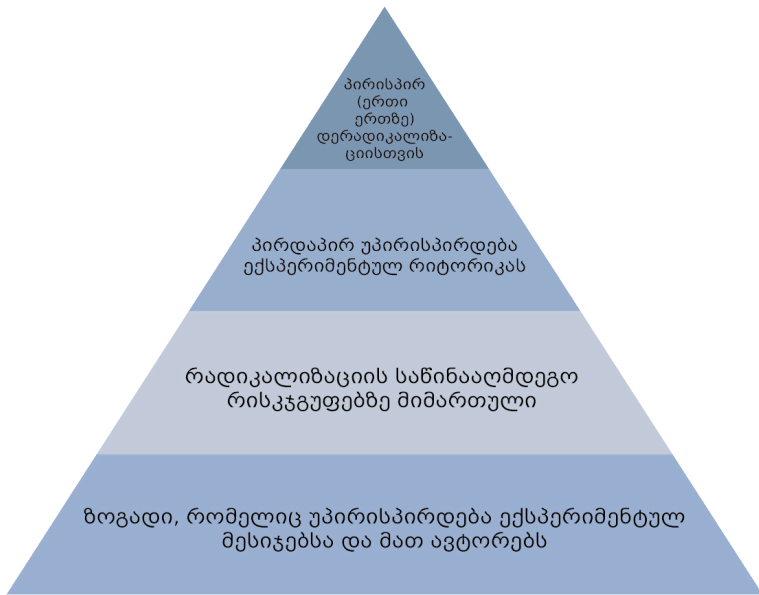
ალტერნატიული ნარატივის მიზანია, კონტექსტიდან გამომდინარე, მიაღწიოს იმ სამიზნე აუდიტორიამდე:

- ვინც უკვე გამოხატავს სიმპათიას ექსტრემისტული შეხედულებებისადმი, რათა თავიდან ავიცილოთ მათი შემდგომი ჩართულობა;
- ვინც უკვე გამოირჩევა ექსტრემისტული შეხედულებებით, რათა ვეცადოთ მათ შეხედულებებსა და ქცევაზე ზემოქმედება.

ალტერნატიული ნარატივი აშკარად თუ ირიბად, როგორც ონლაინ, ისე ოფლაინ (ან კომბინირებულად) უპირისპირდება ექსტრემისტულ პროპაგანდას. მისი დიპაზონი, შესაძლოა, იცვლებოდეს დანყებული კონტრინფორმაციული კამპანიებით, რომელიც ეჭვქვეშ დააყენებს ექსტრემისტული ჯგუფის შეტყობინებას, დამთავრებული ფაქტებზე დაფუძნებული ნარატივით, რომელიც ექსტრემისტულის გამოაშკარავებას ემსახურება.

სქემა გვიჩვენებს გრადაციას რთული, ერთი-ერთზე მიმართული ალტერნატიული ნარატივებიდან უფრო მსუბუქ, მრავალფეროვან აუდიტორიაზე მიმართულ ალტერნატიულ ნარატივებამდე.

ტერმინი „საპირისპირო ნარატივი“, ხშირად გამოიყენება ძალადობრივი ექსტრემიზმისა და ტერორიზმის წინააღმდეგ მიმართული ქმედებების აღსანიშნავად და ხაზს უსვამს ძალადობრივი ნარატივის დეკონსტრუქციისა და დასუსტების საჭიროებას, რადგან, როგორც აღვნიშნეთ, ძალადობრივი ნარატივი, შესაძლოა, მიმზიდველი იყოს ადამიანების, განსაკუთრებით, ახალგაზრდებისთვის.

პრაქტიკაში ამ ორ ტერმინს შორის განსხვავება ხშირად ბუნდოვანია, ვინაიდან საპირისპირო ნარატივი მოიცავს ან ირიბ კავშირშია ალტერნატიულ ნარატივთან. საკმარისი არ არის დაუპირისპირდეთ და დავგმოთ ძალადობრივი - მნიშვნელოვანია, გავავრცელოთ ადამიანის ღირსებასა და უფლებებზე დაფუძნებული ალტერნატიული ნარატივები.

ალტერნატიული ნარატივები აძლიერებს პოზიტიურ, ინკლუზიურ და კონსტრუქციულ აზრებს და მიზნად ისახავს, ხმა მიაწვდინოს ყველას, მათ შორის სიძულვილის ენისა და ძალადობის გამავრცელებელსაც.

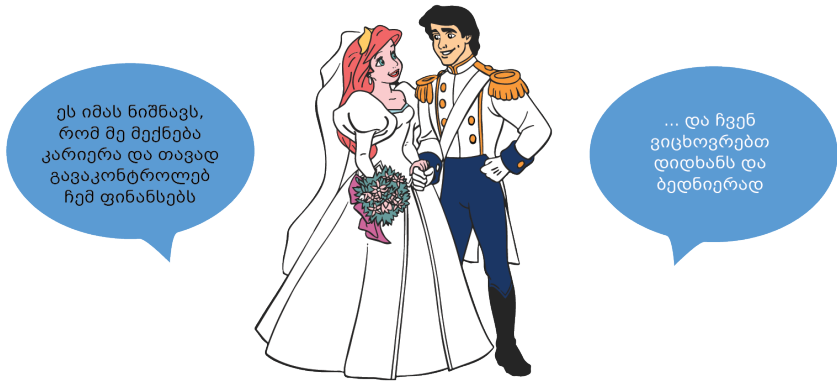
ძალადობრივი ნარატივისათვის „პასუხის გაცემა“ ირიბად მისი მოქმედების არეალის მიღებასა და გაძლიერებას ნიშნავს. ამიტომ მასთან დასაპირისპირებლად საჭიროა სხვა, ალტერნატიული შინაარსის ნარატივი.

არსებობს ალტერნატიული ნარატივების შემუშავების სხვადასხვა გზები:

ფაქტების მოტანა სხვადასხვა სანდო წყაროებიდან, რითაც ეჭვქვეშ დგება ნეგატიური, არასწორი წარმოდგენები. კვლევა და პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია ზომიერების დაცვა,

რადგან ინფორმაციის ან ფაქტების სიმრავლე, შესაძლოა, არაეფექტური აღმოჩნდეს. საჭიროა, ნარატივები დაუკავშირდეს ადამიანთა წარმოდგენებსა და მათ ცხოვრებას, რათა მნიშვნელოვანი და ღირებული გახდეს და მათ ემოციებსა და საჭიროებებს შეეხოს.

იუმორისა და სატირის გამოყენება განსხვავებული ალქმის მქონე ადამიანებისთვის მნიშვნელოვანი ემოციური კავშირების გამოყენებით, უშუალო ურთიერთობის ან პერსონალური სივრცეების შეთავაზებით ან განსხვავებული ალტერნატიული ნარატივის „გამოცდის“ შესაძლებლობების შექმნით. ორგანიზაცია Neue Deutsche Medienmacher-მა გერმანიაში წამოიწყო კამპანია: A First Aid Kit Against Hate Speech (პირველადი დახმარების კომპლექტი) სიძულვილის ენის წინააღმდეგ. ვინაიდან მხოლოდ ფაქტები ხშირად არასაკმარისია, ორგანიზაციამ სიძულვილის ენის წინააღმდეგ ვიდეოებსა და სურათებში სატირისა და იუმორის გამოყენება გადაწყვიტა <https://no-hate-speech.de>.

ეს იმას ნიშნავს, რომ მე შექნება კარიერა და თავად გავაკონტროლებ ჩემ ფინანსებს

... და ჩვენ ვიცხოვრებთ დიდხანს და ბედნიერად

იუმორის გამოყენებით გენდერული უთანასწორობის გაბატონებული ნარატივების ალტერნატიული ნარატივი მოცემულია სურათზე, სადაც პრინციპსას სიტყვები გამოხატავს თავდაჯერებულობასა და უფლებამოსილებას, რომ მას რესურსებსა და შესაძლებლობებზე თანასწორი წვდომა აქვს (უნდა ჰქონდეს).

პირადი სათქმელი და მოგონილი ამბები - ფრანგი მწერლისა და ანთროპოლოგის, დოუნია ბოუზარის ნოველები რეალურად აღწერს

ახალგაზრდების რადიკალიზაციის პროცესს და მათ ყოველდღიურ ცხოვრებას მას შემდეგ, რაც ისინი შეუერთდებიან დაეშს (ანუ ისლამურ სახელმწიფოს). ამ ნაწარმოებების მიზანია იმ ნარატივების დეკონსტრუქცია, რომელსაც იყენებენ დამქირავებლები და (ჯიჰადისტი) რადიკალური ისლამური დაჯგუფებები. ამის ერთ-ერთი ნიმუშია მისი 2015 წლის ნოველა „ცხოვრება აისისის შემდეგ“.

საპირისპირო გზავნილები არის მოკლე და პირდაპირი რეაქცია სიძულვილის შემცველ შეტყობინებებზე. საპირისპირო ნარატივის ეს ფორმა, შესაძლოა, გამოვიყენოთ ძალადობრივი ექსტრემისტული შეტყობინებების, დაპირისპირების, დისკრედიტაციისა და განმარტების მიზნით. მას ხშირად სიძულვილის ენის მკაფიო გამოხატულების დამბლოკავ ინსტრუმენტადაც იყენებენ.

ალტერნატიული ნარატივი შეძლება გავრცელდეს სოციალური მედიის საშუალებით. მაგალითად, კამპანია „**არა ჩემი სახელით**“ („მუსლიმები ტერორისტული კამპანიის წინააღმდეგ“), როცა მრავალმა მუსლიმმა აიმაღლა ხმა მუსლიმებისა და ტერორისტების გაიგივების შესახებ არსებული სტერეოტიპის წინააღმდეგ. კამპანიამ ხაზი გაუსვა ფაქტს, რომ ტერორიზმი გარდუვალად მუსლიმური არ არის, ის ხორციელდება სხვადასხვა წარმოშობის, რელიგიისა თუ პოლიტიკური შეხედულებების მქონე ექსტრემისტული ჯგუფების მიერ.

სიძულვილის დამანგრეველი. 2013 წელს ჰელსინკში, „მოძრაობა სიძულვილის ენის წინააღმდეგ კამპანიის“ ფარგლებში, ჩატარდა კამპანია „დამანგრეველი კედელი“. მისმა მონაწილეებმა კედელზე არსებული რასისტული, ჰომოფობიური და ნეო-ნაცისტური სიმბოლოები და ნახატებიც გადაიტანეს და თვალსაჩინოებისათვის სიყვარულის, ადამიანის უფლებების მრავალფეროვნების პატივსაცემი სიმბოლოები თუ გამოთქმები.

საპირისპირო ენის გიდი - კამპანიამ „Get The Trolls Out“ თვითერზე შექმნა „საპირისპირო ენის“ მოკლე სახელმძღვანელო სასარგებლო რჩევებით შეტყობინების პასუხზე, ტონისა და სიტყვების შერჩევაზე, თვალსაჩინოების გამოყენებაზე, ზოგადად, თავის დაცვაზე (www.stoppinghate.getthetrollsout.org).

მნიშვნელოვანია გვახსოვდეს, რომ მჩაგვრელ ნარატივთან ბრძოლა მისი გამრავლებით ან სხვა მჩაგვრელი ნარატივებით შეუძლებელია. საპირისპირო და ალტერნატიული ნარატივების მომზადება, განხორციელება უნდა ეფუძნებოდეს ადამიანის უფლებებს, დემოკრატიულ ღირებულებებსა და პრინციპებს. **WEDIACTIVISTS** არის **სამაგიდლო თამაში**, რომელიც მონაწილეებს აცნობს ადამიანის უფლებათა ღირებულებებსა და პრინციპებს, ციფრული მოქალაქეობის კონცეფციას (<http://www.lebij.be/index.php/no-hate/>).

სამართლებრივი რჩევა. ჩეხეთის რესპუბლიკაში Safer Internet Centre-ის ინტერნეტ დახმარების ხაზის მეშვეობით სამართლებრივ რჩევას აძლევენ სიძულვილის ენისა და დისკრიმინაციის სამიზნედ ქცეულ ადამიანებს.

ალტერნატიული ნარატივის პირველი და მთავარი წესი - ის არ უნდა შეიცავდეს დისკრიმინაციის ან სიძულვილის არანაირ ფორმას და, რაც მნიშვნელოვანია, არ უნდა გააძლიეროს სიძულვილის სქემები ან განტევების ვაცად ქცევის სურვილი. მაგალითად, სლოვანი „ნუ გძულთ მიგრანტები, გძულდეთ ბანკირები“, მოგვინოდეებს სიძულვილით სავსე, დისკრიმინაციული ქმედებისაკენ.

შეჯამება:

- მჩაგვრელი ნარატივი და ძალაუფლება - ისინი ერთად დგანან, ერთად ეცემიან!
- ნარატივი არის სუსტი ადგილი - დაარტყი იქ და ძალაუფლების სტრუქტურა ინგრევა.
- არ უპასუხოთ მჩაგვრელ ნარატივებს - შეუძლებელია მჩაგვრელი ნარატივის დანგრევა მისი პირადი ჩარჩოს გამოყენებით! შესთავაზეთ ახალი ჩარჩოები!
- საპირისპირო ნარატივები ანგრევს და არალეგიტიმურს ხდის მეორე ნარატივს; საბოლოოდ, ალტერნატიული ნარატივები გვთავაზობს ხაზგასმით განსხვავებულ შეხედულებას ან ინტერპრეტაციას იმისას, „რისი მომხრეები ვართ ჩვენ“ და არა იმისა, „რის წინააღმდეგ ვართ ჩვენ“.

რჩევები, რომლებიც გამოგადგებათ ალტერნატიული ნარატივის შემუშავებასა და მჩაგვრელი ნარატივების დეკონსტრუქციის მიზნით ნაბიჯების გადადგმაში:

1. შეაფასეთ ის მჩაგვრელი ნარატივი, რომელსაც გინდათ, რომ დაუპირისპირდეთ. მჩაგვრელი ნარატივის დაწვრილებით განხილვა დაგეხმარებათ, ჩანვდეთ, როგორც მის შინაგან დინამიკას, ასევე კონტექსტს, მისი მოქმედების რადიუსს და მედიაში გავრცელებას.
2. საპირისპირო ნარატივის დაგეგმვა არის ფაზა, როდესაც თქვენ იღებთ სტრატეგიულ გადაწყვეტილებებს, ირჩევთ ტექნიკას, ტაქტიკას და არგუმენტებს, რომელთა გამოყენებაც გსურთ. ასევე ირჩევთ მედიაპლატფორმას (მედიაპლატფორმებს).
3. საპირისპირო ნარატივის დაწერვა არის მეორე ფაზაზე დაგეგმილი ჩარევის ამოქმედების ეტაპი.
4. საპირისპირო ნარატივის მონიტორინგი და შეფასება გეხმარებათ დაინახოთ თქვენი შრომის ნაყოფი - რამდენად ეფექტურად მუშაობს თქვენი საპირისპირო ნარატივი და რა გავლენას ახდენს იგი. ეს ფაზა ასევე დაგეხმარებათ, კარგად გააანალიზოთ შესრულებული სამუშაო და განსაზღვროთ, საჭიროების შემთხვევაში, რა ცვლილებები შეიტანოთ მასში.

კომპეტენციების განვითარება ახალგაზრდული ინიციატივების მეშვეობით

ყველა ინიციატივის განხორციელება მოსწავლეების მხრიდან მოითხოვს პასუხისმგებლიან მონაწილეობას და წინასწარ მომზადებას. ღონისძიებების ეფექტურობა და შესაფერისობა მეტწილად დამოკიდებულია საქმიანობის ხარისხზე. გუნდური მუშაობა და სხვა ადამიანებთან თუ ჯგუფებთან თანამშრომლობა მნიშვნელოვანი ფაქტორებია საპირისპირო ნარატიული ღონისძიებისთვის აუცილებელი ცოდნისა და უნარების შესაძენად. ღონისძიებაში მონაწილეობას სჭირდება პროაქ-

ტიური დამოკიდებულება იმ სწავლების მიმართ, რაც ახალგაზრდებს მოქმედების მთავარ გმირებად წარმოაჩენს. საჭიროა, მოქმედების დაწყებასაც საგანმანათლებლო პერსპექტივით მივუდგეთ. ქმედების დაგეგმვა და განხორციელება ქმნის მდიდარ შესაძლებლობებს სპეციფიკური ცოდნის, უნარებისა და ურთიერთობის ფორმების დასახვეწად.

ინიციატივები და სტრატეგიები პირობითად შეიძლება დავყოთ შემდეგ კატეგორიებად:

- განათლება და ცნობიერების ამაღლება;
- ონლაინ სივრცეში უკვე არსებულ ნარატივებთან, სიძულვილის ენასთან გამკლავება;
- სხვების მობილიზება;
- მსხვერპლის ან ჩვეულებრივი სამიზნე ჯგუფებისადმი სოლიდარობის გამოსატყა;
- უფრო ხანგრძლივ პერსპექტივაზე გათვლილი სტრატეგიები.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ღონისძიებასა თუ კამპანიაში ეს სტრატეგიები ხშირად ერთობლივად გამოიყენება. საპირისპირო და ალტერნატიული ნარატივების გამოყენება შესაძლებელია აქ აღნიშნული ნებისმიერი სტრატეგიის შემთხვევაში.

სპეციფიკური ცოდნის სფეროები, უნარები და დამოკიდებულებები ძირითადად განისაზღვრება მონაწილეთა საჭიროებების, ღონისძიების ტიპის, მისი კონტექსტისა და საგანმანათლებლო ჩარჩოს მიხედვით. ინიციატივების განხორციელება ეფუძნება რიგ ღირებულებებს, უნარებსა და დამოკიდებულებებს, რომელთა ჩამოყალიბება-განვითარებას მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს სამოქალაქო განათლება.

ინსტრუმენტი 2. დისკუსია

დისკუსია, როგორც ინტერაქტიული სწავლების მეთოდი, ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალებაა ძალადობრივი ექსტემიზმისა და რადიკალიზმის თავიდან ასაცილებლად. დისკუსიის გზით შესაძლებელია

განხილული იყოს ისეთი თემები, როგორცაა: რელიგია და კულტურა, მრავალფეროვნება, გენდერული თანასწორობა, ადამიანის უფლებები, მოქალაქეობა, გამოხატვის თავისუფლება, ინტერნეტი და სხვა. დისკუსია ზრდის მოსწავლეთა ჩართულობას სასწავლო პროცესში და ხელს უწყობს მათში თანამშრომლობითი უნარების განვითარებას. დისკუსიის მეშვეობით, შესაძლებელია იდეების, შეხედულებების, მტკიცებულებების ურთიერთგაცვლა ქვემარტიების დასადგენად.

გაკვეთილზე დისკუსია შეიძლება წარიმართოს:

1. მოსწავლეებს შორის ჯგუფური თანამშრომლობითი მუშაობის დროს;
2. მასწავლებელსა და მოსწავლეებს შორის მთელი კლასის მონაწილეობით.

დისკუსიის მიზანია:

- დაეხმაროს მოსწავლეებს აზრის აქტიურად გამოხატვაში, კრიტიკული აზროვნების ჩამოყალიბებაში;
- სხვათა აზრის გათვალისწინებასა და კონსენსუსის უნარის გამომუშავებაში;
- სხვათა მოსაზრებების და შეხედულებების საფუძველზე ცოდნის გაღრმავებაში;
- კომუნიკაციის უნარის განვითარებაში.

რა უნდა გაითვალისწინოს მასწავლებელმა დისკუსიის ეფექტურად მართვისთვის?

დისკუსია უნდა იყოს კარგად ორგანიზებული. მომზადებული უნდა იყოს როგორც მასწავლებელი, ასევე, კლასი. სასურველია, იგი ეფუძნებოდეს განვლილ მასალას. უნდა დავადგინოთ მოსწავლეთა ცოდნის დონე და საჭირო უნარ-ჩვევები; უნდა განვსაზღვროთ საჭირო ინფორმაცია და დისკუსიისთვის კარგად მომზადების მიზნით, მოსწავლეებს ამ ინფორმაციის წყაროები მივუთითოთ; დისკუსია შესაძლებელია მოჰყვეს მოსწავლის ან მასწავლებლის მიერ შეთავაზებულ პრეზენტაციას.

წესებისა და პროცედურების დაცვა:

- საკითხის განსაზღვრა;
- დისკუსიის დროის განსაზღვრა;
- სივრცის ორგანიზება ისე, რომ ყველა მოსწავლეს შეეძლოს ერთმანეთთან თვალთ კონტაქტი. ასეთი განლაგება ამცირებს კომუნიკაციის ბარიერებს მოსწავლეებს შორის; ასევე, წრიულად ერთ სიბრტყეზე განლაგება მათ უქმნის თანაბარი მონაწილეობის განცდას და სურვილს.

დისკუსიის წესების განსაზღვრა

- ფოკუსირება კონკრეტულ მიზანსა და სფეროზე. მასწავლებელმა ნათლად უნდა განმარტოს დისკუსიის მიზანი და დააფიქსიროს დაფაზე;
- მუდმივი კონტროლი, რათა მოსწავლეები არ გადაერთონ სხვა საგანზე ან თემაზე;
- ეფექტური კომუნიკაციის (როგორც ვერბალურის, ასევე, არა-ვერბალურის) სტრატეგიების ფლობა და გამოყენება;
- დისკუსიის შეჯამება. მასწავლებელმა მოსწავლეებთან ერთად კიდევ ერთხელ უნდა ჩამოთვალოს ძირითადი საკითხები, შეაფასოს პროცესის წარმატებულობა, თუ რა გაკეთდა კარგად და რა საჭიროებს გამოსწორებას.

რა როლი ეკისრება მასწავლებელს დისკუსიის დროს?

1. ნათლად განსაზღვრავს გაკვეთილის მიზანს;
2. არ ერევა დისკუსიის შინაარსობრივ მხარეში;
3. ხელს უწყობს მოსწავლეების დისკუსიაში ჩართვას;
4. აძლევს მოსწავლეებს აზრის გამოთქმის შესაძლებლობას;
5. აკონტროლებს, რომ მოსწავლეებმა მოუსმინონ ერთმანეთს, არ გადაუხვიონ სადისკუსიო თემას და დაიცვან რეგლამენტი.

დისკუსიის ძლიერ მხარედ შეიძლება დავასახელოთ:

1. დისკუსიის გზით განხილული საკითხები მეხსიერებაში უფრო ღრმად ჯდება;
2. საუკეთესო მეთოდია კრიტიკული აზროვნების გამომუშავებისათვის მაშინაც კი, თუ მოსწავლეებს ნაკლები ცოდნა აქვთ;
3. კარგი მოტივატორია მოსწავლეებისთვის სადისკუსიო თემისთვის დამოუკიდებლად ინფორმაციის ძიებისა და მოპოვებისთვის;
4. ზრდის მოსწავლეთა ჩართულობას;
5. მოსწავლეებში ავითარებს თანამშრომლობისა და კომუნიკაციის ზოგად უნარებს.

დისკუსიის სუსტ მხარედ შეიძლება მივიჩნიოთ:

1. დისკუსიამ შეიძლება ბევრი დრო მოითხოვოს და არასასურველ შედეგზე გაგვიყვანოს;
2. შეზღუდულ დროში ნაკლებ სავარაუდოა სადისკუსიო თემის ყველა სადავო ასპექტის სრული განხილვა.

განვიხილოთ დისკუსიის ჩატარების რამდენიმე ხერხი:

დისკუსიაში მონაწილეობს მთელი კლასი. დისკუსიის საგანი მასწავლებელმა წინასწარ გააცნო მოსწავლეებს, მისცა დრო მოსამზადებლად, მათთან ერთად შეიმუშავა დისკუსიის წესები. დისკუსიის დროს არ ცდილობს მოსწავლეთა მანიპულირებას.

მოსწავლეები წინასწარ ამზადებენ საშინაო დავალებას, წერენ მოკლე ანალიზს და დასკვნას მოცემულ საკითხთან დაკავშირებით. კლასში წყვილებში ან მცირე ჯგუფებში განიხილავენ თითოეულს და დისკუსიის საფუძველზე აფასებენ ნამუშევრებს. შეფასების კრიტერიუმები წინასწარ მზადდება მასწავლებლებისა და მოსწავლეების მიერ. თვითეულმა ჯგუფმა სადისკუსიოდ ერთი დასკვნა უნდა აირჩიოს.

პრობლემის ან შეკითხვის დასმის შემდეგ სთხოვეთ მოსწავლეებს, ნახევარი წუთის განმავლობაში დამოუკიდებლად იფიქრონ, შემდეგ

შებრუნდნენ გვერდზე მჯდომი მოსწავლისკენ, გამართონ დისკუსია პასუხის მოსაძებნად (ერთი წუთი); შემდეგ წყვილები გაერთიანდნენ ოთხკაციან ჯგუფებად, შეაჯერონ წყვილებში მიღებული გადწყვეტილებები (2 წუთი). ეს ხერხი მაშინ გამოიყენება, როცა მარტივი კითხვაა და მასწავლებელს სწრაფი პასუხის მიღება უნდა.

ამრიგად, თანამედროვე მეთოდებს შორის, სასწავლო დისკუსიას ერთ-ერთი წამყვანი ადგილი უჭირავს. იგი, თავისი არსით, დიალოგია. დისკუსიის მეთოდი მოსწავლეებს უფითარებს კომუნიკაციის უნარს, მსჯელობის კულტურას. იდეების, შეხედულებებისა და მტკიცებულებების გაცვლით შესაძლებელია ჭეშმარიტების დადგენა. დისკუსიის სწორად წარმართვისათვის აუცილებელია მისი ორგანიზება და რეგულირება. დისკუსიის მონაწილეები უნდა იცავდნენ წესებს, რომლებსაც მასწავლებელთან ერთად თავად აყალიბებენ. წესების ჩამონათვალი შეიძლება ამგვარი იყოს:

- როცა ერთი ლაპარაკობს, სხვები უსმენენ;
- აინიეთ ხელი, როცა რაიმეს თქმა გსურთ;
- არ გაანწყვეტინოთ სხვას სიტყვა;
- კამათში ყველა მონაწილეობს;
- და სხვა (რასაც მოსწავლეები შემოგვთავაზებენ).

დისკუსიის მსვლელობა

დისკუსია იწყება განსახილველი საკითხის ან გადასაჭრელი პრობლემის დასმით;

შემდეგ მასწავლებელი მოსწავლეებს უსვამს შეკითხვებს: რა? როგორ? რატომ? რა მოხდება, რომ...? რამ იქონია გავლენა?

გაკვეთილზე ხმაურისა და ქაოსის თავიდან ასაცილებლად, თითოეულ მონაწილეს შეუძლია გამოსვლა წამყვანის (მასწავლებლის ან კლასის მიერ არჩეული ლიდერის) ნებართვით;

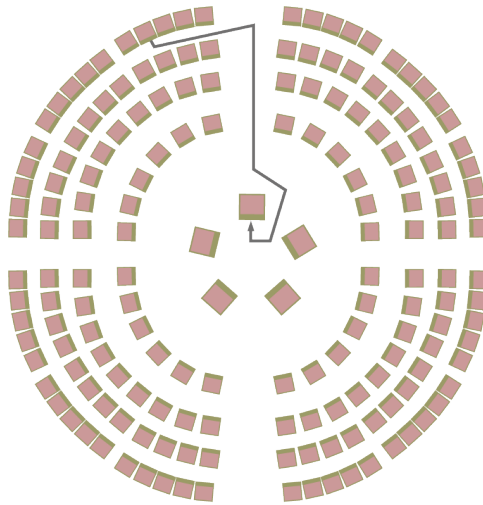
- დაუშვებელია მონაწილეთა შორის დაპირისპირება;
- ყველა მონაწილეს უნდა მიეცეს აზრის გამოთქმის საშუალება;
- გამომსვლელობა უნდა დაიცვას რეგლამენტი;

- დისკუსიის მონაწილეები უნდა შეეცადონ, რომ მათ მიერ გამოთქმული აზრი იყოს დასაბუთებული და ფაქტებით განმტკიცებული;
- განხილვისას უნდა დავიცვათ კორექტულობა, დაუშვებელია დაცინვა, ქილიკი, გამასხარავება.

მასწავლებლის მოვალეობაა არა რომელიმე კონკრეტული პოზიციის დაკავება, არამედ, დისკუსიის წარმართვა ისე, რომ განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით, კონკრეტული აზრი გამოიკვეთოს.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ვიდრე დისკუსიის მონაწილეთა უმრავლესობა თავს კომფორტულად იგრძნობს და აზრის თავისუფლად გადმოცემას შეძლებს, შეიძლება რამდენიმე საათი დაგვჭირდეს.

ჯგუფური დისკუსიის, „აკვარიუმის“ მეთოდი

„თევზის აკვარიუმის“ (Fishbowl), ან, უბრალოდ, „აკვარიუმის“ მეთოდი გამოიყენება ჯგუფური დისკუსიის დროს. მისი ზოგადი აღწერა ასეთია:

კლასი იყოფა ორ ჯგუფად. ერთ ჯგუფს დამკვირვებლის ფუნქცია აქვს, მეორეს - მოქმედი ჯგუფისა. ჯგუფების წევრთა რაოდენობა არათანაბარია. მცირერიცხოვანი ჯგუფი (6-8 მოსწავლე) განლაგდება წრიულად საკლასო ოთახის შუაგულში. თანაკლასელები მათ გარშემო წრიულად სხდებიან. შიდა წრე შეიძლება იყოს დახურული ან ღია. ღია წრე გულისხმობს დამკვირვებელი მოსწავლეების დისკუსიაში ჩართვის შესაძლებლობას, რისთვისაც შიდა წრეში თავისუფალი სკამია გამოყოფილი. მსურველი ჯდება ამ სკამზე, გამოთქვამს თავის მოსაზრებას და გარე წრეში კვლავ თავის ადგილს, ანუ დამკვირვებლის პოზიციას უბრუნდება.

გარე წრეს შეიძლება სხვადასხვა დავალება ჰქონდეს:

1. თვალყური ადევნოს დისკუსიას, იფიქროს თავის არგუმენტებზე, რათა ის მოგვიანებით მთელ კლასს გააცნოს. ამ შემთხვევაში

ორიენტაცია აღებულია დისკუსიის შინაარსზე. ასეთ შემთხვევაში მოსახერხებელია ღია ტიპის შიდა წრე.

2. დააკვირდეს მონაწილეთა მიერ დისკუსიის წესების დაცვას, სოციალურ ქცევებს, მონაწილეთა პოზიციების დამაჯერებლობას და ა. შ. დისკუსიის მიზანია, საუბრის ხელოვნების დახვეწა. ამ მიზანს შეესაბამება დახურული შიდა წრე.

გარე წრისათვის მინიჭებული ფუნქციის მიხედვით განისაზღვრება დისკუსიის შემდეგ საერთო საკლასო განხილვის შინაარსი. პირველ შემთხვევაში (ა) დისკუსია გრძელდება, მეორეში (ბ) - ხდება დისკუსიის მიმდინარეობის ანალიზი და შეფასება.

მორცხვი და გაუბედავი მოსწავლეების ჩაბმა, თავიდან სასურველია დამკვირვებლის როლში. ისინი თანდათან, შეუმჩნეველად შეძლებენ თავიანთი წვლილის შეტანას დისკუსიაში. გარდა ამისა, შიდა წრის წევრების ქცევა გაუბედავი მოსწავლეებისათვის ერთგვარი სტიმული იქნება.

გარე მონაწილეები ერთ რომელიმე მხარეს ემხრობიან და როცა ორთაბრძოლაში ჩართვის სურვილი უჩნდებათ, ორთაბრძოლის მონაწილეს მხარზე ადებენ ხელს. ისინი ადგილებს ცვლიან.

აკვარიუმის მეთოდით ჩატარებული გაკვეთილისთვის:

1. უკეთესია დიდი ჯგუფი;
2. მიზანშეწონილია დისკუსიის საკვანძო საკითხების მონიშვნა, რადგან, შესაძლოა, გაგვიტაცოს ფართო და საინტერესო, მაგრამ არადოკუმენტირებულმა დისკუსიამ;
3. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ყურადღებით მოსმენა;
4. შესაძლებელია გარე მონაწილეები ფეხზე იდგნენ, რათა თავიდან ავიცილოთ მათი პასიურობა.

მეთოდის თავისებურებები:

- ეს არის ტრადიციული დებატების ალტერნატივა;
- ცვლის მრგვალ მაგიდასთან დისკუსიას;
- წაახალისებს დინამიკურ მონაწილეობას;

- სასარგებლოა წინააღმდეგობრივ თემებზე მუშაობისას;
- თავიდან გვაცილებს ხანგრძლივ პრეზენტაციებს.

რჩევები მეთოდის გამოყენებისთვის:

1. განსაზღვრეთ მეთოდის მიზანშეწონილობა თემასთან (საკითხთან) დაკავშირებით;
2. წინასწარ შეუთანხმეთ მონაწილეებს „აკვარიუმის“ მეთოდის დრო, აუხსენით პროცედურა და მათი როლი;
3. წინასწარ განსაზღვრეთ საჭირო სივრცე;
4. შიდა წრეში დაგჭირდებათ რამდენიმე სკამი (შესაძლოა, ეს სკამები შემალლებულ ადგილზეც იყოს, რომ ყველა ხედავდეს);
5. შიდა წრის გარშემო დაალაგეთ სკამები ან მაგიდები ;
6. დატოვეთ შიდა წრესთან მისასვლელი გზა;
7. საჭიროების შემთხვევაში, მოიმარაგეთ მიკროფონები;
8. საკვანძო იდეების დასაწერად სასარგებლოა ფლიფჩარტის ან დაფის გამოყენება;
9. დასაწყებად შიდა წრეში მსხდომ მონაწილეებს ვთხოვთ, აუხსნან ჯგუფს პროცედურის შესახებ. შემდეგ დავსვით პროვოკაციული შეკითხვა და ვთხოვთ მოსაზრების გამოთქმა;
10. მივცეთ 5-10 წუთი შიდა წრეში მსხდომ მონაწილეებს და კიდევ 10 წუთი დამაზუსტებელი კითხვებისათვის;
11. მივცეთ ძირითად ჯგუფს განსაზღვრული დრო, რის შემდეგ დამკვირვებლებს შეუძლიათ კითხვების დასმა და კომენტარების შეთავაზება დისკუსიის კონკრეტულ ნაწილზე;
12. სთხოვეთ დამკვირვებლებს დისკუსიაში მონაწილეობა - მათ ადგილი უნდა გაუცვალონ ძირითადი ჯგუფის რომელიმე წევრს ისე, რომ ცვლილებები მუდმივი იყოს და მონაწილეობა ყველამ მიიღოს;
13. განსაზღვრული დროის შემდეგ (მაგ. 5 წუთი), ჯგუფის წევრებს ისე შეუცვალეთ ადგილები, რომ დამკვირვებლები ძირითად ჯგუფში გადავიდნენ, ხოლო ძირითადი ჯგუფის წევრები დამკვირვებლების როლში აღმოჩნდნენ.

დანართი:

საქართველოს ზოგადი განათლების სისტემის ნორმატიული დოკუმენტები

საქართველომ, როგორც „გემ-ქვეყანამ“, „დედამინა-ნავის“ ნონას-ნორობის დაცვისა და შენარჩუნების პასუხისმგებლობა სხვებთან ერთად გაიზიარა და საფუძვლად დაუდო ქვეყანაში ზოგადი განათლების მარეგულირებელ ეროვნულ დოკუმენტებს.

განათლებას შეუძლია მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანოს სოციალური ერთიანობისა და მშვიდობიანი თანაარსებობის გაძლიერებაში, მდგრადი და ტოლერანტული საზოგადოების ჩამოყალიბებაში.

განათლების სოციალური ფუნქციის შესრულება განსაკუთრებით რთულია დღეს, მეცნიერებისა და ტექნოლოგიური პროცესების სწრაფი განვითარების პირობებში, ვინაიდან საზოგადოების დაკვეთები განათლების მიმართ უსწრაფესად იცვლება და ფართოვდება. ამ მუდმივად ცვალებადი სოციალური დაკვეთების შესასრულებლად აუცილებელია სისტემის ყველა რგოლის ერთიანი და მიზანმიმართული მოქმედება, პრიორიტეტების გამოკვეთა, სახელმწიფოს, საზოგადოებრივი ინსტიტუციებისა და მთელი საზოგადოების მიერ პროცესის სირთულის გაცნობიერება და ერთიანი აქტიური მოქმედება. ამ რთულ პროცესებს საფუძვლად უნდა დაედოს მყარი სამართლებრივი ბაზა, რომელიც განათლების სისტემაში მუდმივად მიმდინარე პროცესების თანმიმდევრულობისა და მდგრადობის თავდები იქნება.

მკითხველისათვის გლობალურ სამყაროში მიმდინარე პროცესებისა და ეროვნული კანონმდებლობის დონეზე შესაბამისობების თვალსაჩინოებისათვის, ამ თავში მოკლედ შევეხებით საქართველოს ზოგადი განათლების სისტემისთვის მნიშვნელოვან ოთხ დოკუმენტს:

1. საქართველოს კონსტიტუციას;
2. საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ;
3. ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები;

4. ეროვნული სასწავლო გეგმისა და მასწავლებლის პროფესიულ სტანდარტი.

საქართველოს კონსტიტუცია

საქართველოს კონსტიტუციით (1995) აღიარებულია ადამიანის თავისუფლებისა და თანასწორობის პრინციპები, აკრძალულია დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, წარმოშობის, ეთნიკური კუთვნილების, რელიგიის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, სოციალური კუთვნილების, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის ან სხვა ნიშნის მიხედვით. საქართველოს მოქალაქეებს, განურჩევლად მათი ეთნიკური, რელიგიური თუ ენობრივი კუთვნილებისა, უფლება აქვთ ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე შეინარჩუნონ და განავითარონ თავიანთი კულტურა, ისარგებლონ დედაენით პირად ცხოვრებაში ან საჯაროდ (მუხლი 11, პუნქტი 1 და 2).

კონსტიტუცია იცავს მოქალაქეების რწმენის, აღმსარებლობისა და სინდისის თავისუფლებას და მათ შეზღუდვას დასაშვებად მიიჩნევს მხოლოდ კანონის შესაბამისად, დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებელი საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის, ჯანმრთელობის ან სხვათა უფლებების დაცვის მიზნით. დაუშვებელია ადამიანის დევნა რწმენის, აღმსარებლობის ან სინდისის გამო, აგრეთვე მისი იძულება, გამოთქვას თავისი შეხედულება მათ შესახებ (მუხლი 16, პუნქტები 1-3).

ასევე იცავს აზრის, ინფორმაციის, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა თავისუფლებას. კონსტიტუციის მიხედვით დაცულია აზრისა და მისი გამოხატვის თავისუფლება და, შესაბამისად, დაუშვებელია ადამიანის დევნა აზრისა და მისი გამოხატვის გამო. კომუნიკაციის მრავალფეროვანი საშუალებებით ინფორმაციის მიღებისა და გავრცელების შეზღუდვა კანონის შესაბამისად დასაშვებია, თუკი აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებელი სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ან ტერიტორიული მთლიანობის უზრუნველსაყოფად, სხვათა უფლებების დაცვა (მუხლი 17, პუნქტები 1-5).

კონსტიტუცია იცავს ყველა მოქალაქის უფლებას, მიიღოს განათლება და აირჩიოს განათლების სასურველი ფორმა (მუხლი 27, პუნქტი 1).

საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ

საქართველოს ზოგადი განათლების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანია: მოსწავლის ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების მქონე, თავისუფალ პიროვნებად ჩამოყალიბებისათვის საჭირო პირობების შექმნა; მისი გონებრივი და ფიზიკური უნარ-ჩვევების განვითარება, აუცილებელი ცოდნით უზრუნველყოფა, ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრება, ლიბერალურ-დემოკრატიულ ღირებულებებზე დამყარებული სამოქალაქო ცნობიერების ჩამოყალიბება, მოსწავლის მიერ კულტურულ ფასეულობათა პატივისცემა, ოჯახის, საზოგადოების, სახელმწიფოსა და გარემოს წინაშე უფლება-მოვალეობების გაცნობიერებაში ხელის შეწყობა (მუხლი 3, პუნქტი 1ა და ბ).

კანონი განმარტავს სახელმწიფოს ვალდებულებებს ზოგადი განათლების პოლიტიკის ძირითადი მიზნების მიღწევის უზრუნველსაყოფად, რაც გულისხმობს: ზოგადი განათლების ღიაობას და თანაბარ ხელმისაწვდომობას ყველასთვის მთელი სიცოცხლის განმავლობაში; საჯარო სკოლის დამოუკიდებლობას რელიგიური და პოლიტიკური გაერთიანებებისაგან, ხოლო კერძო სკოლის დამოუკიდებლობას პოლიტიკური გაერთიანებებისაგან; ზოგადსაგანმანათლებლო დანესებულებებში ძალადობის აღმოფხვრას; ინკლუზიური განათლების დანერგვას და ა.შ. (მუხლი 3, პუნქტი 2ა, გ, ზ, თ).

ზოგადი განათლების შესახებ კანონი ადასტურებს კონსტიტუციით განსაზღვრულ განათლების მიღების უფლებას - „ყველას აქვს სრული ზოგადი განათლების მიღების თანაბარი უფლება, რათა სრულად განავითაროს თავისი პიროვნება და შეიძინოს ის ცოდნა და უნარ-ჩვევები, რომლებიც აუცილებელია კერძო და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში წარმატების მიღწევის თანაბარი შესაძლებლობებისთვის“ (მუხლი 9).

კანონის მეორე თავი ეხება მოსწავლის, მშობლის და მასწავლებლის ძირითადი უფლებებსა და თავისუფლებებს. მე-13 მუხლით - „ნეიტრალ-

ურობა და არადისკრიმინაციულობა“ - ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლაში იკრძალება სასწავლო პროცესის პოლიტიზება; სასწავლო პროცესის რელიგიური ინდოქტრინაციის, პროზელიტიზმის ან იძულებითი ასიმილაციის მიზნებისათვის გამოყენება. კანონი არ ზღუდავს საჯარო სკოლაში სახელმწიფო დღესასწაულებისა და ისტორიული თარიღების აღნიშვნას, ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების დასამკვიდრებლად მიმართული ღონისძიების ჩატარებას.

კანონის ამავე მუხლით, სკოლაში აკრძალულია მოსწავლეთა, მშობელთა და მასწავლებელთა რაიმე სახის დისკრიმინაცია: „დაუშვებელია სკოლის მიერ საკუთარი უფლებამოსილებისა და რესურსების იმგვარად გამოყენება, რამაც შეიძლება პირდაპირ ან ირიბად გამოიწვიოს მოსწავლის, მშობლის და მასწავლებლის, აგრეთვე, მათი გაერთიანებების რაიმე დისკრიმინაცია“ (მუხლი 13, პუნქტი 4).

კანონით ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის ერთ-ერთ ძირითად ვალდებულებად გაცხადებულია მოსწავლეებს, მშობლებს და მასწავლებლებს შორის შემწყნარებლობისა და ურთიერთპატივისცემის დამკვიდრების ხელშეწყობა, განურჩევლად მათი სოციალური, ეთნიკური, რელიგიური, ენობრივი და მსოფლმხედველობრივი კუთვნილებისა; უმცირესობების წევრების ინდივიდუალური და კოლექტიური უფლება დაცვა თავისუფლად ისარგებლონ მშობლიური ენით, შეინარჩუნონ კულტურული მემკვიდრეობა (მუხლი 13, პუნქტი 6).

კანონი არეგულირებს რწმენის თავისუფლების საკითხებს. მოსწავლეს, მშობელს და მასწავლებელს აქვთ რწმენის, აღმსარებლობისა და სინდისის თავისუფლება. დაუშვებელია დაეკისროთ ისეთი ვალდებულებები, რომლებიც ეწინააღმდეგება მათ რწმენას, აღმსარებლობას ან მსოფლმხედველობას. რელიგიური სიმბოლოკის განთავსება საჯარო სკოლის ტერიტორიაზე შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, თუ ის ემსახურება აკადემიურ მიზნებს. საჯარო სკოლის მოსწავლეებს უფლება აქვთ, სასკოლო დროისგან თავისუფალ დროს ნებაყოფლობით შეისწავლონ რელიგია ან ჩაატარონ რელიგიური რიტუალი, თუ იგი ემსახურება რელიგიური განათლების მიღებას (მუხლი 18, პუნქტები 1-4).

კანონი განსაზღვრავს ძალადობისაგან თავისუფალი სკოლის პრინციპებს: დაუშვებელია სკოლაში ძალადობა მოსწავლის ან ნებისმიერი

სხვა პირის მიმართ. ფიზიკური ან/და სიტყვიერი შეურაცხყოფის შემთხვევაში სკოლა ვალდებულია, დაუყოვნებლივ მოახდინოს სათანადო რეაგირება საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით (მუხლი 20, პუნქტი 1).

კანონის მიხედვით მასწავლებლის ერთ-ერთი მთავარი ფუნქციაა, იზრუნოს თითოეული მოსწავლის პიროვნულ განვითარებაზე და მისი მოქალაქეობრივი ცნობიერების ჩამოყალიბებაზე; (მუხლი 211, პუნქტი 7ბ).

ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები

ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნების (2004) პრეამბულაში მითითებულია, რომ „საქართველოში ზოგადი განათლების სისტემა მიზნად ისახავს შექმნას ხელსაყრელი პირობები ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების მატარებელი, თავისუფალი პიროვნების ჩამოყალიბებისათვის“. ამ მოთხოვნის შესასრულებლად, აუცილებელია ისეთი შინაარსის საგანმანათლებლო პროცესი, რაც მოსწავლეებს ლიბერალურ და დემოკრატიულ ღირებულებებზე დამყარებულ მოქალაქეობრივ ცნობიერებას ჩამოუყალიბებს და სახელმწიფოს, ოჯახის, საზოგადოების წინაშე თავისი უფლება-მოვალეობების გაცნობიერებაში დაეხმარება.

ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები რამდენიმე პრიორიტეტულ მიმართულებას მოიცავს. მოქალაქეობრივი განათლებისა და სამოქალაქო აქტიურობის გამომხატველ პუნქტებს აღნიშნულია, რომ „საქართველოს ზოგადი განათლების სისტემაში მიღებული გამოცდილების საფუძველზე მოზარდმა უნდა შეძლოს ქვეყნის ინტერესების, ტრადიციებისა და ღირებულებების მიმართ საკუთარი პასუხისმგებლობის გააზრება; სასკოლო განათლებამ უნდა განუვითაროს მოზარდს უნარი, რომ სწორად განსაზღვროს საკუთარი ქვეყნის სახელმწიფოებრივი, კულტურული, ეკონომიკური და პოლიტიკური ინტერესები და მისცეს მას სასიკეთო გადაწყვეტილებათა მიღებისა და აქტიური მოქმედების შესაძლებლობა“.

ზოგადი განათლების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მიზნად ასევე განსაზღვრულია კანონმორჩილი, ტოლერანტი მოქალაქის აღზრდა. ამ მიზნის რაელიზაციის აუცილებლობა ასეა დასაბუთებული: „დღევანდელ დინამიურ, ეთნიკურად და კულტურულად მრავალფეროვან სამყაროში საზოგადოების ფუნქციონირებისათვის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ურთიერთპატივისცემის, ურთიერთგაგებისა და ურთიერთშემეცნების ჩვევები. სკოლამ უნდა გამოუმუშაოს მოზარდს ადამიანის უფლებების დაცვისა და პიროვნების პატივისცემის უნარი, რომელსაც იგი გამოიყენებს საკუთარი და სხვისი თვითმყოფადობის შესანარჩუნებლად. მოზარდს უნდა შეეძლოს ადამიანის არსებითი უფლებების შესახებ მიღებული თეორიული ცოდნის განხორციელება და ამ პრინციპებით ცხოვრება“.

ეროვნული სასწავლო გეგმა

ეროვნულ სასწავლო გეგმაში საბაზო და საშუალო საფეხურების მისიები ასეა წარმოდგენილი:

საბაზო საფეხურის მისიაა „საგანთა სწავლა-სწავლების საფუძველზე მყარი, დინამიკური და ფუნქციური ცოდნის კონსტრუირება, მოსწავლის ინტერესებისა და მიდრეკილებების გამოვლენა, მოსწავლის დამოუკიდებელი სწავლის უნარისა და შრომისუნარიანობის განვითარება, აქტიური მოქალაქის ფორმირების ხელშეწყობა და საფუძველების შექმნა განათლების მომდევნო საფეხურზე სწავლის გაგრძელების ან შრომითი საქმიანობისთვის“ (მუხლი 5). საშუალო საფეხურის მისიაა „მოაზროვნე, მაძიებელი, ახლის შემოქმედი, წიგნიერი, ინფორმირებული და პასუხისმგებლობის გრძნობის მქონე მოქალაქის ჩამოყალიბება, რომელსაც შეუძლია გადაწყვეტილებების დამოუკიდებლად მიღება, საკუთარი მიღწევების გამოყენება ახალი მატერიალური, ინტელექტუალური თუ სულიერი ღირებულებების შესაქმნელად“ (მუხლი 6, პუნქტი ბ).

ეროვნული სასწავლო გეგმით განსაზღვრული სწავლა-სწავლების მიზნები მოიცავს მოსწავლეში შემდეგი გამჭოლი უნარებისა და ღირებულებების განვითარებას: პრობლემების გადაჭრა, კრიტიკული

აზროვნება, შემოქმედებითი აზროვნება, თანამშრომლობა, კომუნიკაცია, ეთიკა, მენარმეობა, ინიციატივების გამოვლენა და საქმედ ქცევა, დროსა და სივრცეში ორიენტირება, კვლევა, დამოუკიდებლად საქმიანობა, პასუხისმგებლობა, ინფორმაციული და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენება, წიგნიერება.

ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნებიდან გამომდინარე, ეროვნულ სასწავლო გეგმაში გამოყოფილია პრიორიტეტული თემები: ა) კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა; ბ) გარემოს დაცვა; გ) ჯანსაღი ცხოვრება; დ) სამოქალაქო უსაფრთხოება; ე) კონფლიქტების მართვა; დ) ფინანსური წიგნიერება; ე) კულტურული მრავალფეროვნება (მუხლი 7, პუნქტი 1 და 2).

სწავლება-სწავლის პროცესში გამოყენებული მთავარი მეთოდური ორიენტირებიდან აღსანიშნავია მოსწავლეზე ორიენტირებული მიდგომა და თანასწორუფლებიანობის დაცვა. შესაბამის მუხლებში ხაზგასმულია შემდეგი დებულებები:

ა) ყველა მოსწავლე არის უნიკალური თავისი ინდივიდუალური ფიზიკური და ფსიქიკური მახასიათებლებით, შესაძლებლობებით, ემოციებით, ინტერესებით, პირადი გამოცდილებით, აკადემიური საჭიროებებით და სწავლის სტილით, რაც გათვალისწინებული უნდა იქნეს სწავლა-სწავლების დროს;

ბ) სწავლა უნდა მიმდინარეობდეს პოზიტიურ და მონესრიგებულ გარემოში, სადაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება პოზიტიურ ურთიერთობებსა და ინტერაქციას, სადაც მოსწავლე არის დაფასებული, აღიარებული და მასწავლებელთან ერთად არის პასუხისმგებელი საკუთარ სწავლასა და განვითარებაზე.

სწავლა-სწავლების პროცესში თანასწორუფლებიანობის დაცვის მიზნით: ა) დაუშვებელია მოსწავლეების განაწილება კლასებში აკადემიური მოსწრების მიხედვით; ბ) დაუშვებელია, რომ საჯარო სკოლამ დაანესოს ბარიერები მოსწავლეთა მიღებასთან დაკავშირებით და მიიღოს მხოლოდ სასკოლო მზაობით გამორჩეული ან მაღალი აკადემიური მოსწრების მქონე მოსწავლეები. ამ პუნქტის მოქმედება არ ვრცელდება საგნის/საგნების გაძლიერებული სწავლების სტატუსის მქონე

საჯარო სკოლისთვის; გ) განვითარების თანაბარი შესაძლებლობის მისაცემად, სკოლა ვალდებულია მოსწავლეები უზრუნველყოს მრავალფეროვანი სასწავლო პროცესით - ინდივიდუალური მიდგომისას სხვადასხვა მეთოდის, სტრატეგიის, პრობლემათა გადაჭრის გზებისა თუ აქტივობათა ტიპების გამოყენებით (თავი III, მუხლი 10, 11).

სკოლის საერთო კულტურის დახასიათებისას აღნიშნულია, რომ სკოლამ ხელი უნდა შეუწყოს:

„ურთიერთპატივისცემის, შემწყნარებლობისა და თანასწორობის დამკვიდრებას მოსწავლეებს, მშობლებს და მასწავლებლებს შორის განურჩევლად მათი სოციალური, ეთნიკური, რელიგიური, ლინგვისტური, მსოფლმხედველობრივი კუთვნილებისა“; კულტურული მრავალფეროვნების მიმართ პოზიტიურ დამოკიდებულებას; ტოლერანტობის დამკვიდრებას“.

შემწყნარებლობა (ტოლერანტობა) გულისხმობს ქვეყანასა თუ მსოფლიოში არსებული მრავალფეროვნების მიმღებლობასა და პატივისცემას, რაც ადამიანთა მშვიდობიანი თანაცხოვრების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პირობაა. სკოლის საერთო კულტურამ ხელი უნდა შეუწყოს მოზარდს იმის გააზრებაში, რომ ყოველი ადამიანი გარკვეული ენის, კულტურის, ტრადიციის მატარებელია და ქვეყნისა თუ საზოგადოების წინსვლაში თავისი უნიკალური წვლილის შეტანა შეუძლია. ეს სტიმულს მისცემს მოზარდის სრულფასოვან განვითარებას და დაეხმარება მას კულტურათაშორისი დიალოგის წარმართვაში, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის ფარგლებს გარეთ (მუხლი 18, პუნქტები ა, ე).

ეროვნული სასწავლო გეგმის განხილვისას უნდა გამოვეყოთ საზოგადოებრივი მეცნიერებების საგნობრივი ჯგუფი, რომლის მიზანია, „ხელი შეუწყოს ინფორმირებული, აქტიური და პასუხისმგებლობის გრძნობის მქონე მოქალაქის აღზრდას; მიანოდოს მოსწავლეს ინფორმაცია მშობლიური გარემოს შესახებ; დაეხმაროს მას, განსაზღვროს მშობლიური ქვეყნის ადგილი მსოფლიო ისტორიულ და გეოგრაფიულ პროცესებში; ჩამოაყალიბოს იგი პატრიოტ და ჰუმანურ ადამიანად. ამასთან, საზოგადოებრივი მეცნიერებების საგნობრივ ჯგუფში შემავალი საგნების სწავლებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მოსწავლეებში

სამოქალაქო ღირებულებების გამომუშავებისთვის“ (მუხლი 49. საზოგადოებრივი მეცნიერებები).

საზოგადოებრივი მეცნიერებები სავალდებულო სახით ისწავლება ზოგადი განათლების სამივე საფეხურზე. დაწყებით საფეხურზე საზოგადოებრივი მეცნიერებები III-VI კლასებში ისწავლება. III-IV კლასებში - „მე და საზოგადოების“, ხოლო V-VI კლასებში „ჩვენი საქართველოს“ სახითაა წარმოდგენილი. ამ საფეხურზე ეს საგანი საზოგადოებრივი მეცნიერებების ინტეგრირებულ სწავლებას გულისხმობს.

საზოგადოებრივი მეცნიერებები სამ ძირითად მიმართულებად არის წარმოდგენილი და აღწერილი: (1) პიროვნული განვითარება, (2) ინიციატივა და მენარმეობა და (3) სოციალურ-კულტურული განვითარება, მოქალაქეობა და უსაფრთხოება. ამ უკანასკნელის მიზანია, მოსწავლეს გაუღვივოს ინტერესი თავისი ქალაქის (სოფლის), მხარის მიმართ; დაანახოს თავისი ადგილი მშობლიურ გარემოში; შეასწავლოს მის გარშემო მიმდინარე სოციალურ და კულტურულ პროცესებში მონაწილეობის საშუალებები; გააცნოს შესაძლო საგანგებო ვითარებიდან მომდინარე საფრთხეები; ჩამოუყალიბოს თვითგადარჩენისა და უსაფრთხოდ ქცევის უნარი. ამასთანავე, მოსწავლემ უნდა გაიაზროს დროის ფენომენი; დაინახოს, თუ როგორ ვითარდება ცხოვრებისეული მოვლენები და იცვლება მის ლოკალურ გარემოში. აღნიშნული მიმართულება ჰუმანური ღირებულებების (არაძალადობრივი გზებით მოქმედება, შემწყნარებლობა, თანასწორობა) ჩამოყალიბების გარდა ხელს უწყობს ისეთი აქტიური მოქალაქის აღზრდას, ვისაც გააზრებული აქვს საერთო წესების მნიშვნელობა, ზრუნავს ოჯახზე, სკოლაზე, ბუნებრივ გარემოსა და ისტორიულ მემკვიდრეობაზე, აღიქვამს მის ქვეყანაში არსებული სახელმწიფო ინსტიტუტების მნიშვნელობას.

მასწავლებლის პროფესიული ეთიკის კოდექსი

მასწავლებლის პროფესიული ეთიკის კოდექსი ადგენს ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულების მასწავლებლის პროფესიული ქცევის წესებს, რითაც ფასდება მასწავლებლის პროფესიული კომპეტენტურობის ხარისხი და რომელთა დაცვა მას მოეთხოვება.

ეთიკის კოდექსი განსაზღვრავს პედაგოგთა ძირითად უფლება-მოვალეობებს, დისციპლინური გადაცდომების სახეებს და, შესაბამისად, მათი დარღვევის შემთხვევაში გათვალისწინებულ სახდელებს.

მასწავლებლის ეთიკის კოდექსში ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის თანამშრომელთა (მასწავლებელთა) ერთ-ერთ ძირითად მოვალეობად მიჩნეულია ეთნიკური წარმომავლობის, რელიგიური მრწამსის, სქესის, აკადემიური მოსწრების, სოციალური წარმომავლობის ან პირადი შეხედულების მიხედვით მოსწავლეთა დისკრიმინაციის დაუშვებლობა; კოდექსი ადგენს დისციპლინარულ გადაცდომათა ჩამონათვალს. ასეთად ითვლება მოსწავლეთათვის საკუთარი ღირებულებებისა და ფასეულობების თავს მოხვევა (პოლიტიკური, რელიგიური, სოციალური, ეთნიკური უმცირესობების, გენდერული შეხედულებების).

მასწავლებელი ვალდებულია:

- იყოს დამოუკიდებელი, კეთილსინდისიერი და მიუკერძოებელი;
- იხელმძღვანელოს საქართველოს კანონმდებლობითა და ეთიკის კოდექსის ნორმებით;
- ხელი შეუწყოს მოსწავლეებში დემოკრატიული და პატრიოტული ღირებულებების ჩამოყალიბებას;
- პროფესიული საქმიანობისას მოსწავლეებს მისცეს სამართლიანობის, ურთიერთპატივისცემის, ადამიანის უფლებათა დაცვის, ჯანსაღი ცხოვრების წესისა და გარემოს დაცვის მაგალითი;
- დაიცვას მოსწავლეებთან, მშობლებთან, მასწავლებლებთან და სკოლაში დასაქმებულ სხვა პირებთან დაკავშირებული ინფორმაციის კონფიდენციალობა, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით;

მოსწავლეებთან ურთიერთობისას მასწავლებელი ვალდებულია:

- შეითავსოს მოსწავლის მრჩევლის ფუნქცია სასწავლო პროცესში წარმოქმნილი სირთულეების გადასაღებად და, მოსწავლის სურვილის შემთხვევაში, დაეხმაროს მას პირადი პრობლემების მოგვარებაში;

- მოსწავლეს არ მიაყენოს სიტყვიერი ან ფიზიკური შეურაცხყოფა, არ მოახდინოს მასზე ემოციური (ფსიქოლოგიური) ზეწოლა;
- კონფლიქტურ სიტუაციებში შეინარჩუნოს სიმშვიდე, მოისმინოს მოსწავლეთა აზრი და მიიღოს ობიექტური და სამართლიანი გადაწყვეტილებები;
- სასწავლო პროცესის განმავლობაში იზრუნოს მოსწავლის ჯანმრთელობის, პირადი უსაფრთხოებისა და საკუთრების დაცვაზე;
- დაეხმაროს მოსწავლეებს ჯანსაღი ცხოვრების წესისათვის აუცილებელი ღირებულებებისა და უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბებაში და მაგალითი მისცეს მათ;
- დაიცვას მორალური და ზნეობრივი ნორმები;
- პატივი სცეს მოსწავლეთა აზრებს, შეუქმნას მათ ყველა პირობა იდეებისა და შეხედულებების თავისუფლად გამოსახატად;
- მოსწავლეებთან არ გასწიოს რელიგიური და პოლიტიკური პროპაგანდა. ეთიკის კოდექსის მიხედვით, „რელიგიური პროპაგანდა“ დაშვებულია იმ სკოლებში, რომლებიც ეწვეიან რელიგიურ საგანმანათლებლო საქმიანობას;
- თანაბრად ყურადღებიანი იყოს მოსწავლის მიმართ, განურჩევლად სქესის, რასის, ენის, რელიგიის, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, ქონებრივი მდგომარეობის ან სხვა ნიშნისა და იზრუნოს, რომ ყველა მოსწავლემ მიიღოს ხარისხიანი განათლება, მათი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მიუხედავად.

მშობლებთან ურთიერთობისას მასწავლებელი ვალდებულია:

- ითანამშრომლოს მოსწავლის მშობელთან;
- შეატყობინოს მშობელს მოსწავლის დისციპლინური დარღვევის შესახებ და ხელი შეუწყოს მის ჩართვას სკოლის შინაგანაწესით განსაზღვრულ დისციპლინურ ნარმოებში;
- დაუყოვნებლივ შეატყობინოს მშობელს, თუ მოსწავლე არ გამოცხადდა სკოლაში, ან მის ჯანმრთელობას და პირად უსაფრთხოებას საშიშროება დაემუქრა;

სკოლის დირექციასთან, მასწავლებლებთან და სკოლაში დასაქმებულ სხვა პირებთან ურთიერთობისას, მასწავლებელი ვალდებულია:

- თანაბარი პატივისცემით მოეპყრას სკოლის დირექციას, მასწავლებლებსა და სკოლაში დასაქმებულ სხვა პირებს, მიუხედავად მათი პროფესიული გამოცდილებისა თუ პიროვნული თავისებურებებისა;
- შექნილი ცოდნა და გამოცდილება გაუზიაროს კოლეგებს და ითანამშრომლოს მათთან;
- ითანამშრომლოს სკოლის მანდატურთან და გაითვალისწინოს მის მიერ მიწოდებული ინფორმაცია;
- ითანამშრომლოს სკოლის დირექციასთან და ნვლილი შეიტანოს სკოლის განვითარებისათვის დაგეგმილ ღონისძიებებში.

ზემოაღნიშნული წესების უხეში ან სისტემატური დარღვევა იწვევს პასუხისმგებლობას საქართველოს კანონმდებლობისა და მასწავლებელთან დადებული შრომითი ხელშეკრულების შესაბამისად.

მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი

მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი დამტკიცებულია 2008 წელს. მისი ძირითადი ნაწილი, გადამუშავებული სახით, ხელახლა დამტკიცდა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის მიერ 2014 წლის მარტში. იგი საერთოა ყველა საგნის პედაგოგისათვის და შედგება სამი ნაწილისგან: პროფესიული მახასიათებლები; სასწავლო პროცესის მართვა; პროფესიული განვითარება.

მასწავლებელთა საკვალიფიკაციო კატეგორიების მიხედვით, სტანდარტი ადგენს აუცილებელად შესასრულებელ პირობებს და აღწერს პედაგოგთა პროფესიული ზრდის (განვითარების) სქემას. სტანდარტში საკვალიფიკაციო კატეგორიების მიხედვით წარმოდგენილია მასწავლებლის ძირითადი კომპეტენციები, რომელსაც განზოგადებული სახით გთავაზობთ:

- მასწავლებლის პროფესიის მნიშვნელობისა და პასუხისმგებლობის გაცნობიერება;
- სკოლაში თანასწორი და თანამშრომლობითი გარემოს ჩამოყალიბების ხელშეწყობა;
- თვითეული მოსწავლის უნიკალურობის გაცნობიერება და სწავლების დიფერენცირებული სტრატეგიების გამოყენება;
- თავისი საქმიანობისა და მოსწავლეთა შეფასების ანალიზის საფუძველზე მოსწავლეთა მიღწევების გაუმჯობესება და საკუთარი პედაგოგიური პრაქტიკის სრულყოფა;
- კოლეგებთან პრობლემების ერთობლივად გადაჭრისა და პროფესიული განვითარებისთვის თანამშრომლობა;
- უსაფრთხო გარემოს შექმნა განსხვავებული კულტურის მოსწავლეებისათვის;
- ქცევის წესების მნიშვნელობის გაცნობიერება უსაფრთხო სასწავლო გარემოს შექმნისათვის და მოსწავლეთა მიერ ამ წესების დაცვის ხელშეწყობა;
- კონფლიქტურ სიტუაციებზე ადეკვატური რეაგირება;
- კულტურული თავისებურებების გავლენის კვლევა და გათვალისწინება მოსწავლეთა ღირებულებების ფორმირებაზე;
- რეკომენდაციების შემუშავება პოზიტიური სასწავლო გარემოს შესაქმნელად და სხვ.

თუ ზემოაღნიშნულ ნორმატიულ დოკუმენტებს, არსებულ ვითარებასა და დეკლარირებულ პოლიტიკას გადავხედავთ, დავინახავთ, რომ საქართველოში წარმოდგენილია მრავალფეროვანი სასწავლო გარემო, სამოქალაქო განათლების ასპექტები ასახულია განათლების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის ყველა მნიშვნელოვან დოკუმენტში. საქართველოს კანონმდებლობა, პიროვნების საბაზისო კომპეტენციების განვითარების გარდა, განათლების სოციალურ ვალდებულებად აღიარებს მოზარდებში ისეთი მოქალაქეობრივი კომპეტენციების განვითარებას, როგორიცაა: 1.დემოკრატიისა და სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებისთვის ხელშეწყობა; 2.ადამიანის უფლებების და მათი დაცვის მექანიზმების გაცნობიერება და რეალიზაცია; 3.დემოკრატი-

ისა და აქტიური მოქალაქეობისათვის აუცილებელი კომპეტენციების ფორმირება; 4.სამოქალაქო ცნობიერების ფორმირება; 5.მდგრადი განვითარების კონცეფციის გაცნობიერება და დაცვა...

გამოყენებული ლიტერატურა

Albrow M., (2013). *The Global Age: State and Society Beyond Modernity, Polity.*

დავითაშვილი ზ., (2003). ნაშრომში ნაციონალიზმი და გლობალიზაცია, © ფონდი "ღია საზოგადოება - საქართველო".

Global Citizenship in Classroom, A Guide for Teachers, Oxfam. 2015.

Ohmae K., (1999). *The Borderless World: Power and Strategy in the Inter-linked Economy, HarperBusiness.*

სამოქალაქო განათლების პედაგოგის დამხმარე სახელმძღვანელო სტატიების კრებული (2013). 1-3 ნაწილი, © CTC- ACETT.

ნერეთელი ი., კაკიტელაშვილი ქ. (2006). კულტურა და მოდერნიზაცია, თბ. : სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი.

<http://www.nplg.gov.ge/>

<https://www.goodreads.com/quotes/76793-i-ve-often-thought-there-ought-to-be-a-manual-to>

<https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2012-09-26/secretary-generals-remarks-launch-education-first-initiative>

<https://en.unesco.org/themes/gced/definition>

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656>

კიკნაძე ზურაბ. *რელიგიები საქართველოში*. თბილისი. 2008.

культура https://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Relig/Daws/index.php

Ninian Smart. *Dimenzions of Sacred. An Anatomy of the Worlds Beliefs.* University of California Press.

Berkeley, Los Angeles, 1996.

Intercultural Communication: Globalization and Social Justice (1 ed.). SAGE Publications, Inc. 2013.

ეთნოსები საქართველოში. საქართველოს სახალხო დამცველთან არსებული ტოლერანტობის ცენტრის გამოცემა. თბილისი, 2008.

რელიგიები საქართველოში. საქართველოს სახალხო დამცველთან არსებული ტოლერანტობის ცენტრის გამოცემა. თბილისი, 2008.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები რელიგიის თავისუფლებაზე. რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტო. თბილისი, 2015.

ზაზა ფირალიშვილი. აუმ შინრიკიო და რელიგიურისა და სეკულარულის კონფლიქტი თანამედროვე სამყაროში.

http://www.tolerantoba.ge/index.php?news_id=36

A Teacher's guide on the prevention of violent extremism (2016). This publication is available in Open Access under the Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO) license (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>).

Koomen, W., & van der Pligt, J. (2016). The psychology of radicalization and terrorism. New York, NY, US: Routledge/Taylor & Francis Group.

McCauley, C., & Moskalenko, S. (2017). Understanding political radicalization: The two-pyramids model. *American Psychologist*, 72(3), 205-216.

Ranstop, M. (2016). The Root Causes of Violent Extremism. Ran Issue Paper.

www.Geostat.ge

<https://info-radical.org/en/radicalization/recognizing-violent-radicalization/>

A Teacher's guide on the prevention of violent extremism (2016). This publication is available in Open Access under the Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO) license (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>).

მენაღარიშვილი ა. (2019) სამოქალაქო განათლება რადიკალური იდეების პრევენციისთვის. სკოლის მართვა N3 (5) 2018. ISSN 1512-0279.

GCTF and Hedayah. (2014). Abu Dhabi memorandum on good practices for education and countering violent Extremism background. Available at:

https://www.thegctf.org/documents/10162/159880/14Sept19_GCT-F+Abu+Dhabi+Memorandum.pdf

Nordbruch G. (2016). The Role of education in preventing radicalization. Ran Issue Paper.

Schils N. & Verhage, A. (2017). Understanding How and Why Young People Enter Radical or Violent Extremist Groups. *International Journal of Conflict and Violence*, 11, 1-17. doi: 10.4119/UNIBI/ijcv.473.

Stanley, T. & Surinder, G. (2015). Childhood Radicalisation Risk: An Emerging Practice Issue, *Practice*, 27:5, 353-366, DOI: 10.1080/09503153.2015.1053858.

ბავშვის უფლებათა კონვენცია, ადაპტირებული ვერსია http://unicef.ge/uploads/CRC_child_friendly-resized.pdf

ევროპის საბჭოს ქარტია დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლებისა და ადამიანის უფლებათა სწავლების შესახებ (2010). ევროპის საბჭო, <https://rm.coe.int/1680487880>

თავისუფლების მწერლები, მხატვრული ფილმი <http://net.adjara.com/Movie/main?id=919>

კაპანაძე ნ. (2015). ადამიანის უფლებების სწავლება ბლუმის ტაქსონომიის გამოყენებით <http://mastsavlebeli.ge/uploads/kaoanaZe%20.pdf>

მოქმედების გეგმა ძალადობრივი ექსტრემიზმის თავიდან ასაცილებლად. გაერთიანებული ერების გენერალური მდივნის ანგარიში, 2016.

Progress towards the Sustainable Development Goals, Report of the Secretary-General (2017) <https://undocs.org/E/2017/66>

სწავლება დოკუმენტური ფილმების მეშვეობით, მასწავლებლის წიგნი (2013). თბ., © „adamiani gaWirvebaSi“ http://pin.ge/plugins_images/opportunities/ii.pdf

ტაბატაძე შ., გორგაძე ნ., გახდი თანამონაწილე, (2012). პრაქტიკული გზამკვლევი ახალგაზრდებისათვის, თბილისი.

ჯენ ელიოტის ექსპერიმენტი „კლასის დაყოფა“ https://www.youtube.com/watch?v=-IG0_lCuegE HYPERLINK “https://www.youtube.com/watch?v=-IG0_lCuegE&t=20s”& HYPERLINK “https://www.youtube.com/watch?v=-IG0_lCuegE&t=20s”t=20s

წყარო: <http://www.kstoolkit.org/home>

WE CAN! Taking Action against Hate Speech through Counter and Alternative Narratives. © Council of Europe, 2017

გამოყენებული ლიტერატურა დანართი:

გორგოძე ს. ჯანაშია ს. (2012) პოლიტიკის დოკუმენტი - უსაფრთხო სკოლა, http://cdi.org.ge/main/wp-content/uploads/2012/04/PP_safeschool_Janashia-Gorgodze1.pdf

საქართველოს კონსტიტუცია <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=35>

ეროვნული სასწავლო გეგმა <http://ncp.ge/ge/curriculum/satesto-seqtsia/akhali-sastsavlo-gegmebi-2018-2024/datskebiti-safekhuri-i-vi-klasebi-damt-kitsda-2016-tsels>

ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/11098?publication=0>

მასწავლებლის პროფესიული ეთიკის კოდექსი, http://tpdc.gov.ge/uploads/pdf_documents/maszavleblis_eTikis%20kodeqsikodeqsi.pdf

მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2302168?publication=0>

მოსწავლის ქცევის კოდექსი <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1033098?publication=0>

საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3509592?publication=0>

ხალიანი თ. (2017). უსაფრთხო სკოლა - გამონვევები და შეფასებები, ჟ. „ლიბერალი“, <http://liberali.ge/articles/view/28334/usaftrtkho-skola--gamsotsvevebi-da-shefasebebi>

ხოფერია რ. (2016). მასწავლებლის პროფესიული ეთიკა და სამართლებრივი ვალდებულებები, <http://mastsavlebeli.ge/?p=10203>

ბანმარტიბები

განმზიდველი (Push) ფაქტორები - მეტ-ნაკლებად რთული სოციალური, პოლიტიკური და ეკონომიკური მდგომარეობა; უსამართლობის, მარგინალიზაციისა და დისკრიმინაციის განცდა; პირადი იდენტობის კრიზისი და ტრაგედია; იმედგაცრუებისა და გაუცხოების განცდა და ა.შ. ამ ფაქტორების არსებობა ინდივიდს უბიძგებს ძალადობისკენ.

გლობალიზაცია - (ფრა. Global საყოველთაო, ლათ. Globus ბურთი, მრგვალი) რაიმე იდეების, კულტურული მიღწევების, რელიგიური თუ პოლიტიკური მრწამსის, სახელმწიფო მოწყობის სისტემის გავრცელება და დანერგვა მსოფლიო მასშტაბით, ან ამის მცდელობა.

დისკრიმინაცია - (ლათ. Diskriminatio განსხვავებულობა) ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფის უფლებათა შეზღუდვა ან შელახვა სოციალური, რასობრივი, ეროვნული (იხ. ეროვნული წარმომავლობა), ენობრივი, სქესობრივი კუთვნილების, პოლიტიკურ, რელიგიურ ან სხვაგვარი ნიშნის მიხედვით.

ეთნიკური წარმომავლობა - (ბერძ. Ethnos ხალხი, თემი) ადამიანის კუთვნილება რომელიმე ისტორიული წარმომავლობის (რასის) ჯგუფისადმი რომელიც განსხვავდება სხვა ჯგუფისაგან (ერთობებისაგან).

ერი-სახელმწიფო - სახელმწიფო, რომელშიც დომინირებს ერთი ეროვნული იდენტობა და რომელსაც გაჩნია სუვერენული მთავრობა.

ექსპანსია - (ლათ. Ekspansio გაფართოება, გავრცელება) იმპერიალისტური სახელმწიფოს ან მონოპოლისტური გაერთიანების გავლენის სფეროს გაფართოება; ახალი ტერიტორიების დაპყრობისაკენ მისწრაფება.

ინტეგრაცია - (ლათ. Integratio გაერთიანება) ნაწილების ელემენტების ერთ მთლიანობაში გაერთიანება. პოლიტიკურ მეცნიერებაში-სახელმწიფოთა გაერთიანების პროცესი საერთო ინტერესების საფუძველზე ან პოლიტიკური თანამագობრობის შექმნის მიზნით. ინტეგრაცია ნებაყოფლობითი პროცესია და მისი განხორციელება შესაძლებელია მხოლოდ მასში მონაწილე სუბიექტებს შორის თანხმობით.

ინტერკულტურული კომპეტენცია - ინტერკულტურული განათლების ღირებულებების ყოველდღიურ ცხოვრებაში გამოყენების, გაზიარების უნარი.

ინტერკულტურული განათლება - განათლება, რომელიც აღიარებს და პატივს სცემს ადამიანთა ცხოვრების ყველა ასპექტის მრავალფეროვნების ბუნებრიობას, ხელს უწყობს ადამიანთა უფლებებსა და თანასწორობას, ებრძვის დისკრიმინაციას და უზრუნველყოფს იმ ფასეულობებს, რომელიც საფუძვლად უდევს თანასწორობას.

ირიდენტიზმი - ქვეყანაში კომპაქტურად დასახლებული ეროვნული უმცირესობის მოთხოვნა, გამოეყოს ქვეყანას და შეუერთდეს ისტორიულ სამშობლოს (სეპარატიზმისაგან განსხვავებით, აქ დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნის მოთხოვნა არ დგას). ირედენტიზმის მაგალითია მთიანი ყარაბაღის სომხეთთან ან ე.წ. სამხრეთ ოსეთის (ცხინვალის რეგიონის) ჩრდილოეთ ოსეთთან შეერთების მოთხოვნა. ირიდენტიზაცია, სუვერენული სახელმწიფოს თანხმობის გარეშე, არაკანონიერი ქმედებაა, რადგან იგი ეწინააღმდეგება საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებს.

მაკდონალდიზაცია - მომდინარეობს ამერიკელი ბიზნესმენის გვარისგან მაკდონალდსი. ტერმინი დაამკვიდრა ამერიკელმა სოციოლოგმა ჯორჯ რიცერმა (1992). სწრაფი კვების რესტორნების ფუნქციონირების პრინციპის შეღწევა კულტურაში: სწრაფი კვება, სწრაფი მუსიკა, სწრაფი (კომპიუტერული) ინფორმაცია, სწრაფი პოლიტიკა და სხვა.

მიმზიდველი (Pull) ფაქტორები - ისეთი ფაქტორები, როგორებიცაა: უკვე არსებული ძალადობრივი დაჯგუფებები, იდეოლოგიებით შეპყრობა და მისი რომანტიზაცია, დიდებისა და ძალაუფლების მოპოვების სურვილი, ახალი შესაძლებლობების არსებობა, მატერიალური კეთილდღეობის გაუმჯობესება და ა.შ. ეს ყოველივე, ინდივიდს ხელს უწყობს ჩაერთოს ძალადობრივ და რადიკალურ ორგანიზაციებში.

მულტიკულტურული გარემო - გარემო, რომელიც ხასიათდება ენობრივი, რასობრივი, ეთნიკური, სქესობრივი, რელიგიური და სხვაგვარი მრავალფეროვნებით.

მუეძინი - (არაბ. მუ'აზზინ) რელიგიის მსახური ისლამში.

ნაციონალიზმი - პოლიტიკური პრინციპი, რომელიც პოლიტიკურის და ნაციონალურის ერთ მთლიანობას ამტკიცებს. პოლიტიკური იდეალი, რომლის მიხედვითაც სახელმწიფოებრიობა თითოეული ერის პოლიტიკური ორგანიზაციის ოპტიმალური ფორმაა.

რადიკალიზაცია - (ლათ. Radikalis ფესვი, ადგილობრივი) პროცესი, როდესაც ინდივიდი ან ინდივიდთა ჯგუფი საკუთარი მოსაზრებებით ეწინააღმდეგება ფართო საზოგადოებაში მიღებულ ნორმებს. საზოგადოებაში შექმნილი ვითარება, როდესაც პირი ან პირთა ჯგუფი, მხარს უჭერს რომელიმე ექსტრემალურ პოლიტიკურ, სოციალურ ან რელიგიურ იდეოლოგიას, ხელს უშლის საზოგადოებაში სტატუს-კვოს და/ან სტაბილურობის შენარჩუნებას.

რასიზმი - (ფრა. Race იტა. Razza) კაცობრიობის დაყოფა ჯგუფებად, რომლებიც განსხვავდებიან შთამომავლობით გადმოცემული ობიექტურად შესამჩნევი ნიშნებით (სახის და მისი ნაკვთების კონფიგურაცია) და კანის ფერით (შავკანიანები, ყვითელკანიანები, წითელკანიანები, თეთრკანიანები).

სეცესია - (ლათ. secessio გამოსვლა, განდგომა, გამოყოფა) სეპარატიზმის უკიდურესი ფორმა, რომელიც მიზნად ისახავს გარკვეული ტერიტორიის სრულ პოლიტიკურ გამოყოფას არსებული სახელმწიფოდან და ახალი დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნას.

სტერეოტიპი - (ბერძ. Stereo მტკიცე + tupos ანაბეჭდი) სხვადასხვა ქვეყანაში, სხვადასხვა საზოგადოებაში არსებული ტრადიციების, ცხოვრების წესისა და სხვა ფაქტორების გავლენით დროთა განმავლობაში მტკიცედ ჩამოყალიბებული აზროვნების ფორმა, რომელიც ცალკეულ მოვლენებს, ჯგუფებს, პროცესებს განზოგადებული და ერთგვარად გამარტივებული ნიშნების, თვისებების, მოდელების მიხედვით ახარისხებს. საზოგადოების ცნობიერებაში მყარად გამჯდარი წარმოდგენა; ამა თუ იმ ფაქტის აღქმის ერთი, უცვლელი, მყარი სქემა.

ტოლერანტობა - (ლათ. Tolerantia მომთმენობა, თავმდაბლობა, მიტევება) შემწყნარებლობა განსხვავებულის მიმართ. დისკრიმინაციის ერთგვარი ანტითეზისი.

ტრანსნაციონალური კორპორაცია - კორპორაცია, რომლის მფლობელობა, მენეჯმენტი წარმოება და საქმიანობები მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეშია და სხვადასხვა სახელმწიფოს კანონმდებლობის ფარგლებშია მოქცეული.

უმცირესობა - ჯგუფი, რომელიც, როგორც წესი, რიცხობრივ უმცირესობაშია სახელმწიფოს მოსახლეობის დანარჩენი ნაწილის

მიმართ. მისი წევრები, რომლებიც უფრო ხშირად ამავე ქვეყნის მოქალაქეები არიან, დანარჩენი მისახლეობისაგან ეთნიკური, რელიგიური, ან ენობრივი განსხვავებებით გამოირჩევიან.

ქათიბი - (არაბ. ქათიბ გადამწერი, მწერალი, კლერკი) აქ: რელიგიის მსახური ისლამში.

ექსტრემიზმი - (ლათ. Extremus უკიდურესი) ქმედება, როდესაც ინდივიდი, ან ინდივიდთა ჯგუფი ნებისმიერი პოლიტიკური, სოციალური თუ სხვა სახის მიზნის მისაღწევად ძალადობას, ნგრევას, ადამიანთა მსხვერპლს გამართლებულად მიიჩნევს და ასეთ ქმედებებს ახორციელებს კიდევც.

